

C O N T I N U U M

KWARTALBLAD VAN DE UNIVERSITEIT MAASTRICHT

2

2E JAARGANG NUMMER 2 • JUNI 1998

Universiteit Maastricht

PROFIEL VAN DE UNIVERSITEIT MAASTRICHT

DE UNIVERSITEIT MAASTRICHT STAAT VOOR:

- vernieuwing in het onderwijs;
- een streven naar kwaliteit van onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening, die zich kan meten naar internationale maatstaven;
- een internationaal georiënteerde universiteit, niet alleen door kwaliteit van onderwijs en onderzoek, maar ook door de inhoud van de programma's en de aard van het academische en sociale leven;
- een economische, sociale en culturele motor voor de (eu)regio

ONDERZOEK

Tachtig procent van alle onderzoek is in een onderzoeksinstituut of -school ondergebracht. Op sommige gebieden wordt de kwaliteit van het onderzoek tot de nationale top gerekend.

INTERNATIONALISERING

Internationalisering is de voorbije jaren een steeds grotere rol gaan spelen bij de profilering van de universiteit. De ligging van Maastricht op het kruispunt van drie taalgebieden en vier culturen biedt goede kansen om een internationaal geprofileerde universiteit te worden. Medio 1995 legde de universiteit in de 'Nota Internationalisering' vast zich te willen ontwikkelen tot een tweetalige (Nederlands-Engelse) universiteit. Enkele opleidingen zijn al geheel Engelstalig en bereiden studenten bij uitstek voor op een internationale carrière. Er worden ongeveer driehonderd blokken in het Engels aangeboden, waarvan tweehonderd bij de Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde.

UITBOUW

De Universiteit Maastricht streeft ernaar uit te groeien tot een middelgrote universiteit met ongeveer 10.000 studenten in het jaar 2000 en met een breder en gevarieerder pakket aan opleidingen. De uitbouw wordt gezocht op de gebieden cultuur, technologie en sociale wetenschappen. De profielkenmerken Probleemgestuurd Onderwijs en internationalisering blijven daarbij een richtsnoer.

PERSONEELSBESTAND

Op 25 maart 1998 waren 2571 personeelsleden in dienst, die samen 1993 volledige arbeidsplaatsen bezetten.

COLLEGE VAN BESTUUR

voorzitter: dr. K.L.L.M. Dittrich

rector magnificus: prof.dr. A.C. Nieuwenhuijzen Kruseman

vice-voorzitter: prof.dr. H. Philipsen

RAAD VAN TOEZICHT

Voorzitter: dr. J. Kremers

Leden: mr. P. A.F.W. Elverding, mw. dr. R. Klop, prof.dr. J.L.Th.J. van den Berg, mw. ir. J.A.J. Kromhout

FACULTEITEN

- Algemene Wetenschappen - decaan prof.dr.ir. K.L. Boon
- Psychologie - decaan prof. dr. G.J. Kok
- Cultuurwetenschappen - decaan prof. dr.ir. W.E. Bijker
- Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde - decaan prof.dr. A. van Witteloostuijn
- Geneeskunde - decaan a.i. prof.dr. F.I.M. Bonke
- Gezondheidswetenschappen - decaan prof.dr. J.A.M. Maarse
- Rechtsgeleerdheid - decaan prof.mr. G.P.M.F. Mols

De faculteiten herbergen dertien opleidingen, in veel gevallen met meerdere afstudeerrichtingen.

STUDENTENAANTALLEN (STAND OP 1 DECEMBER 1997)

De Universiteit Maastricht telt sinds december meer dan 9000 studenten. Op 1 december, de dag waarop officieel de stand van de inschrijvingen wordt gepeild, bleek de mijlpaal zelfs met vijf inschrijvingen te zijn overschreden.

De 9005 studenten zijn als volgt verdeeld:

	Totaal	waarvan eerstejaars
Geneeskunde	1268	200
Gezondheidswetenschappen	1998	653
Rechten	1556	432
Economie	1502	417
Milieugezondheidkunde	88	23
Cultuurwetenschappen	381	120
Kennistechnologie	70	18
Econometrie	77	31
Fiscaal Recht	272	85
Int. Bedrijfskunde	973	358
Psychologie	464	223
European Law School	269	163
Fiscale Economie	87	27
Totaal	9005	2750

CONTINUUM

CONTINUUM WORDT UITGEGEVEN DOOR DE UNIVERSITEIT MAASTRICHT OM AFGESTUDEERDEN EN ANDERE BELANGSTELLENDEN OP DE HOOGTE TE HOUDEN VAN HAAR ONDERWIJS, ONDERZOEK EN ANDERE ACTIVITEITEN. VERSCHIJNT VIER KEER PER JAAR. HET BLAD WORDT TOEGEZONDEN AAN AFGESTUDEERDEN, MEDEWERKERS EN RELATIES VAN DE UNIVERSITEIT MAASTRICHT ALSMEDE AAN BEGUNSTIGERS VAN HET UNIVERSITEITSFONDS/SWOL.

TWEEDE JAARGANG, NUMMER 2
JUNI 1998

REDACTIE-ADRES
POSTBUS 616
6200 MD MAASTRICHT

TEL. 043-3883580 OF 043-3883510
E-MAIL ADRES: CONTINUUM@BIZ.UNIMAAS.NL

REDACTIERAAD

TON BROUNS, DR. JOSE VAN DIJCK, PROF. C.B.S. FLINTERMAN, LENY FRANKEN, DR. PIET KEIZER, DR. SILVIA KRAMER, DR. GERARD MAJOUR (VOORZITTER), PROF. FRANS NIJHUIS, MR. MAURICE OLIVERS, DR. JOS UTERWIJK, DR. ROB DE VRIES, PROF. GER VAN DER VUSSE

HOOFDREDACTEUR
JACQUES HERRAETS

BUREAUREDACTIE
TON VAN MUNSTER

ART DIRECTION EN OPMAAK
GEERT SETOLA, OIRSBEEK
UNIGRAPHIC, MAASTRICHT

FOTOGRAFIE
FRANCO GORI, JEAN-PIERRE JANS, CHRIS KEULEN, JOHN LAMBRICHTS, PHILIPPE DRIESEN

DRUKWERK
DRUKKERIJ HUNTJENS, STEIN

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE:
FONS GERAETS, KEES KOEDIJK, SJAAK KOENIS,
CHAREL KROL, JOAN MUYSKEN, HENK VAN RENSSSEN

OPLAGE 16.000

ABONNEMENTEN f 20 PER JAAR
LOSSE NUMMERS f 4,75 EXCL. VERZENDKOSTEN

CONTINUUM OP INTERNET
U KUNT CONTINUUM OOK LEZEN VIA ONZE
EIGEN HOMEPAGE:
WWW.UNIMAAS.NL/~CONTINUUM

C O N T I N U

U M

KWARTALBLAD VAN DE UNIVERSITEIT MAASTRICHT

2

2E JAARGANG NUMMER 2 • JUNI 1998

Tweedeling

De politiek zit met een definitieprobleem, vindt Sjaak Koenis
Pagina 2

Belasting

Joan Muysken ziet in de voorstellen voor de hervorming van het belastingstelsel een gemiste kans op een betere inkomensverdeling
Pagina 10

Orpheus in Odessa

De eerste zorg van Charel Krol, hoogleraar in Odessa, was leren overleven
Pagina 16

Verpleegkliniek Klevarie

Rob Castermans moest als verpleeghuisarts de gevoelens van onmacht vervangen door realiteitszin
Pagina 22

Soedan

Geraldine van Kasteren begeleidde in Omdurman de opbouw van een medische faculteit
Pagina 26

Nieuws en mededelingen
Pagina 34

Albeda

De architect van de verzorgingsstaat waarschuwt voor sociale concurrentie in neoliberal Europa
Pagina 5

Spreeuwenberg

De voormalige hoofdredacteur van Medisch Contact gaat bij Gezondheidwetenschappen de nieuwe afstudeerrichting Zorgwetenschappen opzetten
Pagina 12

Verstandelijk gehandicapten

Rachele Arends was arts in een inrichting voor verstandelijk gehandicapten, Danielle Peet is dat nog steeds
Pagina 19

Opties in de Polder

De grandioze voordelen van opties en de weerstand in Polderland. Kees Koedijk geeft de oplossing.
Pagina 24

De geest en de buurt

Psychiater Jim van Os onderzoekt de relatie tussen sociale achtergronden en de geestelijke gezondheid
Pagina 29

De reünisten

Pagina 48

Illustratie voorpagina: Maastrichts bedelaartje, in 1885 in opdracht van het Burgerlijk Armbestuur geschilderd door Hubert Vos (1855-1935). Het origineel hangt in de bestuurskamer van verpleegkliniek Klevarie.

Man/vrouw, jong/oud, blank/zwart, homo/hetero, allochtoon/autochtoon en wilt u er nog een paar?

TWEEDELING OF VEELDELING?

door Sjaak Koenis

BEGRIPPEN HEBBEN EEN BIOGRAFIE, net als mensen. Ze vertellen iets over de wereld, maar je moet wel weten over welke. Zeker als de wereld waarover ze iets vertellen achter ons ligt. Neem het begrip tweedeling. In het Nederlandse politieke debat heeft dit een sleutelbetekenis. Wie beleid onderuit wil halen zegt dat dit beleid de tweedeling in de samenleving in de hand werkt.

Zo krijgt het nu demissionaire paarse kabinet het verwijt dat zijn neoliberalisme de tweedeling in de samenleving heeft bevorderd. En wie in staat is om het beeld van de tweedeling helder en meeslepend op te roepen, zoals bijvoorbeeld Den Uyl dat kon, zal daar politieke munt uit slaan. Als geen ander begrip kan het associaties opwekken met rechtvaardigheid en fatsoen. Het appelleert aan onze sterke behoefte om 'niemand buiten de boot te laten vallen', zoals Nederlandse politici vaak zeggen. Het resonanceert mee met de belangrijkste

politieke ideologieën die aan de basis van de Nederlandse verzorgingssamenleving staan. Het is verbonden met het succes van het poldermodel: een samenleving waarin op basis van consensus tussen de belangrijkste partners via sociaal-economische herverdeling een ingenieus mechanisme is ontwikkeld voor de min of meer billijke verdeling van levensmogelijkheden en levenskansen.

Dat het begrip tweedeling zo'n belangrijke plaats inneemt in de politieke cultuur van Nederland is niet te danken aan zijn empirische scherpte. De Nederlandse samenleving is te ingewikkeld voor simpele tweedelingen. Oud-minister van Sociale Zaken Wil Albeda wijst er in een bijdrage aan het armoededebat op dat deze samenleving minstens zeven lagen telt, niet slechts twee. Er is een elite van succesvolle, zeer mobiele mensen die zelf voldoende macht hebben om zich een hoog inkomen te verwerven. Verder is er het salariaat, de professionals met de veilige vaste banen. Dan een nog steeds groeiende groep van mensen met een losse relatie met bedrijven en de arbeidsmarkt, zoals de consultants. Daarnaast onderscheidt Albeda de werkers in de handarbeidersgroepen, die altijd het ijkpunt vormden van de regelingen waarmee de verzorgingssamenleving werd opgetuigd, maar die steeds meer een minderheid gaan vormen. Verder zijn er de flexiwerkers, mensen die van baan naar baan gaan zonder zicht op vast werk, in ons land al meer dan een derde van de totale werkgelegenheid. Dan zijn er de langdurig werklozen wier aantal ondanks de succesverhalen van paars niet echt is afgenomen, en tenslotte de groep die overal buiten valt, de 'gevaarlijke klassen' die vatbaar zijn voor crimineel gedrag. Deze nuancering van het begrip tweedeling is empirisch ongetwijfeld terecht, maar ondermijnt tegelijk zijn appellerende werking. De wetenschappelijke analytica stuit hier op de politieke retoriek, en moet in de laatste zijn meerdere erkennen: omdat het begrip tweedeling een directe verbinding kan bewerkstelligen met klassieke solidariteit en de Bergrede zal het steeds weer opduiken.

Daarom wil ik een ander bezwaar tegen dit begrip te berde brengen, maar daarvoor moet ik wat dieper ingaan op zijn biografie. De strijd tegen armoede en voor sociale rechtvaardigheid die we nu de sociale kwestie noemen is begonnen in dezelfde jaren, eind negentiende eeuw, waarin de Nederlandse samenleving ook sterk verzuilde. Ook toen bestond het besef van een tweedeling. Niet tussen de mensen die binnen en buiten de boot vallen, maar die binnen en buiten de zuil vallen. De geschiedenis van de Nederlandse verzorgingsstaat kan men samenvatten als een waarin zulke zuilgebonden tweedelingen plaats maken voor het besef dat de mensen die er niet bijhoren niet zozeer lid zijn van een andere zuil, als wel buiten de boot vallen van wat in de hoogtijdagen van de verzorgingsstaat het collectieve welzijn gaat heten. De oude emancipatie- en solidariteitsidealen waarmee deze samenleving is opgebouwd waren gericht op het streven om de eigen groep te emanciperen. Dit kon alleen via matiging van ideologische aanspraken, en daaraan gekoppeld een uitruil op materiële, financiële basis. Daarom denken we nu bij het begrip tweedeling eigenlijk alleen aan mensen die 'op of onder het minimum zitten'. Armoede is vooral een financieel-materieel probleem, terwijl aan het begin van de eeuw een van de grote pleitbezorgers van het maatschappelijk werk, Adriani, nog sterk benadrukte dat armoede vooral een 'zedelijke' kwestie is. Morele, geestelijke opvoeding was in zijn ogen minstens net zo belangrijk als de verstrekking van geld en goederen.

Het begrip tweedeling past in een klimaat waarin de oude, verzuilde diversiteit stap voor stap plaats maakt voor een overheid die de verantwoordelijkheid voor het collectieve welzijn op haar schouders neemt. De marsroute in dit proces loopt van diversiteit naar eenheid, van ideologisch verschillende 'wij'-werelden naar een door iedereen gedeelde 'wij'-gemeenschap. Deze gemeenschap wordt gedefinieerd in termen van collectief welzijn, maar dit welzijn kan alleen geoperationaliseerd worden in termen van welvaart. Het is mis-

schien ter compensatie van dit materialisme en het gemis aan nestwarmte dat dit oproept, dat we nu voortdurend politici horen klagen over het gebrek aan gedeelde normen en waarden. Als de biografie van het begrip tweedeling inderdaad verbonden is met deze marsroute van diversiteit naar gemeenschappelijkheid op basis van collectieve welvaart, of in de termen van de inmiddels overleden filosoof Trudy van Asperen, van dit 'dolge-draaide verdelingscircus', dan is empirische kritiek op het begrip tweedeling niet voldoende. Verhalen over tweedeling leiden door deze impliciete marsroute van diversiteit naar homogeniteit ook de aandacht af van wat volgens mij een veel belangrijkere ontwikkeling is, namelijk dat Nederland een samenleving met veel-delingen (aan het worden) is: man/vrouw, jong/oud, blank/zwart, homo/hetero, allochtoon/autochtoon, en andere delingen maken diversiteit meer dan ooit tot een structuurkenmerk van de samenleving. Onze oude politieke begrippen zoals emancipatie, solidariteit, integratie met behoud van identiteit, collectief welzijn, enzovoort, zijn in feite gemunt in de tijd dat traditionele, verzuilde diversiteit moest worden omgesmeed tot een als normatief opgevatte gemeenschap. Het nieuwste begrip in dit project van het smeden van een gemeenschap is sociale cohesie. Het past in die lange traditie van pogingen om mensen binnen boord te halen, maar versterkt ongewild ook het beeld van Nederland als een homogene gemeenschap.

Wie zegt dat oude begrippen als solidariteit en emancipatie hebben afgedaan wordt al snel in het kamp van de neoliberalen

gestopt. Daar zitten alle tegenstanders van rechtvaardigheid, de mensen die niks geven om tweedeling, die armoede (van anderen) op de koop toenemen en alleen maar aan zichzelf denken, die het weefsel van de gemeenschap kapot trekken met hun gedram over ruimere openingstijden en andere paarse speeltjes. Deze kritiek is wat al te simpel, en het feit dat paars op deze verwijten geen goed verweer heeft, verraadt de ideologische zwakte van deze coalitie. De politieke uitdaging ligt natuurlijk in een ommunting van zulke oude concepten: hoe kunnen ze behulpzaam zijn bij wat wellicht een van de belangrijkste politieke projecten van de 21ste eeuw is, namelijk oude en nieuwe Nederlanders leren leven met diversiteit. Een eerste stap is het besef dat verschil tussen mensen meer omvat dan hun financieel-materiële mogelijkheden. Er is een verschuiving nodig van materieel gedefinieerde solidariteit naar immateriële vormen van solidariteit. Voor opvoeding en onderwijs betekent dit minder tamboereren op gedeelde normen en waarden, en meer werk maken van omgaan met uiteenlopende normen, waarden, culturen en identiteiten. Dit brengt ongetwijfeld met zich mee dat er ook op materieel vlak grotere diversiteit zal ontstaan; grotere inkomensverschillen zullen onvermijdelijk zijn. Dit hoeft echter niet te betekenen dat de beschavende werking van het sociale verzekeringsstelsel teniet wordt gedaan, net zo min als met de huidige relativering van de verschillen tussen openbaar en bijzonder onderwijs de oude schoolstrijd weer zal oplaaien. ■

DR. SJAAK KOENIS is universitair docent bij de vakgroep Wijsbegeerte van de Faculteit der Cultuurwetenschappen

foto Chris Keulen

'Het is misschien ter compensatie van dit materialisme en het gemis aan nestwarmte dat dit oproept, dat we nu voortdurend politici horen klagen over het gebrek aan gedeelde normen en waarden'

De sociale beweging van prof. Wil Albeda

„IK BEN OPGEGROEID MET HET IDEE DAT ER IETS AAN DIE ARMOEDE MOEST WORDEN GEDAAN”

door Jacques Herraets

OP EEN DAG kwamen we langs de boerderij in Friesland waar mijn vader als landarbeider had gewerkt. Op de gevels stond met grote letters BWM. 'Wat betekent dat eigenlijk?', vroeg ik hem. 'Boer Wordt Mens' zei hij lachend."

Prof.dr. Wil Albeda, nu 73 jaar oud en emeritus hoogleraar aan de Universiteit Maastricht, wist waar hij het over had toen hij in de jaren vijftig als vakbondsman de verzorgingsstaat mee opbouwde en toen hij als minister van Sociale Zaken in het eerste kabinet-Van Agt (1977-1981) tegen de druk van de bonden in moest meewerken aan de bezuinigingen op de sociale voorzieningen. Van zijn vader en zijn grootvader kende hij de verhalen over bittere armoede en ongelijkheid in hun geboortestreek Friesland. Daar liggen volgens hem de wortels van het rechtvaardigheidsgevoel waardoor hij zich in zijn politieke en wetenschappelijke loopbaan heeft laten leiden. De autobiografie die hij nu aan het schrijven is, beschouwt hij dan ook niet als het verhaal van een zelfvoldaan mens, maar als een gelegenheid om de opkomst en neergang van de verzorgingsstaat te vertellen.

„Mijn vader, die op zijn elfde van school afging om bij de boer te gaan werken, vertelde vaak over zijn vader, mijn grootvader dus, die ook landarbeider was. en over zijn moeder die daar stoetmeid was, hulp in de huishouding. Op een dag kwamen de kinderen thuis terwijl hun ouders nog aan het werk waren. Omdat er niemand was gingen ze bij de boer in de schuur spelen. Dat was streng verboden, de boer heeft ze er toen uitgegooid. Toen is mijn grootvader zo kwaad gewor-

den dat hij naar hem toe is gestapt en hem gezegd heeft: 'Ik werk voor jou, mijn vrouw werkt voor jou, en jij dondert mijn kinderen zomaar uit je schuur? Zoek maar een ander, ik ga weg!' Dat was in die tijd een moedige daad, want je kreeg gewoon geen andere baan, alle boeren sloten je uit als er zoiets was gebeurd. Omdat er geen sociale voorzieningen waren is het gezin een half jaar onderhouden door de Socialistische Partij - niet de huidige, maar de voorganger van de SDAP en de PvdA."

Van vakbeweging naar politiek

„Ik ben opgegroeid met het idee dat er iets aan die armoede moest worden gedaan. Mijn vader is door een hele goede boer opgevangen, bij wie hij gewerkt heeft en door wie hij tot de kerk is gekomen. Zijn eerste vrouw overleed op jonge leeftijd, hij is toen wat gaan studeren en kwam via een baan bij de belastingen terecht bij de douane in Rotterdam. Daar is hij een rol gaan spelen in het Christelijk Nationaal Vakverbond - hij werd voorzitter van de Bond van Belastingambtenaren - en de Anti Revolutionaire Partij. Daar heb ik veel van meegekregen. Ik was vijftien jaar toen

PROF.DR. WIL ALBEDA

foto Jean-Pierre Jans

de oorlog uitbrak. De Duitsers deden pogingen om de vakbonden in handen te krijgen en op een gegeven moment dreigde de vakbeweging een gelijkgeschakelde organisatie van de nazi's te worden, zodat er niet meer dan een soort gezelligheidsvereniging overbleef. Daarop hebben de besturen van de bonden hun leden opgeroepen het lidmaatschap massaal op te zeggen. We praatte daar thuis vaak over, ik denk dat die discussie veel heeft bijgedragen aan mijn politieke bewustwording. Ik ben na de oorlog economie gaan studeren met het idee dat ik bij de vakbond wilde werken en daar ben ik in 1951 ook terecht gekomen, namelijk bij de Bouwbond van het CNV. De politiek kwam na de vakbeweging op de tweede plaats, totdat ik in 1966 werd gevraagd lid van de Eerste Kamer te worden voor de ARP."

„In die jaren was De Gaay Fortman senior de man naar wie we het meest opkeken, die ons sterk inspireerde in de richting van een meer sociaal gerichte partij. Hij was ook de grote vriend van Marinus Ruppert, die toen voorzitter was van het CNV. Samen gaven zij richting aan het denken binnen de vakbeweging en daarmee ook aan de politiek. We lazen ook veel van mensen als dominee A.S. Talma en P.S. Gerbrandy, die een visie hadden ontwikkeld op het maatschappelijk leven, met een sterke nadruk op het middenveld en de noodzaak van een sterke vakbeweging. Zij wilden de wereld veranderen via twee lijnen: de weg van de sociale politiek, waarin de staat een grote rol moest spelen, en de weg van de vakbeweging, die

Oktober 1979: Van Agt wordt weer eens bijgefluisterd door de man die hij "professor Albedil" noemde.

foto Vincent Mentzel - NRC Handelsblad

VAKBONDSMAN, HOGLERAAR, MINISTER, HOGLERAAR

Prof.dr. Wil Albeda werd in 1925 geboren in Rotterdam. Hij volgde daar de middelbare school en werd een jaar na zijn eindexamen opgepakt door de Duitsers en te werk gesteld in een Arbeitslager in Oberhausen. Na de bevrijding studeerde hij economie aan de Handelshoogeschool in Rotterdam, waar hij al tijdens zijn studietijd een baan kreeg bij het Nederlands Economisch Instituut. Na zijn afstuderen in 1951 werd hij economisch adviseur van de Bouwbond CNV. In 1960 stapte hij over naar het bedrijfsleven, maar na twee jaar Philips keerde hij weer terug bij het CNV als lid van het hoofdbestuur. In 1966 aanvaardde hij een benoeming tot hoogleraar in Rotterdam, tegelijk met zijn lidmaatschap van de Eerste Kamer. In 1977 werd Albeda benoemd tot minister van Sociale Zaken in het eerste kabinet Van Agt, nadat hij eerst een bemiddelende rol had gespeeld in de mislukte poging om een tweede kabinet Den Uyl te vormen.

Tijdens zijn periode als minister waren de koffie-uurtjes op zondagmiddag met de CDA-fractievoorzitter Lubbers beroemd: „We bespraken dan wat we die week gingen doen. Ik was voor Lubbers de praatpaal met het kabinet. Hij had niet zoveel contact met Van Agt en hij kon ook slecht opschieten met Frans Andriessen. De echte dialoog tussen politiek en kabinet liep niet via de minister-president, maar vooral de laatste twee jaar via mij. Lubbers en ik konden elkaar heel goed begrijpen. Toen hij in 1982 premier werd, heeft hij samen met Ruding een heel ander beleid ingezet. Hij is kennelijk overtuigd geraakt van de noodzaak van een radicale omkeer. Aanvankelijk wilde hij mij opnieuw hebben als minister van Sociale Zaken, maar ik heb begrepen dat de VVD daar grote bezwaren tegen had. Van Aardenne heeft toen gezegd: 'o jee, dan krijgen we weer al die narigheid die we gehad hebben in het kabinet-Van Agt'. Hij wist dat ik niet erg gecharmeerd was van de gedachte van de ontmanteling van de verzorgingsstaat. Ik denk achteraf dat ze gelijk hadden en dat het beter is geweest dat ik er toen buiten ben gebleven."

Na zijn ministerschap werd Albeda in 1982 benoemd tot bouwdecaan van de Economische Faculteit in Maastricht. De laatste jaren was hij buitengewoon hoogleraar in combinatie met het voorzitterschap van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Drie jaar geleden nam hij officieel afscheid van de universiteit. Hij bleef in Maastricht wonen.

de positie van de mensen in bedrijven moest verbeteren. Dat was toch anders dan de manier waarop de katholieken zich hier in het zuiden organiseerden: veilig samen in het hok om te voorkomen dat anderen je beïnvloedden. Onze inspiratiebron was het christelijk-sociale denken."

Het nationaal inkomen verdubbelde zomaar

„Mijn overgang van de vakbeweging naar de politiek viel in een bijzondere periode. In het begin van de jaren vijftig waren we als vakbeweging al blij als we met jaarlijkse loonrondes de koopkracht van de mensen op peil konden houden, maar in de loop van de jaren vijftig gingen we ontdekken dat de economie veel sneller groeide dan we ooit voor mogelijk hadden gehouden. Een vriend bij het Centraal Plan Bureau, de latere collega-hoogleraar A. van Doorn, belde me eens op om me te waarschuwen: 'Jullie moeten wel uitkijken want de economie groeit zo sterk dat de welvaart veel meer kan stijgen. Zo zagen we tot onze verbazing dat in de jaren vijftig het nationaal inkomen zomaar verdubbelde en dat het helemaal niet nodig was om door te gaan met onze krappe loonpolitiek. We konden overgaan naar welvaartsloonronden en nog later naar een zekere vrije loonpolitiek.'"

„We hebben de geleide loonpolitiek in de jaren vijftig nog heel sterk gesteund omdat we dachten dat het een manier was om te komen tot een redelijke inkomensverdeling. We zouden de lonen laten passen in de macro-economie, er moest een sterke sociale politiek komen en de overheid zou een krachtig inkomensbeleid voeren. Dat is in de jaren vijftig eigenlijk nooit helemaal gerealiseerd en in de jaren zestig ging de poot loonpolitiek verloren. Er werd wel meer aandacht besteed aan de inkomenspolitiek, vooral door het geleidelijk uitbreiden van de sociale zekerheid. In de jaren dertig was er wel een begin geweest, maar als het erop aankwam moest na 1945 de hele verzorgingsstaat nog van de grond af opgebouwd worden."

Verzekering wordt 'aangeboren' recht

„We hebben in die tijd een interessante discussie gehad over de vraag wie de sociale zekerheid moest uitvoeren. Ik werkte toen bij de Bouwbond en wij hebben toen heel krachtig de stelling verdedigd dat als je de sociale zekerheid echt weerklank wilde laten vinden, je de uitvoering mede in handen moest leggen van de

vakbeweging. We hebben toen het model gecreëerd van het Sociaal Fonds Bouwnijverheid: de uitkeringen liepen via de penningmeester van de vakbonden. Ik vond het heel belangrijk dat de mensen beleefden hoe het precies in zijn werk ging, dat ze begrip hadden voor het systeem. Tegelijk was het voor de vakbeweging ook een steun bij het organiseren van werknemers met als gevolg dat de bouwnijverheid veel beter is georganiseerd dan de meeste andere bedrijfstakken. Voor de rest van het bedrijfsleven, met uitzondering van de landbouw, werd de uitvoering in handen gelegd van de bedrijfsverenigingen die veel verder van de mensen af stonden. Daar kreeg men toch weer langs een bureaucratische weg zijn geld. Op die manier veranderde het beeld van de sociale zekerheid langzaam. Wat opgezet was als een verzekering die recht gaf op een uitkering omdat men premie had betaald, veranderde in een soort staatssysteem - de sociale component van het burgerschap. Het recht op uitkering in geval van calamiteiten of bijvoorbeeld ouderdom, vloeide niet meer voort uit het betalen van een verzekeringspremie betaalde, maar uit het Nederlands staatsburgerschap."

„Wat dat betreft werd de wereld heel anders dan wij gedacht hadden. Wij gingen ervan uit dat werknemers een premie betaalden en op grond daarvan een aanspraak hadden op een uitkering, maar de mensen gingen heel iets anders ervaren. Vroeger maakten we nog een onderscheid tussen uitkeringen op basis van een verzekering en uitkeringen op basis van een sociale voorziening zoals de bijstand. Dat verschil is in de ogen van de mensen langzaam maar zeker verdwenen. Naïef? Nee, ik denk dat het een groei is geweest die we allemaal meegemaakt hebben. Het is wel zo dat het denken van de leiding van de vakbeweging ver achterliep bij het denken van de mensen in de bedrijven en op straat. Die hadden al lang het gevoel dat het recht op uitkeringen voortkwam uit hun Nederlanderschap. Pas later hebben we die ideologie ook gevolgd."

Het ontstaan van het poldermodel

„De zwakte van onze ontwikkeling in de jaren zestig is geweest dat we een inkomenspolitiek moesten voeren zonder het instrument van de loonpolitiek. We kregen een inkomenspolitiek van de staat, waar de loonvorming niet meer op aansloot. Dat leidde later tot de inflatie aan het eind van de jaren zestig. In 1973 kwam de oliecrisis en daarmee de langdurige recessie met voor het eerst

massawerkloosheid, die eigenlijk tot aan het einde van de jaren tachtig heeft geduurd. Desondanks bleven de lonen stijgen, tussen 1973 en 1980 met dik tachtig procent. Toen ik minister was, heb ik in 1979 pogingen gedaan om te komen tot een afspraak met de bonden en de werkgevers, met Kok en Van Veen dus, maar dat mislukte door de oppositie binnen de FNV. Drie jaar later heeft men wel kans gezien om die afspraak te maken en daarmee de grondslag te leggen voor ons poldermodel, dat een interessante combinatie is van loonmatiging aan de ene kant en een zuinig overheidsbeleid aan de andere kant, dat nodig was om het enigszins uit de hand gelopen financieringstekort te reduceren. Sinds 1982 hebben we die loonmatiging volgehouden, zelfs met een relatieve daling van het minimumloon en een relatieve daling van de uitkeringen. Dat paste weer goed in de noodzaak om te komen tot de vermindering van het financieringstekort."

Concurrerende ontmanteling van de verzorgingsstaat

„Ik denk dat dit beleid de laatste jaren veel te maken heeft met onze positie in de Europese Unie. Naarmate die groeit tot één economische ruimte, groeit de concurrentie niet alleen op basis van de loonhoogte, maar ook op basis van de uitgaven van de overheid. Dat heeft negatieve gevolgen voor het sociale beleid. Er ontstaat zoiets als een concurrerende ontmanteling van de verzorgingsstaten in West-Europa. Eigenlijk heeft de ontwikkeling van de Europese Unie ertoe geleid dat er nog maar één instrument bestaat om de werkloosheid tegen te gaan, namelijk de loonmatiging met daaraan gekoppeld de matiging van overheidsuitgaven. Dat heeft bij ons geleid tot een goed herstel van onze werkgelegenheid."

„Als we iets willen doen aan de armoede en de extreme verrijking stuiten we op de moeilijkheid dat de ontwikkeling van de Europese Unie ons de wapens uit handen heeft geslagen. Wanneer je de inkomens aan de onderkant opkrikt, bedreig je de werkgelegenheid, en als je aan de bovenkant wat wilt doen, wijk je zozeer af van de andere landen, dat je concurrentiepositie verslechtert. De Europese Unie zou zich niet moeten beperken tot een economische en financiële eenheid, maar zou na de invoering van de euro haast moeten maken met de ontwikkeling van

een sociaal Europa. De EU zou enige verantwoordelijkheid op zich moeten nemen voor de werkgelegenheid, voor een inkomenspolitiek en voor het tegengaan van wat ik de concurrerende ontmanteling van de verzorgingsstaat noem. In Europa zeggen de Belgen bijvoorbeeld: we moeten wat doen aan onze sociale zekerheid, want we hebben een veel duurder systeem dan de ons omringende landen. De Fransen zeggen: wij zitten met een werkloosheid van twaalf procent, omdat wij op het gebied van de sociale zekerheid royaler zijn dan andere landen. De Duitsers hoor je precies hetzelfde zeggen. Ieder land gebruikt ieder ander land als een argument om zijn sociale zekerheid verder te verminderen. Daarom was ik het ook eens met de economen die toen wat voorzichtig gewaarschuwd hebben tegen de werkloosheid als gevolg van zuinig financieel beleid en tegen de beleidsconcurrentie, omdat die twee elementen ertoe leiden dat stap voor stap de sociale zekerheid verder zal worden afgebroken."

Dodelijk gevaar

„Dat beleid, dat toch al stevig in de schoenen staat omdat het precies past in de heersende neoliberale ideologie, wordt nog versterkt door de vrees van de verschillende landen om macht over te hevelen naar Brussel. Als het erop aankomt zegt ieder land dat het de sociale zekerheid en het werkgelegenheidsbeleid liever in eigen hand houdt. Men verzet zich eigenlijk tegen macht in Brussel op dat terrein. Ook de vakbeweging houdt haar zwaartepunt liever binnen de verschillende Europese landen. Men is niet bereid om geld en dus macht over te hevelen naar Brussel voor versterking

van de Europese vakbeweging. Met als gevolg dat de arme jongens die daar werken voor de Internationale Federatie van Vakbewegingen veel te weinig middelen hebben om die Europese problematiek aan te pakken. Ik moet er meteen bij zeggen dat ook de Europese Unie onvoldoende werktuigen heeft om een écht financieel en sociaal-economisch beleid te voeren. In Brussel zitten evenveel ambtenaren als in een middelgrote stad in West-Europa. Als ze echt iets willen doen, moeten ze ambtenaren lenen van de verschillende lidstaten. Iedereen is bang dat Brussel teveel macht krijgt, maar het gevolg is dat men daar geen instrumenten heeft om op Europees niveau echt sociaal beleid te gaan voeren. Zolang dat niet gebeurt, blijven we ieder met een nationaal beleid zitten en blijven de systemen met elkaar in concurrentie. Dat is op den duur vrees ik een dodelijk gevaar voor onze verzorgingsstaat. Als ik dat in de Verenigde Staten vertel, krijg ik altijd te horen dat beleidsconcurrentie juist zo goed is. Amerikaanse staten doen niet anders, die hebben verschillende systemen van sociale zekerheid. Daar vluchten de mensen van de ene staat naar de andere omdat de uitkeringen daar hoger zijn. Daar zeg ik van dat het in laatste instantie alleen maar kan leiden tot afbraak en niet tot versterking van sociale zekerheid."

Het genootschap der braven

„Er moet een Europees beleid komen voor het behoud van de verzorgingsstaat. Met de Franse econoom Jean-Paul Fitoussi kunnen we zeggen dat we een genootschap hebben gemaakt waarin alleen de braven die zich houden aan de regeltjes - niet te hoog loon, niet te hoge belastingen en een zuinige overheid - hun werkgelegenheid kunnen handhaven. Dat heeft geleid tot een combinatie van een georganiseerde arbeidsmarkt en een neoliberal beleid dat de overheid laat terugtreden ten opzichte van de inkomensvorming. De leden van het genootschap houden zich aan alle regeltjes van de moderne neoliberale economen en zijn Keynes allang vergeten. De kracht van die ideologie is niet te onderschatten. Over de hele wereld woedt een soort storm van Amerikaans denken in de richting van neoklassieke economie en neoliberale politiek. In de dertiger jaren leidde de crisis tot de overtuiging dat de staat versterkt moest worden, dat er meer ordening en planning moest komen. De crisis van de jaren zeventig en tachtig heeft ons weer de andere kant op gewezen: de staat doet teveel, er is meer vrijheid nodig, weg met de georganiseerde arbeidsmarkt! Het vervelende is dat

die redenering precies past in de heersende ideologie, die in sterke mate door Lubbers, Kok en nu door Paars wordt ondersteund. We zijn nog niet zo orthodox als in de Verenigde Staten, maar de verhalen van Wijers, Zalm en geestverwanten zijn duidelijk neoliberaal."

„Als ik Kok moet vergelijken met vroeger, dan vind ik het aller-eerst heel goed dat in Nederland een vakbondsleider minister-president kan worden en ik vind ook dat je af en toe goed kunt merken dat hij dat geweest is. Maar hij heeft als minister-president duidelijk een deel van zijn orthodox sociaal-democratische gedachtengoed ingeleverd. Hij is niet de enige: ook zijn Engelse collega Blair is niet bereid om het beleid dat Thatcher heeft gevoerd om de vakbeweging macht te ontnemen, helemaal ongedaan te maken. De sociaal-democratie is veranderd, of je kunt ook zeggen: Kok heeft zich wat ontkleurd. Maar dat geldt voor een groot stuk van de Nederlandse politiek. Elke politieke partij ondervindt daar op een of andere manier de invloed van. Zelfs in mijn eigen partij bespeur ik die tendens. Ik had me nooit gerealiseerd dat je zo'n stroom kunt meemaken waar mensen zich zo moeilijk aan kunnen onttrekken. Ik vrees dat de nederlaag van het CDA daar voor een deel aan te wijten is. Er valt zo moeilijk een andere koers te varen dan de neoliberale."

Tegenargumenten uit de polder

„In Nederland zijn ook mensen met allerlei kunstgrepen aan werk geholpen, maar het grappige is dat het kon via de georganiseerde arbeidsmarkt. Dat vind ik het sterke van het poldermodel. De Angelsaksische pers met bladen als *The Economist* en de *Herald Tribune* hebben constant gezegd dat West-Europa zijn georganiseerde arbeidsmarkt en zijn verzorgingsstaat moest afbreken. Nederland is erin geslaagd om zonder die afbouw van de georganiseerde arbeidsmarkt en zonder de totale afbraak van de verzorgingsstaat beneden de zes procent werkloosheid te komen. Op dit moment begint diezelfde Angelsaksische pers te schrijven dat niet de hele organisatie hoeft te worden afgebroken, daarbij verwijzend naar Nederland. Alleen denk ik dat een model als het onze beter is toe te passen in een klein dan in een groot land. Hier zijn de verbandingen korter, de mensen kennen elkaar beter, het is een veel kleiner gezelschap dat beslist. Frankrijk en Duitsland zijn veel groter, je moet je afvragen of het daar kan werken." ■

De kans op een betere inkomensverdeling wordt gemist bij de hervorming van het belastingstelsel

DE ARMOEDE STAAT NIET TER DISCUSSIE

door Joan Muysken

NU HET ARMOEDEPROBLEEM ook in Nederland wat meer aandacht begint te krijgen in het publieke debat, zou men denken dat dit ook een belangrijk thema zou zijn in de politieke discussie. Een belangrijk instrument voor de overheid om de inkomensverdeling te beïnvloeden is van oudsher de belastingheffing. Wie echter verwacht dat in de nota *'Belastingen in de twintigste eeuw'*, het politieke testament van het duo Vermeend-Zalm, aandacht wordt geschonken aan de inkomens(her)verdeling en het armoedeprobleem, komt bedrogen uit. Slogans als *'De sterkste schouders moeten de zwaarste lasten dragen'* zijn duidelijk uit de mode. De politiek mijdt dit onderwerp dan ook.

Wat zijn nu de mogelijke inkomensgevolgen van de recente voorstellen voor belastinghervorming van het duo Vermeend-Zalm? Ten eerste stellen zij voor om de belastingdruk te verschuiven van de loonbelasting naar de BTW. Men treft dan weliswaar een hoger nettoloon op zijn of haar salarisstrookje aan, maar dit betaalt men terug via hogere prijzen bij de consumptie van goederen. Het hogere nettoloon is dan optisch bedrog.

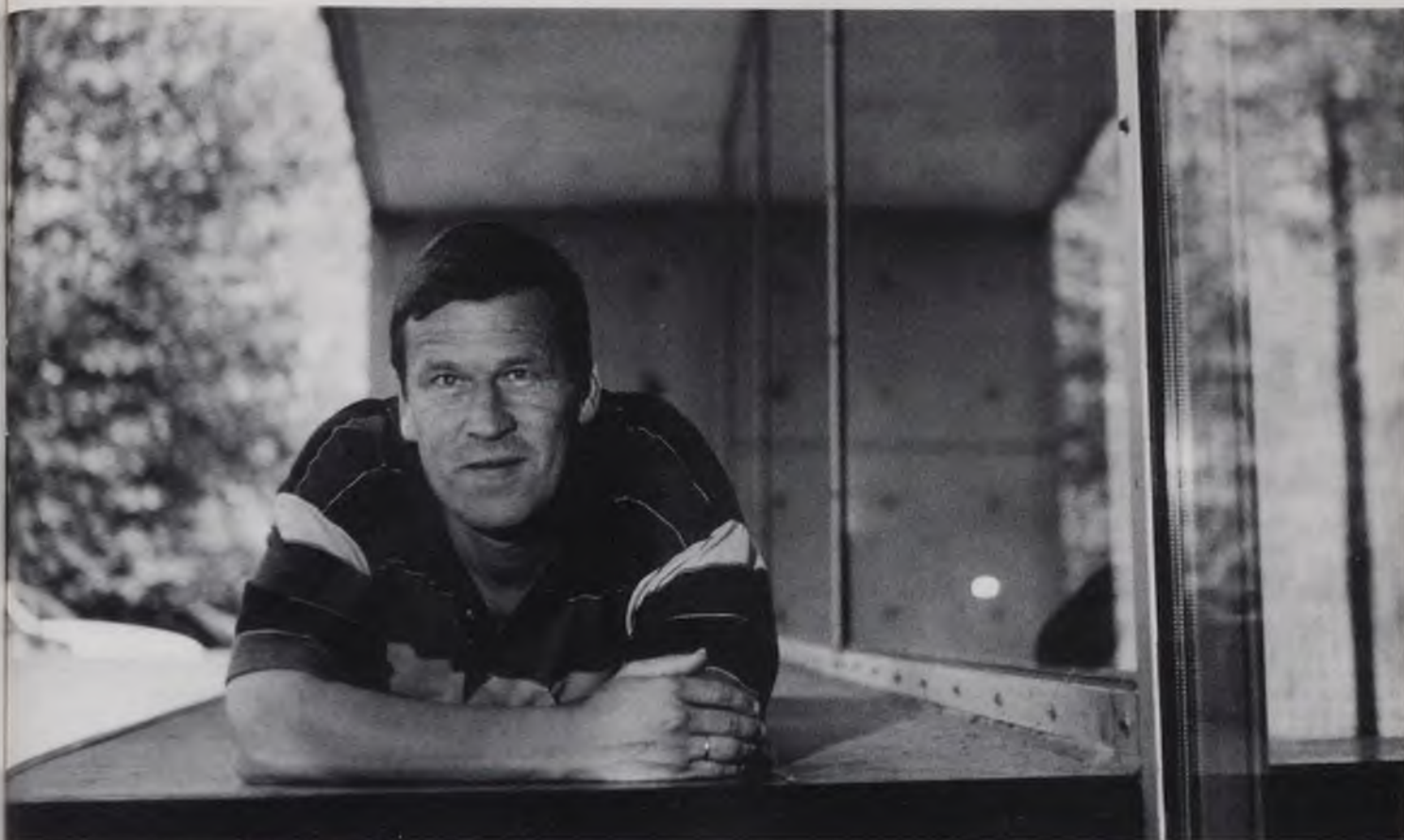
Daarnaast heeft de verschuiving van de loonbelasting naar de BTW tot gevolg dat zonder compenserende maatregelen de inkomensverschillen een stuk groter worden. Immers mensen met een laag inkomen consumeren een relatief groot gedeelte van hun inkomen en moeten dan opeens relatief veel meer belasting ten opzichte van hun inkomen gaan betalen. De oorzaak is dat de BTW een vast tarief heeft over alle uitgaven, terwijl de inkomstenbelasting een belastingvrije voet heeft en ook nog twee schijven kent. Dit bezwaar zou kunnen worden weggewerkt door de belastingvrije voet in de inkomensbelasting te verhogen: lage inkomens gaan daardoor relatief minder inkomstenbelasting betalen. Dit vormt de achtergrond van één van de meningsverschillen tussen de PvdA (Van der Ploeg) en de VVD.

Opmerkelijk is dat geen der politieke partijen veel kritiek heeft op het feit dat de vermogens behoorlijk buiten schot blijven. Het klassieke middel om juist de hogere inkomens te belasten is het belasten van het vermogen, bij voorkeur de vermogenswinsten. In het buitenland gebeurt dit ook op veel plaatsen. Dit kabinet heeft ervoor gekozen de vermogensbelasting in essentie iets te verhogen en te baseren op een proportioneel tarief. Echter bekende fiscaal-economen als De Kam en Stevens hebben forse kritiek op het uiterst bescheiden karakter van deze wijziging.

Een punt dat ook belangrijk is voor de inkomensverdeling vormen de aftrekposten. Ook, qua omvang, zeer belangrijke aftrekposten als pensioenvoorzieningen en hypotheekrente blijven in het politieke debat achterwege, terwijl fiscalisten daar juist regelmatig op hameren. De politiek beperkt zich tot het kijken naar relatief onbelangrijke aftrekposten. Toen de secretaris-generaal van Economische Zaken Van Wijnbergen, tevens een bekend PvdA-econoom, in zijn traditionele nieuwjaarsartikel voorstelde om de pensioenafdrachten te belasten, haastte heel politiek Den Haag zich om te zeggen dat dit absoluut niet aan de orde was. Het zij echter duidelijk dat de hoge pensioenen liggen bij de hoge inkomens.

De minister-president zelf heeft als partijleider een motie van het congres van de PvdA om de aftrek van hypotheekrente te beperken naast zich neergelegd. En toen de PvdA-econoom en kamerlid Van der Ploeg dit alsnog voorstelde was de verontwaardiging in de PvdA-

Slogans als *'De sterkste schouders moeten de zwaarste lasten dragen'* zijn duidelijk uit de mode.

JOAN MUYSKEN

foto Chris Keulen

fractie groot. In het buitenland is het bijna nergens mogelijk om de hypotheekrente af te trekken, in ieder geval niet onbeperkt. Een laatste punt dat niet uit het oog dient te worden verloren, is dat bezuinigingen die leiden tot zogenaamde lastenverlichting, vaak weer betaald moeten worden via hogere eigen bijdragen of regelrechte betaling voor diensten. Zo ziet men de centrale overheid onder het mom van lastenverlichting veel taken van zich afschuiven. Maar veelal heeft men niet in de gaten dat deze taken vaak bij de gemeenten terechtkomen en daar leiden tot lastenverzwaringen. Een bekend voorbeeld is de bijstandswet, waarvan de uitvoering in handen is gelegd van de gemeenten. Of de taken komen rechtstreeks bij de burger terecht en moeten rechtstreeks worden betaald. Voorbeelden zijn de steeds hogere eigen bijdragen voor onderwijs, gezondheidszorg en oude dag - welke 'gaten' zijn er niet allemaal gevallen in de voorzieningen die men nu zelf moet verzekeren? Dit zijn bepaald geen maatregelen die de inkomensongelijkheid terugdringen.

Het is voor mij duidelijk dat armoede geen onderwerp is in het politieke debat. Het gebruiken van de discussie over belastinghervormingen om de steeds verdergaande scheefgroei van de inkomens- en vermogensverdeling aan te pakken is blijkbaar politiek niet opportuun. Dit leidt tot een zeer beleidsarme discussie over de belastinghervormingen, waarvan de armen in onze samenleving zeker niet zullen profiteren. Jammer, een gemiste kans. ■

PROF. JOAN MUYSKEN is hoogleraar Algemene Economie, in het bijzonder Macro-economie.

Hoogleraar Zorgwetenschappen Spreeuwenberg pleit voor keuzen in de zorg

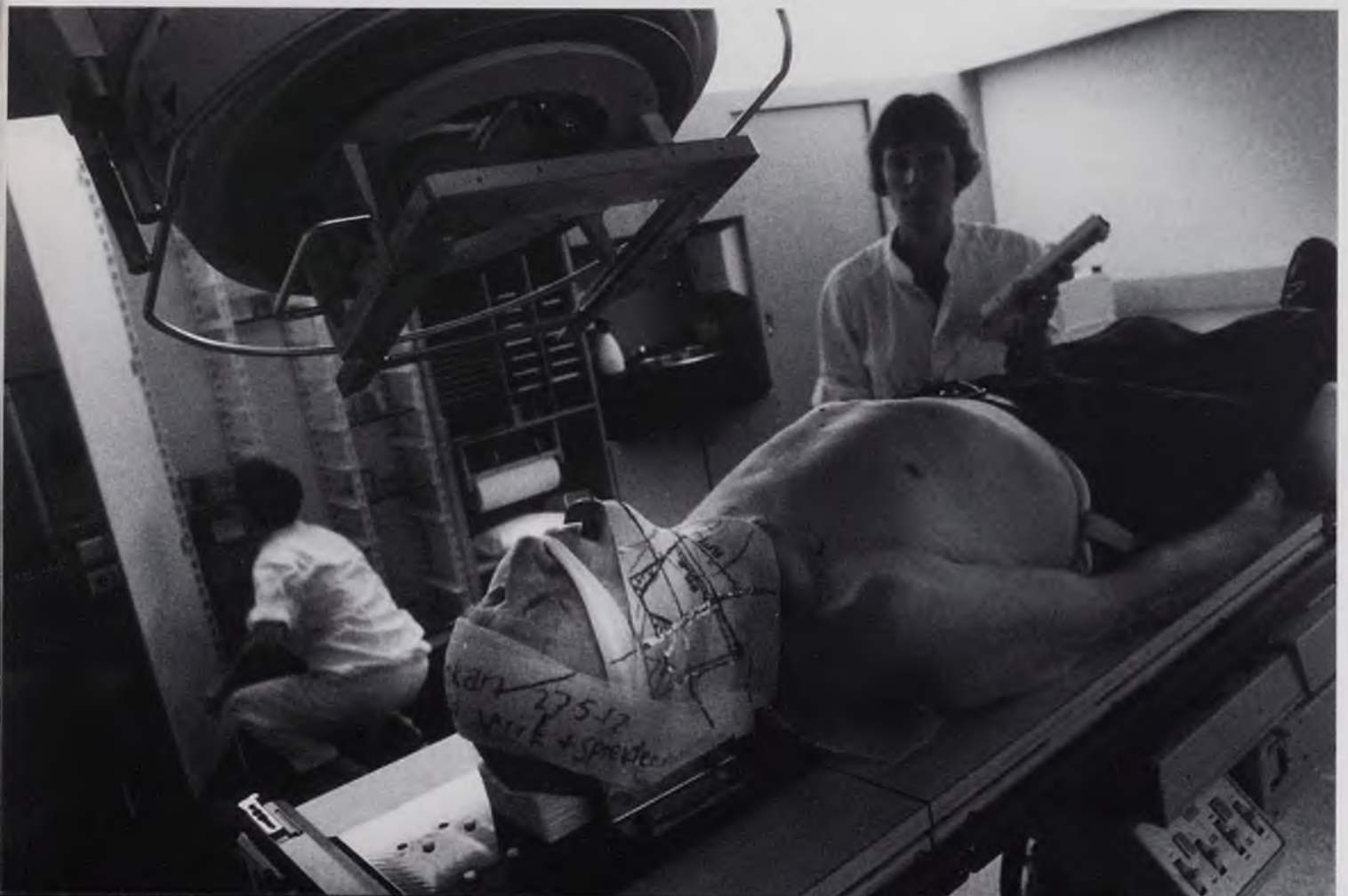
'EEN INSTELLING VAN GEZONDHEIDSZORG ZOU HEEL DUIDELIJK DE MISSIE MOETEN HEBBEN OM HET SOCIALE KARAKTER VAN DE ZORG TE ONDERHOUDEN'

door Jacques Herraets

Het was niet direct een onderwerp waar iedereen op straat de mond vol van had, maar tijdens de laatste verkiezingscampagne was het zorgbeleid toch een onderwerp dat nadenkende geesten enigszins gescheiden hield. Zorgt Nederland - dat wil zeggen de officiële gezondheidszorg, want familie en burens bleven buiten de discussie - goed genoeg voor zijn zieken, ouderen, zwakzinnigen en andere groepen die niet aan de afvalrace naar Steedsmeer kunnen deelnemen of onderweg zijn uitgevallen?

Een somber 'nee' past zeker niet in zijn algemeenheid als antwoord op die vraag, vindt hoogleraar Zorgwetenschappen prof. Cor Spreeuwenberg. De wereld van de zorg is te complex om over één kam te worden geschoren en bovendien is het ondoenlijk om een absolute norm te stellen voor wat goede of slechte zorg is: „Als je over zorg praat moet je het vergelijken met de rest van de samenleving, hoe humaan die is, en met de sociaal-economische mogelijkheden. Er is geen absolute maat om te bepalen waar de grens ligt tussen goede en slechte zorg.”

Voor hem spelen vooral de sociaal-economische aspecten een rol.

Hij gelooft niet zo gauw dat de mensen meer en meer willen betalen om op ieder moment de voorziening te krijgen die zij wensen. Gezondheidszorg is een schaars goed geworden dat vraagt om een verstandige dosering en een bestrijding van ongewenste scheefgroei. De commissie-Dunning heeft enkele jaren geleden aangegeven waar de pijn zit. Van het beperkte budget voor de gezondheidszorg gaat een onevenredig groot deel naar de medische ingrepen - de cure - en dus een onevenredig kleiner deel naar de verzorging - de care. Om de balans weer in evenwicht te brengen moeten bij het maken van keuzen de care-belangen de voorkeur krijgen boven de cure-belangen.

Dat dacht Dunning dus. „Was het maar zo eenvoudig”, verzucht Spreeuwenberg. Ondanks zijn persoonlijke sympathie voor die verschuiving kent hij het voorstel een beperkte realiteitswaarde toe: „Er zit een onweerstaanbare dynamiek in het systeem van de gezondheidszorg waardoor de meeste aandacht naar de kant van de cure wordt gedreven. Als je realistisch bent weet je wat voor een aandrang er kan uitgaan van mensen die met pijn op de borst bij je aankloppen omdat ze écht denken dat ze doodgaan. Dan moet je stevig in de schoenen staan om de gevraagde curatieve voorziening niet te geven. De relaties tussen medici, die de mogelijkheden hebben, en patiënten, die daar gebruik van willen maken, zijn te gecompliceerd om te denken dat je care boven cure kunt stellen. Het blijft gemakkelijker om zwakzinnigen met drieën of vieren op een kamer te laten wonen dan bijvoorbeeld iemand van boven de zeventig een dure hartoperatie te weigeren.”

Dure taxol

De taxoldiscussie is een typische illustratie van de werking van die dynamiek: „Taxol is een heel duur middel om de groei van bepaalde tumoren te vertragen, maar je kunt ze er niet mee uitroeien. De kuur geeft alleen een levensverlenging van drie tot zes maanden. Als mijn vrouw kanker zou hebben, zou ik ook willen dat ze daarmee behandeld werd. Maar op macro-niveau zeg ik: er is zo- en zoveel geld beschikbaar en als ik dat zo goed mogelijk wil verdelen, moet ik keuzen maken. We moeten de moed hebben om te zeggen dat we bepaalde voorzieningen beter niet meer kunnen aanbieden. In de Amerikaanse staat Oregon is die moed wel opgebracht. Daar is een lijst gemaakt met alle voorzieningen in de gezondheidszorg, gerangschikt naar prioriteit. Dat is op een

democratische manier gebeurd door allerlei belangengroepen te raadplegen. Waar het geld op is, wordt de streep getrokken. Boven de streep wordt vergoed, onder de streep niet meer. Ik denk dat we meer naar die oplossingen toe moeten.”

Kort voor de verkiezingen kwam het grote ongenoegen naar buiten van werknemers in de zorgsector. Ze klaagden over de steeds hogere werkdruk en de slechte betaling. Was het gepruttel van ontevreden personeel dat voor de verkiezingen de kans schoon zag om de aandacht te trekken of zat er werkelijk iets fout? Het tweede antwoord is het juiste, vindt Spreeuwenberg: „Ik denk dat ook daar de beperking van de financiële middelen zich laat voelen. De verschuiving van cure naar care gaat zo moeizaam omdat de gezondheidszorg daar zelf niet toe in staat is. Kijk maar naar de ziekenhuizen. Daar is niet zozeer bezuinigd op de artsen, niet op het aantal operaties, maar is op het verpleegproces gerationaliseerd. Verpleegkundigen hebben minder tijd om te praten, ze zijn veel meer op hun tenen moeten gaan lopen. Ik vrees dat daar dezelfde dynamiek achter zit. Als je mensen die in het ziekenhuis komen, met het pistool op de borst laat kiezen voor cure of care, zullen ze altijd voor de medische voorzieningen kiezen, totdat ze op een dag zelf in een situatie komen waarin ze veel zorg nodig hebben. Bovendien zal het management van een ziekenhuis gemakkelijker op de zorg bezuinigen, want daarvoor gaan de mensen niet gauw de straat op. Maar als je een hartoperatie of taxol weigert, dan komen de zaken in de krant. De mensen hebben leren eisen. Op alle mogelijke manieren worden ze tot medische consumptie aangespoord. Ze zien iedere avond medische tv-programma's waarin met veel doktersheroïek de nieuwste mogelijkheden worden getoond. De mondigheid van patiënten heeft grote voordelen gehad, maar we moeten leren leven in de nieuwe situatie, waarin de mensen precies weten wat er te koop is. Als professional moet je tegen een patiënt kunnen zeggen: Ik wil met je praten en naar je luisteren en mijn hulp op je afstemmen, maar als ik geen nut in een behandeling zie, kan ik je die niet geven. Want wat ik jou geef, krijgt een ander niet.”

Dat wil niet zeggen dat er geen tegenkrachten actief zijn die de stroom proberen om te buigen van cure naar care. Ook al worden binnen de afzonderlijke onderdelen van de gezondheidszorg de meeste middelen in de richting van de curatieve zorg gestuwd, vergelijking tussen de losse onderdelen leert dat de laatste jaren in de care, zoals de verpleeghuizen en de verzorgingstehuizen,

‘Het blijft gemakkelijker om zwakzinnigen met drieën op een kamer te laten wonen dan iemand van boven de zeventig een dure hartoperatie te weigeren’

VAN GEVECHTSLEIDER TOT KWARTIERMAKER

Cor Spreeuwenberg komt uit de Staatsliedenbuurt, een eenvoudige arbeidersbuurt in Amsterdam, waar het zelden voorkwam dat iemand naar de middelbare school ging, laat staan naar de universiteit. Toen hij op zijn zeventiende medicijnen ging studeren, kwam er niet zoveel van terecht. Hij staaakte de studie, moest in dienst en wilde piloot worden. Dat lukte niet helemaal, hij werd gevechtsleider van Hunters, Starfighters en Delta's maar na een paar jaar begon hij zich af te vragen of hij de rest van zijn leven wilde wijden aan schijngevechten met denkbeeldige vijanden. „Toen ben ik getest en daar kwam uit dat ik weer beter medicijnen kon gaan studeren. Dat heb ik ook gedaan, naast mijn werk bij de luchtmacht heb ik mijn kandidaats gehaald. Later ben ik nog assistent geweest bij Jan Drukker, voordat die hoogleraar werd in Maastricht.”

Voor Spreeuwenberg lag er aanvankelijk een klassieke specialistencarrière in het verschiep. Hij kreeg een opleidingsplaats aan het Elisabethziekenhuis in Tilburg, maar knapte daar na een jaar op af: „Wat ik hier doe is belachelijk, bedacht ik opeens. Er kwamen mensen met buikklasten binnen, waarvan volgens mij zeker was dat die niets met lichamelijke oorzaken te maken hadden. De depressie droop ervan af, maar ik moest toch allerlei onderzoeken naar die buikklasten doen. Dan riep ik een assistent psychiatrie erbij, maar dan kwam de assistent neurologie omdat ze geen assistent psychiatrie hadden, en die ging dan reflexen kloppen.”

Spreeuwenberg zocht zijn heil buiten het ziekenhuis en werd huisarts, eerst in Emmen en later in Nieuwegein, waar hij zijn praktijk kon combineren met een deeltijdbaan en een promotieonderzoek bij het Instituut voor Huisartsgeneeskunde in Utrecht. Die combinatie van wetenschap en praktijk leverde een baanbrekend proefschrift op over stervensbegeleiding door de huisarts. Na zijn benoeming tot hoogleraar Huisartsgeneeskunde aan de Vrije Universiteit, werd hij in 1987 hoofdredacteur van Medisch Contact, het orgaan van de KNMG. „Ze kenden mij daar, omdat ik nogal intensief had meegedaan aan de discussie over euthanasie. De KNMG was toen nog tegen euthanasie. Ik nam geen niet fanatiek standpunt in, maar ik pleitte wel voor meer ruimte voor artsen die met de rug tegen de muur stonden.”

Het hoofdredacteurschap duurde tien jaar: „Een geweldig interessante baan. Ik werd over alles geïnformeerd, kwam in een groot aantal commissies terecht, op het kruisvlak van zorg en beleid.” Hij is onder andere nog steeds vice-voorzitter van Raad voor Gezondheidsonderzoek, en voorzitter van de Commissie Zorg van Zorgonderzoek Nederland: „Bij zorgvernieuwing vragen we ons bijvoorbeeld af of de rol van verpleegkundigen niet veel prominenter kan zijn in vergelijking met de rol van de artsen. Een andere vraag is of er niet veel meer samenhang moet komen tussen ziekenhuis en huisartsen.”

Vorig jaar werd Spreeuwenberg in Maastricht benoemd tot hoogleraar aan de faculteit der Gezondheidswetenschappen met als speciale opdracht de nieuwe studierichting Zorgwetenschappen op te zetten. Die ontvangt komend jaar de eerste studenten. Overigens stond Spreeuwenberg al met een half been in de universiteit sinds hij in 1994 was benoemd tot bijzonder hoogleraar in de 'Integratie van eerste- en tweedelijns geneeskundige zorg voor chronische patiënten'.

Nu hij als kwartiermaker van de nieuwe studierichting Zorgwetenschappen de unieke kans krijgt een nieuwe beroepsgroep op te leiden die orde op zaken kan gaan stellen in de zorgsector, heeft hij het beeld voor ogen van een intermediair tussen managers en artsen: „Artsen hebben vaak weinig benul van beleidsaspecten en omgekeerd hebben beleidsmensen weinig benul van zorgaspecten. Met zorgwetenschappen willen we die zaken aan elkaar koppelen. Er moet een interface komen tussen het primaire proces, de inhoud van de zorg en de beleidsaspecten. Het is niet meer van deze tijd dat de huisarts alleen met zijn eigen tent bezig is, en het ziekenhuis ook. Je zou dat veel meer als een samenhangend geheel moeten zien. Er is een grote behoefte aan mensen die begrip hebben voor de zorgbehoefte, die dat goed kunnen vertalen en die de zorg kunnen organiseren.”

PROF. COR SPREEUWENBERG

foto Roel Troost

meer groei mogelijk is geweest dan in de somatisch-curatieve zorg. Dat is volgens Spreeuwenberg te danken geweest aan het sturingsmechanisme van de overheid: „In Den Haag bestaat een voorrang voor care-aspecten. Waar men in die richting kan sturen, wordt ook gestuurd. Alleen zijn de sturingsmogelijkheden nogal grofmazig en een kwestie van lange adem. Het is niet eerlijk om die verschuiving alleen op een korte termijn te bekijken. Je kunt niet van het ene jaar op het andere alle bewoners ieder op één kamer laten slapen, maar er is wel een doel gesteld dat over een paar jaar de mensen alleen kunnen slapen.”

Terechte discussie over kwaliteit

Zo lijkt het er weer op dat de discussie over de kwaliteit van de zorg niet terecht was. De overheid heeft de juiste keuzen gemaakt en over enkele jaren zal hun effect vanzelf blijken. Maar zo eenvoudig liggen de zaken nu ook weer niet, meent Spreeuwenberg: „Ik vind de discussie over de kwaliteit terecht. Als je ervan uitgaat dat de huidige voorzieningen er moeten zijn en je bent als overheid aan het sturen, dan moet je goed bedenken wat in de curatieve zorg gebeurt als je die relatief achter laat blijven. We hadden daar een groeipercentage van 1,3, eigenlijk 1,8 procent. Dat gaat helemaal op aan de autonome groei als gevolg van de vergrijzing en de verbeterde diagnostische mogelijkheden. Door de verbeterde beeldtechniek en straks door de gentechnologie zijn we in staat aandoeningen in een eerder stadium op te sporen, maar onze therapeutische mogelijkheden blijven daar ver bij achter. Een vroegere diagnose levert nog geen snellere curatie op. Je maakt meer mensen voor langere tijd van de gezondheidszorg afhankelijk. Volgens de wet van Baumol stijgen bij een complexer wordende organisatie ook de salarissen, omdat steeds meer competentie wordt gevraagd. Alleen al om de autonome ontwikkelingen bij te houden heb je eigenlijk 2,3 à 2,5 procent méér nodig. Dat geld is er niet, dus moet je iets anders vinden. Minister Borst zegt veel te gemakkelijk dat men in verbetering van de doelmatigheid moet zoeken. Ik kan vanuit mijn positie de zaak aardig overzien en ik weet dat de sector al doelmatiger is gaan werken. Er is dus een echt probleem en er komt dus echt een moment waarop keuzen moeten worden gemaakt.”

'Politiek gaat discussie uit de weg'

De politiek is de impopulaire keuzen uit de weg gegaan. Dat werd volgens Spreeuwenberg al snel duidelijk in de beginperiode van Paars, toen mevrouw Borst heldhaftig aankondigde dat de pil uit het ziekenfondspakket zou verdwijnen, zoals dat ook door Dunning was aanbevolen: „Dat vond ik een heel logische en rationele beslissing, maar om politieke redenen is de minister daarvan teruggekomen. Dat is ze later steeds blijven doen: een keuze maken en die weer intrekken. Zo word je erg kwetsbaar. Als je allen maar kunt zeggen: doe maar doelmatiger, zonder er een mechanisme of een systematiek bij te geven, lok je zelf de reactie uit dat iedereen gaat roepen dat er te weinig geld is in de zorg. Daar heb ik in mijn hoofdartikelen in Medisch Contact steeds van gezegd dat ik dat erg slecht vond.”

Op die manier speelt de minister de verkeerde mensen in de gezondheidszorg in de kaart, meent de hoogleraar: „Het probleem is dat de zorg wordt aangestuurd door managers in ziekenhuizen. Ik ben er niet altijd zeker van dat die altijd evenveel geïnteresseerd zijn in de kwaliteit van de gezondheidszorg. Nou ja, laat ik me voorzichtig uitdrukken: er zijn er die uitstekend werk doen, maar ik ken er ook bij wie ik mijn vraagtekens heb. Het wordt die laatste categorie te gemakkelijk gemaakt. Een instelling van gezondheidszorg zou heel duidelijk de missie moeten hebben om het sociale karakter van de zorg te onderhouden. Ze zijn verantwoordelijk voor het bieden van goede voorzieningen in hun regio. We lopen op dit moment het gevaar dat de markt het allemaal regelt. Maar die regelt het voor de sterken. In het begin van de jaren tachtig dreigden bureaucraten uit te gaan maken welke voorzieningen er in een regio mochten komen, maar ik zou nu weer willen dat een ziekenhuis in een regio niet zelf kan bepalen welk pakket het aanbiedt. In feite zou er door de overheid moeten worden aanbesteed.” ■

'Er is dus een echt probleem en er komt dus echt een moment waarop keuzen moeten worden gemaakt'

De zwarte markt bij het Dynamo-stadion in Kiev. Op dit soort markten komen de collega's van Charel Krol wat bijverdienen.

foto Leo van der Noort / Hollandse Hoogte

Tobben in de Oekraïne

DE WERELD VOOR VIJFTIG DOLLAR

door Charel B. Krol

LATEN WE DIT VOOROP STELLEN: Over landen als Rusland en de Oekraïne valt geen zinnig woord te zeggen. Reizigers en filosofen hebben dit allang uitgemaakt, en het is niet aan ons anders te willen.

Het begon al met mijn eerste schreden in Odessa. Ik was geland als taaltoerist om twee maanden Russisch bij te spijkeren en kreeg een zijkamertje in de flat van Ida Stepanova, een schoolvoorbeeld van de alomtegenwoordige Slavische baboesjka. (*Overigens, anders dan de Engelse zangeres Kate Bush u wil laten geloven, ligt de klemtoon onomstotelijk op de eerste lettergreep.*) Ze bedong van mij vijftig Amerikaanse dollars per maand, voor inwoning, en bedacht enkele manoeuvres opdat de burens geen lucht zouden krijgen van de aanwezigheid van een heuse buitenlander in hun eigen gebouw. Ruim voldoende om mijn vooroordelen aangaande de Oekraïne keurig te bevestigen. De laagte van het bedrag, en dat het in dollars moest zijn, en de schrik bij de gedachte dat bekend zou worden welke enorme kapitaalontwikkeling in dit kleine flatje op gang was gekomen, alles sprak duidelijke taal: ik bevond me in een waardeloze economie. Het eerste signaal dat er meer aan de hand kon zijn, was een boze reactie van Ida. Ze ontving een brief van een Nederlands meisje dat voor mij in haar flat had gelogeed. Het meisje besloot die brief met de vriendelijke aankondiging dat ze Ida een voedselpakket zou sturen. Ida, met een bruuske beweging: "Waar is dat goed voor? ik heb niks nodig!" He? Hadden wij niet als Nederlanders een tijdje ervoor onze beste zijde laten zien met een opofferende aktie om Ivan Splinter door de winter te helpen? Hadden er niet foto's in de krant gestaan van wenende Russische baboesjka's (hopelijk ging de klemtoon ditmaal goed?) bij een geopend kartonnen doosje?

Ik nam het vliegtuig terug naar Nederland en trof in de stoel naast me een olijk ogende en Russisch sprekende man. Hij bleek echter in Amerika te wonen, was wel uit Odessa afkomstig, er voor familiebezoek geweest, ontwerper van kleding. Hij had een soort overhemd bedacht dat hij in Odessa wilde verkopen, via vrienden. En hij vertelde welke prijs hij in zijn hoofd had: 50 dollar per overhemd. Waar had ik dat bedrag meer gehoord? Ik verbaasde me en zei dat voor zo'n prijs hij waarschijnlijk weinig van zijn waar zou slijten in de stad waar ik net twee maanden had verkeerd. Nog zie ik voor me de meewarige en ironische blik die hij toen op me richtte: "U kent Odessa wel heel slecht. In Odessa is altijd veel geld geweest. Alleen liet niemand het openlijk zien." En daarmee kon ik het doen. Hij verontschuldigde zich, wees erop dat enkele rijen verder een opmerkelijk meisje zat en verliet me om zich bij haar te voegen, mij in verwarde staat achterlatend. Wat moest ik hier nou toch mee aan? Niets anders dan het volgende. Grootgebracht aan de universiteit, ja niet zomaar aan de universiteit maar aan de Maastrichtse Rijksuniversiteit!, wist ik dat tegen onwetendheid slechts één enkel medicijn bestaat: Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek. Ik nam het vliegtuig terug naar Odessa.

Niet dat het veel heeft geholpen. Ik vervoegde me aan de Staatsuniversiteit Odessa en werd in liefde opgenomen. Kreeg een aanstelling en het bijpassende salaris: vijftig dollar per maand. Had ik dat bedrag nou vaker

gehoord of niet? In elk geval was het precies genoeg voor de maandelijkse huur die ik had neer te tellen, ditmaal niet bij Ida, maar in een huishouden van Ivan Steen, vol kinderen, aangetrouwde kinderen. Duitse studenten, een stuk of wat huisgedierte en andere aanloop. Levendig, dat wel, maar behalve wonen moest ik nog eten, of niet soms? Een geluk dat het riante AIO-salaris, indertijd te Maastricht door mij genoten, zoveel armslag had gegeven dat ik met de overblijfselen ervan althans hoop kon koesteren het in Odessa eventjes te kunnen uithouden. Hoe lang? Ik liep in die dagen de winkels langs om te zien wat ik kopen kon, en het werd me bang te moede. Het niveau van de prijzen lag zeker niet lager dan wat ik in Nederland gewend was, eerder hoger. Logisch natuurlijk. Een groot deel was import uit het westen dus behalve westerse prijsberekening kwam er nog een extra transport bij, zo redeneerde ik. Maar waar in vredesnaam leefden hier de mensen van, zij die niet het voorrecht hadden gesmaakt een paar jaar als AIO te werken in Maastricht? Een vraag voor collega's van de universiteit. Allen verdienen even weinig, sommigen, wegens lagere inschaling (de Odessase AIO's) minder dan weinig. Hoe doen ze het? Een pro-rector vertelde dat hij niet meer dan één kostuum had, dat hij elke dag aantrok. Ik weet van collega's die ik vaker zag, al zeiden ze het me niet, dat hetzelfde voor hen opgaat. Is dat voldoende bezuiniging op dagelijkse uitgaven? Is er dan verder ruimte om te leven?

Hoe kan er ruimte voor leven zijn wanneer het salaris, hoe klein ook, al helemaal niet meer wordt betaald? De Staatsuniversiteit Odessa liet de achterstalligheid in uitbetaling van salarissen rustig oplopen tot vier, vijf maanden, een half jaar: het Ministerie in Kyiv betaalde nu eenmaal niet! Wat doet een mens die simpelweg een half jaar geen cent te zien krijgt? Ik heb geen antwoord. Antwoorden genoeg, natuurlijk. Sommigen verlieten de universiteit voor een baan als vertaler of een baan als *area manager*. Velen bleven hangen aan hun universitaire positie. Een proefschrift geschreven, een loopbaan opgebouwd, een promotie tot hoofd van de vakgroep verworven, twintig, dertig jaar van je leven: hoe kun je dat zomaar loslaten? Dus klampen ze zich vast, behouden hun eerlijk en geduldig verkregen functie, voldoen aan hun onderwijsverplichtingen, en leiden naast dit echte leven een schaduwleven in de business. Even buiten Odessa is de *Zevende Kilometer*, een kolossale markt met allerhande goederen; binnen Odessa is er de beroemde *Privoz*, naast het station, waar groente en fruit en vis en vlees te koop zijn, en tegenwoordig ook kleergoed. Lang hebben ze geworsteld met hun schaamte, maar tenslotte gaven ze toe: niet weinige medewerkers van de universiteit, onder hen doctoren en professoren, zijn op die markten te vinden met een kraampje, of zelfs zonder die luxe, met enkel een afgeschoten hoekje en wat koopwaar. Maar hoe kunnen zulke bezigheden geld opleveren in een stad waar niemand meer geld heeft?

Nog tragischer is de definitieve oplossing van het probleem die door anderen werd toegepast. In luttele jaren zagen ze hun levenswerk, het opbouwen van een vakgroep, van een laboratorium, van een nieuw post-doctoraal programma totaal verloren gaan in de vloed van onheil die Oekraïne overspoelde. Er zijn berichten van zelfmoorden. Maar de meesten, zoals altijd, kunnen van het leven geen afstand doen en kiezen wat voor hen gekozen is, een bestaan vol onzekerheid en voortdurende discussie: wordt er ditmaal eind van de week uitbetaald? Wordt mijn contract volgende maand verlengd? Bestaat onze vakgroep over drie maanden nog? Hoe houden ze het uit? Waarom vervullen ze hun universitaire plichten als die universiteit ze niets meer biedt? Idealisme? En waar leven ze eigenlijk van?

Ik vroeg Maja, docente Russisch, drie, vier dagen na een of andere uitbetaling hoe het stond. O, zei ze, dat geld is er al niet meer. Dat is nog eens een variant op die oude Nederlandse studentengrap: Ik heb aan het einde van mijn geld nog zoveel maand over! Meerdere malen zei ik mijn collega's dat ze wandelende wonderen zijn. En dat ze, gemeten naar de economische regels die ik in het westen van Europa had geleerd, er allemaal allang niet meer hadden kunnen zijn. Deze werkelijkheid is er, in Odessa. En dan is er nog die andere, de raadselachtige werkelijkheid van de rijkdom, die ook moet bestaan: Mercedesen, contant betaald, dure renovaties en aanzienlijke buitenhuizen. Ik vroeg de armen: Hoe doen ze het toch? Niet minder past dezelfde vraag voor hen die slaagden: Hoe doen ze het toch? Drie jaar lang stelde ik trouwhartig deze vraag, drie jaar lang kreeg ik ruitserlijke antwoorden, en drie jaar later voel ik me geen stap dichterbij de oplossing. Kunt u het beter? Ja gezellig, kom naar Odessa, we proberen het nog eens! Is dat echter uitgesloten, lees dan vooral die reisverslagen eens, waar ik van sprak, of zelfs die filosofen. Heel misschien kunnen zij iets overbrengen van de zonderlinge gedachte die ik nauwelijks te denken durf: dat soms het brood der smarte smakelijker kan wezen dan het witste edelwit. ■

PROF. DR. CHAREL B. KROL studeerde geschiedenis, rechten en wijsbegeerte in Leiden en werkte als assistent in opleiding aan de Universiteit Maastricht. Hij promoveerde in 1994 cum laude op het proefschrift *Als de koning dit eens wist...!* Hij is nu als hoogleraar verbonden aan de Odessa State University en aan het Ukrainian-European Policy and Legal Advice Centre in Kiev.

Rachele Arends en Danielle Peet beleefden mentaliteitsverandering in zorg voor verstandelijk gehandicapten

DE TIJD VAN DE LEVENSLANGE VERZORGING IN RUIL VOOR EEN KOE IS DEFINITIEF VOORBIJ

door Jacques Herraets

In de zwakzinnigenzorg nemen Limburg en Brabant een belangrijke plaats in. Dat is historisch verklaarbaar uit het grote aantal kloosters, waar religieuzen het tot hun taak rekenden iedereen op te vangen die niet op eigen benen kon staan. Boerenfamilies kochten er een plaats voor een zwakzinnig kind, voor een ongetrouwde dochter die een kind verwachtte of voor een zwakbegaafde zoon die de jongetjes uit de buurt lastig viel. Levenslange verzorging in ruil voor een koe. Niet duur, tenzij men bedenkt dat de levensverwachting van de zwakzinnige niet hoger was dan dertig à veertig jaar en dat de ongehuwde moeder of de achterlijke kostgangers gebruikt werden als goedkope arbeidskrachten in de huishouding of op de kloosterboerderij.

Rachele Arends, die in 1975 tot de tweede lichting geneeskundestudenten behoorde, kent die bewoners nog uit de tijd dat ze als arts werkte in een inrichting voor verstandelijk gehandicapten in Heel: „Ze wonen er nog steeds, die ongehuwde moeders, soms zelfs met hun dochter. Of mannen, die vroeger door hun familie zijn afgeleverd omdat ze homofiel of pedofiel waren. Iedereen weet dat zoiets niet meer kan, maar je kunt ze moeilijk naar buiten sturen, omdat ze volkomen zijn gehospitaliseerd.”

Uitgebluste huisartsen

Als eerstejaars zocht ze al contact met de zwakzinnigenzorg: „Op mijn twaalfde had ik een tijdje voor een zwakzinnig kind van een familielid gezorgd. Ik vond het heel intrigerend, hoe zo iemand zich een beeld van de werkelijkheid vormde en hoe je daarmee kon omgaan, volkomen spontaan en ongeunsteld. Daarom wilde

ik als student meteen mijn eerste stage in de zwakzinnigenzorg volgen. Van toen af aan stond mijn voorkeur voor dat werk vast.” Ze kwam er aan het einde van haar co schappen nog eens drie maanden terug, ze volgde nog de opleiding tot huisarts en kreeg na een korte omzwerving de plaats die zij begeerde: zij werd arts bij de stichting Daelzicht in Heel bij Roermond. Een pas afgestudeerde arts die in de zwakzinnigenzorg wilde werken, dat was niet zo gebruikelijk. Dergelijke plaatsen waren meestal bestemd voor uitgebluste huisartsen die het kalmer aan wilden gaan doen. Daarvan plukte Rachele Arends de wrange vruchten, vindt ze zelf: „Als ik iets wilde veranderen, stuitte ik steeds op die logge bureaucratie en op puur onbegrip. Waar ik niet tegen kan, is de onwil om eens flexibel te zijn, om eens wat anders te zeggen dan:

Rachele Arends: afgeknapt op de bureaucratie

foto Franco Gori

nee, waarom zouden we dat veranderen, we doen het al twintig jaar zo."

Ze hield het zes jaar vol, van 1988 tot 1994, en nam toen ontslag, een ervaring rijker en een illusie armer. „Ik heb tegen de directie gezegd dat ik het een hele prestatie vond om iemand die zó gemotiveerd was als ik, zó te laten afknappen op de bureaucratie." Tegenwoordig is ze huisarts in Swalmen, maar haar hart gaat nog steeds uit naar de zwakzinnigenzorg, zonder bureaucratische rompslomp.

Toen ze in Heel begon te werken heerste daar nog voor een groot deel de oude opvatting over zwakzinnigenzorg als de zorg om mensen met een aangeboren hersenstoornis zo rustig mogelijk te 'bewaren' en excessen te voorkomen. „Toen ik in 1976 voor het eerst in een tehuis kwam, was mijn idee van die zorg dat iedereen op tijd eten kreeg, verschoond werd, in bad kon en zijn pillen kreeg. De belangstelling voor het individu was puur een kwestie van de persoon van de verpleegkundige. Daar had de leiding nauwelijks belangstelling voor. Je had personeelsleden die heel sterk gemotiveerd waren en je had er die alleen in het baantje geïnteresseerd waren. Toen ik er werkte heb ik het een keer meegeemaakt dat iemand midden in een bewonersbespreking om vijf uur opstond om naar huis te gaan. Die heb ik daar in de vergadering duidelijk moeten maken dat de belangen van de bewoners toch iets groter waren dan het probleem dat thuis de soep stond koud te worden. Gelukkig waren er ook heel gemotiveerde mensen, vooral onder het verplegend personeel, met een grote persoonlijk inzet. Daar voelde ik me altijd het meest mee verbonden, veel meer dan met de staf die in een aparte vleugel zat met marmer en hoogpolig tapijt. Dat was een gescheiden wereld." Samen met de anderen die dagelijks geconfronteerd werden met het tekort aan mogelijkheden om de zorg te bieden die de bewoners nodig hadden, zag ze met lede ogen hoe de directie onzinnige beslissingen nam als de aanleg van drie vijvers, die vervolgens met hekken moesten worden afgeschermd om te voorkomen dat er ongelukken gebeurden. „En dat terwijl we schreeuwden om meer middelen. Het was te massaal. Als je de ene bewoner meer aandacht gaf, kreeg de andere te weinig. Als je toch iets meer deed, kostte het je vrije tijd. Er waren verplegenden die dat ervoor over hadden. Dat vond ik fantastisch, want als je keek naar de beloning in verhouding tot het werk, dan lag dat ver af van de maatschappelijke norm. Wie daarop ging letten, zocht een ander

baantje, waar je met veel minder moeite je geld kon verdienen." Er is later veel veranderd, maar als ze de verbetering op een schaal van nul tot tien moet beoordelen zegt ze: „Als we tien jaar geleden op nul zaten, zitten we nu op vier."

Jolanda Venema

Die periode is niet willekeurig gekozen. Tien jaar geleden werd Nederland wakker geschud uit zijn zelfgenoegzame droom van een zorgende samenleving die voor de zwakzinnige medemens een rustig plekje in het bos had gereserveerd. De ouders van Jolanda Venema stuurden in 1988 een foto van hun dochter naar de krant, waarop te zien was wat er gebeurde met gedragsgestoorde zwakzinnigen waar een inrichting geen raad mee wist. Het naakte meisje stond midden in een hok met een brede riem vastgebonden aan een paal, zodat ze behalve zichzelf niets kon vernielen of bevuilen. Dat was zorg in welvarend Nederland anno 1988.

Voor Rachele Arends was de foto nauwelijks een schok. Ook bij haar in de inrichting kwam het voor dat bewoners geregeld werden vastgebonden. Pas toen er naar aanleiding van de Jolanda Venema affaire speciale consultantenteams kwamen, werden de meest schrijnende gevallen opgelost. „Daar kwam ineens geld voor en daar zijn heel goede dingen mee gedaan, maar meer dan de scherpe kantjes zijn er toen niet afgehaald. Er blijft in de zwakzinnigenzorg een gebrek aan geld, dus een gebrek aan personeel, dus een gebrek aan aandacht. En dat is waar alles om draait: om

DANIELLE PEET: 'De zorg voor verstandelijk gehandicapten is menswaardiger geworden, maar het kan nog veel beter'

foto Franco Gori

aandacht. Wat heb je eraan als je iemand een uurtje in de week kunt laten zwemmen en hem voor de rest op de afdeling aan zijn lot overlaat, waar hij niets anders kan dan zich doodvervelen? Ik werd op een gegeven moment geconfronteerd met een bewoner die bij zijn handicap ook nog als psychiatrisch patiënt te boek stond. Hij was zwaar gedragsgestoord, manisch depressief en agressief. Die man had van de psychiater vijf verschillende soorten medicatie gekregen: drie voor zijn gedrag en twee om de bijwerkingen tegen te gaan. Dat slikte hij al vijftien jaar, zodat niemand zich nog kon herinneren wat voor iemand dat eigenlijk was. We hebben toen heel voorzichtig die medicatie kunnen afbouwen, zodat we na al die jaar konden zien wat voor iemand dat was. Hij slikt nu nog één medicijn met minimale dosering. Die man is helemaal herboren, maar je moet helaas erbij zeggen dat al die aandacht ten koste van de anderen is gegaan."

'Pas je maar aan, iets anders hebben we niet'

Ongeveer op het moment dat Rachele Arends eruit stapte, begon een nieuwe ontwikkeling op gang te komen in de verkalkte organisaties die hun zorg zo verleenden omdat ze die altijd zo verleend hadden. Van die veranderingen is Danielle Peet van dichtbij getuige geweest. Haar carrière liep grotendeels parallel met die van Rachele Arends: zij kwam een jaar later geneeskunde studeren in Maastricht, volgde de huisartsenopleiding en kwam in 1987 als arts bij dezelfde stichting in dienst, maar in een andere inrichting, huize Savelberg in Helden-Koningslust. Het grote verschil is dat ze er nog steeds werkt. Allerminst met tegenzin, zeker nu ze heeft gezien hoe de laatste vijf jaar de zorg steeds meer in de goede richting gaat, dat wil zeggen in de richting van de individuele benadering: „Vroeger werd een bewoner in een groep gezet met de opdracht: 'pas je maar aan, iets anders hebben we niet'. Veel bewoners leidden een volkomen passief leven: ze werden aangekleed, gewassen, gevoed en zaten zich tussen die momenten alleen maar te vervelen. Maar de laatste jaren zie ik veel verbeteringen. Er is bij ons een operatie 'Nieuwe kijk op zorg' uitgevoerd om het individu weer het middelpunt van de zorg te maken. Het personeel heeft speciale trainingen gehad, de mentaliteit is veranderd. In het begin riep dat wel wat weerstanden op, vooral onder oudere medewerkers, die het altijd op hun manier hadden gedaan, maar het gaat nu weer beter."

Het stimuleren van de individuele zorg is overigens ook het werk

geweest van de overheid die voortaan eist dat voor iedere bewoner een individueel zorgplan wordt opgesteld, waarin de specifieke problemen wordt beschreven en een plan voor behandeling wordt vastgelegd. Die druk om iets zinnigs te doen met de verstandelijk gehandicapten heeft volgens Danielle Peet al veel resultaten opgeleverd. Bewoners die gewend waren te worden aangekleed, leren nu zelf hun kleren aan te trekken, mogen die kleren eindelijk ook zelf uitzoeken of kunnen op bepaalde dagen mee helpen koken. De meest kansrijke bewoners zijn zelfs verhuisd naar gezinsvervangende tehuizen, aangepaste woningen in een 'normale' omgeving. De gedachte daarachter is dat een huis in een wijk de gehandicapte uitnodigt tot meer zelfstandigheid dan het verblijf binnen de muren van de inrichting, dat uitnodigt tot afhankelijkheid. Een probleem dat Danielle Peet daarbij heeft zien ontstaan is dat in de nieuwe opzet hogere eisen worden gesteld aan de medewerkers: „Er was veel goedkoop personeel in dienst, dat nauwelijks voor dat werk was geschoold. Nu worden er meer eisen gesteld aan de opleiding, met als gevolg een personeelsgebrek omdat er te weinig mensen van het vereiste niveau te vinden zijn." Voeg daarbij het geldgebrek en de verklaring waarom er nog steeds bewonersgroepen zijn van twaalf à dertien personen is gegeven: „Sommige groepen zijn echt te groot. Daar kun je toch niet meer van individuele benadering spreken?" Ze geeft toe dat ze onder dergelijke omstandigheden eerder naar het receptenblokje moet grijpen om een probleem op te lossen: „Ik geef zo weinig mogelijk pillen. Wat dat betreft is er ook veel veranderd. Als vroeger iemand niet in de groep paste werd dat bijna automatisch met medicatie opgelost. Er zijn bewoners die op die manier twintig, dertig jaar op pillen hebben geleefd. Als ik daar geen duidelijke reden voor zie, probeer ik dat af te bouwen. Soms lukt het, soms niet. Ik wil zeker niet het gevoel krijgen dat ik met medicijnen een probleem oplos dat met betere begeleiding en meer aandacht kan worden opgelost."

Het leven in de inrichting is er al met al menswaardiger op geworden, vindt ze: „Het is nog lang niet ideaal, maar er is veel verbeterd. De meeste bewoners hebben nu een eigen kamer, terwijl ze vroeger met vieren of zessen op een zaaltje moesten slapen. Als er nu iemand hun kamer binnen wil, wordt er netjes op de deur geklopt. Het is een kwestie van mentaliteit, die is veranderd. En als we nu nog de kleren gaan merken met namen in plaats van nummers, zijn we weer een stapje verder." ■

'Ik wil zeker niet het gevoel krijgen dat ik met medicijnen een probleem oplos dat met betere begeleiding en meer aandacht kan worden opgelost'

De realiteitszin van verpleeghuisarts Rob Castermans

EINDSTATION KLEVARIE

door Jacques Herraets

Kom eens kijken, dan zie je met eigen ogen hoe het er bij ons aan toegaat," zei Rob Castermans. Hij is arts in de verpleegkliniek Klevarie, op een half straatje afstand van het gebouw waar hij zijn studie geneeskunde heeft gevolgd. We hadden een lang gesprek gehad over de problemen in de zorg naar aanleiding van de stroom berichten dat verpleeghuispatiënten vereenzaamden, ondervoed en uitgedroogd raakten, geen privacy kenden en verzorgd werden door onderbetaalde en overbelaste verpleegkundigen. Het was verkiezingstijd, de verhalen kregen veel aandacht en waren soms met die opzet naar buiten gebracht. Maar daarmee kon het probleem niet worden afgedaan. Er bleek wel degelijk een kloof te bestaan tussen de werkelijkheid die zich binnen de muren van de verpleeg- en verzorgingshuizen afspeelde en het beeld dat de buitenwereld daar met enige zelfgenoegzaamheid van had gemaakt.

De pg's, ofwel de psycho-geriatrie patiënten, heeft hij tot het laatst bewaard. In het dagverblijf blijven we staan voor een lange tafel waar een vrouw doodstil voor zich uit zit te staren. „Kijk," zegt hij, „dit is een mevrouw die dementerende is, een hersenbloeding heeft gehad en ook nog een carcinoom heeft. Ze kent niemand meer, krijgt geen bezoek meer en weigert al twee weken eten en drinken. Ze communiceert niet meer, ze geeft wellicht op deze manier aan dat ze niet verder wil leven. Als ze zo doorgaat, is ze binnen vier weken dood. Wat moeten we doen? Sondevoeding of haar laten begaan? Ik ben voor het laatste, maar de kinderen kunnen geen besluit nemen. Ze hebben ruzie: wat de een wil, wil de ander dus niet." Een paar tafels verder is het wat drukker. Kinderen die hun ouders komen opzoeken, ook al zijn ze complete onbekenden voor hen geworden. „Hoe lang houden die kinderen dat nog vol? Begrijp je nu de verhalen over vereenzaming?" vraagt Castermans, „Ze zijn niet allemaal als die meneer daar". Hij wijst

naar een man die zijn vrouw al jarenlang iedere middag gezelschap komt houden, tevergeefs wachtend op één helder moment van herkenning. Op de gang probeert een ziekenverzorger een totaal demente vrouw haar medicijn te geven. Met een klap slaat de vrouw het bekertje weg. „Dat is geen eten, dat is uw medicijn!" roept de verzorgster wanhopig. „Kijk, dat bedoel ik nou", zegt Castermans. „Tweeduizend gulden netto in de maand. Zou jij dat werk daarvoor willen doen?"

'Nimm deine weisse Gitarre'

Er valt weinig plezier te beleven aan een rondleiding door Klevarie. In de dagopvang en op de welfare-afdeling valt de gemoedelijkheid van de dokter die links en rechts een praatje maakt, goed in de smaak. In het muziekzaaltje waar een kring van twaalf demente bejaarden onder aansporing van een activiteitenbegeleider meeklapt op de muziek van 'Nimm deine weisse Gitarre' is het een moment gezellig, daarna bekruipt de bezoeker weer een gevoel van treurigheid, vooral wanneer Castermans erbij vertelt dat dit de een van de weinige activiteiten is die de deelnemers krijgen aangeboden: „We zouden graag meer bieden, maar het ontbreekt ons aan middelen." En wat doen ze voor de rest? „Ja, als ze geluk hebben krijgen ze bezoek en kunnen ze even naar buiten."

Verpleeghuis Klevarie aan de Polvertorenstraat telt circa vierhonderd bewoners, waarvan veertig procent psychische problemen heeft en zestig procent lichamelijke. „Vijfendertig jaar geleden bestonden er geen verpleeghuizen," zegt een hoofdverpleegkundige. Hij wijst naar een man naast hem die apathisch in een rolstoel zit. Vanuit een apparaat achter op de rolstoel lopen slangen naar de neus van de patiënt. „Kijk, deze meneer zit vol plastic: drie bypasses en een kunstheup. Daar kan hij vijftien jaar langer mee leven. Dat noemen ze medische vooruitgang. Ik zeg altijd: hier zit de prijs die we daarvoor betalen."

Voor Castermans is deze patiënt een schrijnend voorbeeld van de

slechte verdeling van middelen in de gezondheidszorg: „In de curatieve sector zijn de mogelijkheden welhaast onbegrensd, terwijl wij chronische, intensieve en complexe zorg moeten realiseren voor een habbekrats. Wat heeft het niet gekost om die man vijftien jaar langer in deze toestand te laten leven? Ik denk wel eens: als we dat geld hadden besteed aan de verbetering van de leefkwaliteit hier, waren er elf mensen geholpen: tien mensen hier en deze meneer was nooit hier terecht gekomen."

Een gevoel van onmacht

Onmacht, dat was het gevoel dat Rob Castermans overviel toen hij in 1987 voor het eerst in een verpleeghuis ging werken. „Ik had als student het bekende rijtje diagnose-therapie-genezing geleerd, maar dat ging hier niet op. Ik heb moeten leren dat er situaties zijn waarin je niets anders kunt doen dan de feiten accepteren en proberen er dan het beste van te maken. Daar moet je de uitdaging in vinden. Bij de dagbehandeling krijgen we nog patiënten, bij wie bepaalde functies met intensieve therapie te verbeteren zijn, maar voor de meeste bewoners is dit het laatste adres. Dat schrikbeeld draagt ertoe bij dat we steeds complexere en zwaardere patiënten binnen zien komen, terwijl onze middelen praktisch gelijk blijven. De opname wordt zolang mogelijk uitgesteld, want dit wordt gezien als het eindstation." Castermans, die van zichzelf zegt dat hij als student al beter was in de praktijk dan in de theorie, houdt niet van omwegen en vage uitspraken over de kansen en mogelijkheden van zijn patiënten. Hij ondervindt de grootste voldoening in zijn werk als hij duidelijkheid kan scheppen over de situatie waarin patiënten verkeren en als hij dat kan laten accepteren door hun naasten: „Het zorgvuldig analyseren van de zorgvraag en die zo goed mogelijk afstemmen op de mogelijkheden, dat is mijn grote motivatie geworden. Nagaan hoe de feiten liggen, een zorgplan opstellen, realistisch zijn over de haalbaarheid, toch proberen die grens zo ver mogelijk te verleggen door de hulp samen met de andere medewerkers zo goed mogelijk te organiseren." Hij blijft erop hameren dat het kennen van de beperkingen in een verpleeghuis een van de moeilijkste dingen is: „Als mevrouw X geen enkele prikkel meer voelt om te eten en te drinken, kan dat een signaal zijn dat het lichaam niet verder wil leven. Wie ben ik dan om te zeggen dat ze dan maar gedwongen moet worden om te eten? Er zijn bewoners die als gevolg van dementie niet meer weten wat eten en drinken is, die alles wat

aangeboden wordt weer uitspuwen. Is dat laten uitdrogen? Nee, dat is een symptoom van hun ziekte. Op een gegeven moment moet je dat accepteren en duidelijk maken aan alle betrokkenen dat dit geen kwestie is van het bewust onthouden van voedsel, maar van onmacht om te voeden. Je moet natuurlijk kijken of het geen tijdelijk zaak is, in dat geval moet je alles doen om kunstmatig vocht toe te dienen. Wij hebben veelal te maken met mensen bij wie de ziekte niet reversibel is, voor wie dus het kunstmatig toedienen van vocht en voedsel uitstel van executie wordt. Dat zoiets geen goede oplossing is, kunnen we met de familie bespreken. Als we het daarover eens zijn, moeten wij wel garant kunnen staan voor een goede terminale zorg."

Minder handen aan bed

Castermans ziet de grote beperkingen van de zorg die het verpleeghuis te bieden heeft, maar van mensonwaardige toestanden is volgens hem geen sprake: „Ik vind dat in een verpleeghuis als dit de mensen binnen de beperkte mogelijkheden menswaardig worden behandeld. Er is helaas een tekort aan persoonlijke aandacht; je wordt gedwongen veel in een groep te doen, maar in vergelijking met vroeger is de zorg veel meer op het individu afgestemd. Ik zie gelukkig geen mensonwaardige situaties, al moet ik tot mijn spijt constateren dat de zorg die wij kunnen leveren, grotendeels beperkt blijft tot materiële verzorging: wassen, het natje en het droogje. Voor de rest zijn de uren op. Je kunt veel willen, maar wat heb ik als patiënt aan een communicatiecomputer als ik geen boterhammen krijg? Dat grote verschil tussen wat wenselijk is en wat geboden kan worden is ook in het verpleeghuis frustrerend. Medewerkers knappen daar wel eens op af. De mogelijkheden groeien, de vraag ernaar ook, maar de middelen - menskracht en geld - blijven ongeveer gelijk. Medewerkers worden ziek, de last komt vervolgens op nog minder schouders terecht. Om de werkdruk te verminderen is er sinds kort een 36-urige werkweek, maar dat betekent in feite dat het werk zwaarder wordt. Als je het personeel een halve dag eerder naar huis stuurt, blijft het werk liggen. Dat betekent minder handen aan het bed in plaats van meer. De basiszorg blijft intact, maar ik ben bang dat net dat stukje menselijk contact, dat het leven wat aangenamer maakt, erbij inschiet. Het lukt niet om de vrijgekomen plaatsen op te vullen, dit werk staat slecht aangeschreven. Zo blijf je ronddraaien in dezelfde cirkel. Iedereen klaagt dat de zorg niet deugt, maar als het erop aankomt, geven de mensen niet thuis."

'Als mevrouw X geen enkele prikkel meer voelt om te eten en te drinken, kan dat een signaal zijn dat het lichaam niet verder wil leven. Wie ben ik dan om te zeggen dat ze dan maar gedwongen moet worden om te eten?'

OPTIES IN DE POLDER

door Kees Koedijk

TOT VOOR ENKELE JAREN waren opties als onderdeel van het salaris bij het grote publiek totaal onbekend. Anno 1998 is dat wel anders. De enorme opwindning over de excessieve beloning van het Nederlandse topmanagement kan bijna niemand ontgaan zijn. Eind vorig jaar werd bekend dat nog geen 1500 topmanagers na verzilvering meer dan 4 miljard aan opties konden opstrijken. Van recenter datum is de ophef over de opties van de ING- en AEGON top. De acht bestuurders van ING konden het afgelopen jaar naast hun gewone salaris gezamenlijk meer dan 80 miljoen verdienen, terwijl de *magic four* van AEGON een winst op hun opties konden realiseren van 140 miljoen, ruim 35 miljoen per bestuurslid. Dat is net zoveel als de voetbalclub PSV van Manchester United krijgt voor de transfer van verdediger Jaap Stam. Anno 1998 zijn de Nederlandse topmanagers door de opties in één klap doorgedrongen tot het vaderlandse sterrendom. Rapportages in Story en Privé zijn nog maar een kwestie van tijd.

'Exhibitionistische zelfverrijking' vond minister-president Kok de optieregelingen, terwijl bestuursvoorzitter Storm van verzekeraar AEGON de regelingen 'niet riant' noemde. Met name in de Amerikaanse financiële wereld zijn opties al meer dan vijftien jaar heel gewoon en ook in Nederland zijn al geruime tijd voor topmanagers opties een normaal onderdeel van de arbeidsbeloning naast het reguliere salaris. De optie geeft het recht om tegen een vooraf vastgestelde prijs het aandeel van de eigen onderneming te kopen. Als de topmanager hard zijn best doet en de onderneming floreert en veel winst maakt, stijgt de beurskoers. De manager ziet daarvan iets terug

'Indien opties met mate worden gehanteerd zijn ze een prima onderdeel van de arbeidsvoorwaarden'

foto Sake Elzinga

omdat hij via de opties de eigen aandelen tegen een lagere, afgesproken prijs kan kopen en zo ook zelf kan profiteren van de gestegen aandelenkoersen. Binnen de optieregelingen zijn allerlei varianten mogelijk met aanschafprijs en duur van de optie. Om de manager een prikkel te geven om ook op lange termijn goed te functioneren kan bijvoorbeeld worden vastgelegd dat hij of zij de opties pas na drie of vijf jaar dienst mag gebruiken en de winst kan realiseren. Daarmee wordt de manager aangemoedigd om vooral het middellange en lange-termijn belang van de onderneming na te streven.

De uiterst lucratieve optieregelingen zijn in Nederland het afgelopen jaar in het nieuws gekomen door de forse stijgingen van de Amsterdamse beurs. De graadmeter voor Nederlandse aandelen stijgt nu al een paar jaar achter elkaar met meer dan 35% per jaar. De managers van de grote bedrijven hebben via hun optiepakketten uitbundig geprofiteerd van de stijging van de aandelenprijs. Met het principe achter de optie is niets mis maar de omvang van de regelingen komt in Nederland Polderland wel erg schril over. Er is dan ook niets mis mee als de topmanagers van AEGON en ING hun optieregeling aan een maximumbedrag van enkele miljoenen zouden binden. Bovendien hebben Nederlandse managers in tegenstelling tot de vrienden in Angelsaksische landen een veel betere rechtspositie en ontslagbescherming. Reden voor winstmatiging bij de Nederlandse topmanagers dus.

De *communio opinio* is dat de successen van Nederland en dus ook van de beurs voor een belangrijk deel toe te schrijven zijn aan de vijftien jaar volgehouden loonmatiging en zeker niet alleen aan de kundige managers. De matiging van de lonen heeft geresulteerd in een enorme stijging van de winsten van de bedrijven. Gematigd is er zeker. In bijna alle jaren tussen 1984 en 1996 is de groei van de koopkracht van gezinnen achtergebleven bij de groei van het nationale inkomen. Familie Modaal heeft in slechts heel beperkte mate in de afgelopen jaren mogen meeprofiteren van het polderwonder. Voor de lagere inkomensgroepen geldt dit in sterkere mate. De recente armoedemonitor van het CPB en SCP geeft immers aan dat honderdduizenden Nederlanders een bestaan moeten opbouwen met een jaarinkomen van 18.000 gulden of minder.

De loonmatiging heeft geresulteerd in forse winsten. Bedrijven en financiële instellingen hebben grote hoeveelheden geld in kas en op de bank. In een periode van twintig jaar is het geldbezit van Nederlandse ondernemingen als percentage bijna verdubbeld. Nu hebben de Nederlandse bedrijven circa 150 miljard gulden in kas. Een deel van de enorme kasvoorraden is bestemd voor normale betalingen. Voor tientallen miljarden is echter geen directe bestemming voorhanden. Aan de financiering van toegenomen loonkosten worden ze in ieder geval niet besteed. Dit geld vormt misschien een grote appel voor de dorst of een forse oorlogskas ten behoeve van toekomstige overnemingen.

Opties van 35 miljoen kunnen in de Nederlandse situatie makkelijk tot een explosieve loonontwikkeling en slechtere werkgelegenheid leiden. Om deze ontwikkeling te keren ligt het voor de hand dat bedrijven in de toekomst winstdeling en optiepakketten aan alle werknemers zullen aanbieden. Indien opties met mate worden gehanteerd is het een prima onderdeel van de arbeidsvoorwaarden. In dit verband lijkt ook een maximum aan de mogelijke uitkering op de optieregeling en volle openheid over aard en omvang van de regeling in ieders belang. ■

PROF. KEES KOEDIJK is hoogleraar Financiering en Econometrie

foto Chris Keulen

Geraldine van Kasteren hervormt medisch onderwijs in Khartoum

ROEIEN TEGEN DE STROOM VAN DE NIJL IN

door Fons Geraets

Tijdens mijn eerste kennismaking met Khartoum in 1995 vroeg ik aan de Griekse eigenaar van hotel Acropole hoeveel mensen er in de stad woonden. Hij antwoordde: 'Vijf miljoen'. Om er met een sardonisch lachje aan toe te voegen: 'Van wie er vijfhonderdduizend in leven zijn'. Ooit, in een tijd lang voor de moslim-fundamentalistische staatsgreep en de alcoholische drooglegging, was de hoofdstad van Soedan - de plek waar de Blauwe Nijl en de Witte Nijl samenstromen - een levendige metropool met een bruisend nachtleven, het Parijs van Afrika. Nu is Khartoum na zonsondergang een sinistere spook-

stad, zonder een greintje grootstedelijke *schwung*, met op iedere onverlichte straathoek een soldaat met een Kalashnikov. Soedan, dat sinds 1983 is verwickeld in een burgeroorlog tussen het islamitische noorden en het christelijk-animistische zuiden, is het grootste land van Afrika. Als het al eens in de krant komt is het doorgaans niet met goed nieuws, zoals ook dezer dagen. De Nederlandse media berichten plichtsgetrouw over de nationale hulpactie Soedan Sterft Van De Honger. Giro 555 is weer opgesteld nu de hongerende bevolking ook het zaai- en pootgoed voor het komend seizoen heeft opgegeten.

GERALDINE VAN KASTEREN: "Er is met 3,5 miljoen gulden veel gerealiseerd, maar ik kan niet zeggen of mijn missie geslaagd is. Het is een continu proces".

foto Jean Pierre Jans

Geraldine van Kasteren-Beaujean (30) is bij de Universiteit Maastricht in dienst van MUNDO (Maastricht University Centre for International Cooperation in the Development of Education), een onderdeel van de dienst Instellingsstrategie en Internationale Samenwerking. MUNDO is speciaal opgericht om universiteiten in ontwikkelingslanden te assisteren bij het verbeteren van hun onderwijs. Geraldine van Kasteren heeft een van de belangrijkste projecten geleid, de hervorming van het medisch onderwijs aan de Ahfad -universiteit in Omdurman (de tweelingstad van Khartoum). Ze heeft er jarenlang gewerkt en heeft er begin dit jaar opnieuw drie maanden doorgebracht.

In die tijd heeft zij de gevolgen van de burgeroorlog weer eens met eigen ogen kunnen zien. Regelmatig worden razzia's gehouden waarbij jongens tussen de tien en zestien jaar worden opgepakt. Wie geen papieren bij zich heeft waaruit blijkt dat hij op school zit of werk heeft, wordt rechtstreeks naar militaire opleidingskampen aan de rand van de stad gestuurd om daarna op transport te worden gezet naar het front in het zuiden. "Ik heb protestmarsen gezien van wanhopige moeders die hun kind plotseling zijn kwijtgeraakt. Van de overheid krijgen ze totaal geen informatie". De plaatselijke universiteit heeft de opening van het nieuwe academisch jaar moeten uitsellen omdat alle aankomende eerstejaars zijn opgeroepen voor een militaire training.

Toen Geraldine van Kasteren haar opleiding tot tropenarts volgde hoorde ze telkens weer de verhalen van moedeloze collega-artsen die terugkeerden van hun eenjarige stage in de Derde Wereld: "Ze hadden hard gewerkt in het ziekenhuis om iets op te zetten, maar na hun vertrek was er niemand om dat werk over te nemen. Dat heeft mij de ogen geopend. Ik vond dat er structurele hulp geboden moest worden, dat wil zeggen: beter medisch onderwijs in het land zelf".

Ze solliciteerde op een advertentie waarin een functionaris werd gevraagd voor de opbouw van een medische faculteit in Khartoum, en werd aangenomen. Zo kwam ze terecht op de Ahfad University for Women, een universiteit met 4500 vrouwelijke studenten. Ahfad werd in het begin van deze eeuw gesticht als een lagere school voor meisjes en ontwikkelde zich tot een particuliere en neutrale universiteit. Nog steeds wordt de neutraliteit zorgvuldig gekoesterd en met enige moeite beschermd. Dat is niet verwonderlijk in een stad waar stadsbussen zijn beschilderd met

koranverzen om mannen en vrouwen eraan te herinneren dat ze elkaar niet mogen aankijken. Binnen de universiteitsmuren echter verliest de shari'a, de islamitische wetgeving met zijn strenge kledingvoorschriften, alle dreiging. Op de campus zijn agenten van de zedenpolitie echter niet welkom, menige vrouw loopt er ongesluierd rond en draagt zelfs een spijkerbroek. Via het internationale Network of Community-Oriented Institutions for Health Education, waarbij ook de Maastrichtse medische faculteit is aangesloten, ging Ahfad op zoek naar steun om het onderwijsprogramma beter af te stemmen op de noden van de bevolking. Er moesten meer praktijkgerichte artsen worden opgeleid ten behoeve van de medische zorg in de uitgestrekte rurale gebieden.

Daartoe moest eerst het op Brits-koloniale leest geschoeide curriculum worden aangepast. In plaats van aandacht voor westerse kwalen als het hartinfarct, was er meer aandacht nodig voor malaria en andere tropische ziekten.

Geraldine Van Kasteren werkte van oktober 1994 tot november 1996 in deze seculiere enclave in het stadsdeel Omdurman. Haar hervormingsplannen ondervonden in de staf van zo'n twintig hoogleraren nogal wat weerstand: "De staf bestond uit bejaarde dokters die aan het eind van hun buitenlandse carrière waren teruggekeerd. Want er is geen arts die vrijwillig in Soedan blijft, iedereen probeert weg te komen. Die professoren waren opgeleid in het klassieke systeem en konden op oudere leeftijd niet de soepelheid van geest opbrengen om hun opvattingen te wijzigen. Veranderingen roepen overal weerstand op, dat is niet specifiek voor ontwikkelingslanden."

Desondanks is ze redelijk tevreden over haar hervormingsarbeid. Vooral het skillslab, een practicumruimte waar de artsen in spe basale vaardigheden aanleren, functioneert uitstekend. Een ander onderdeel, het Family Attachment Program, dreigt daarentegen te mislukken. In het kader van dat programma worden studenten na één jaar opleiding naar een arme wijk op het platteland gestuurd om gegevens te verzamelen over familieopbouw, levensomstandigheden en gezondheidsrisico's. Tussen de studentes van goeden huize en de arme bevolking bestaat een muur van onbegrip, moet Geraldine van Kasteren erkennen: "Onze studentes komen overwegend uit rijke families en hebben nauwelijks kennis van het platteland. Omdat wij de gezondheidszorg meer op de noden van de gemeenschap willen oriënteren, is het van groot belang dat de studenten in contact komen met de gewone bevolking. Dat komt

'Ik vond dat er structurele hulp geboden moest worden, dat wil zeggen: beter medisch onderwijs in het land zelf'

helaas niet goed uit de verf. Zodra er een student van de universiteit bij de families opdaagt, verwachten ze medicijnen en geen vragen over hun leefgewoonten. De student is trouwens nog in opleiding en kan nog geen goede diagnose stellen. Van de senioren in de staf krijgen we weinig medewerking. Die vinden dat soort plannen niet belangrijk“.

De MUNDO-medewerkster is ervan overtuigd dat zonder de financiële steun van 3,5 miljoen gulden van de Universiteit Maastricht, die het geld op haar beurt krijgt van het Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking, de medische faculteit al lang was opgeheven: “Het binnenhalen van projectgeld wordt gezien als een garantie voor de continuïteit. Ahfad ligt goed bij westerse donoren dankzij haar twee pijlers: vrouwenontwikkeling en de politiek-neutrale opstelling. Er zijn met dat geld veel veranderingen gerealiseerd, maar ik kan zo niet zeggen of mijn missie geslaagd is, het is een continu proces. Ik kan dingen aanzwengelen, maar de voortzetting ligt volledig in handen van de bevolking. We hebben veel geld besteed aan skillslab-materialen, boeken voor de bibliotheek, computers, cursussen en workshops. Er was tot voor kort niet eens een telefoon, dus ook geen e-mail of Internet.“ Het samenwerkingsproject tussen de Universiteit Maastricht en de School of Medicine is onlangs verlengd tot juli 1999. Wat er daarna gaat gebeuren hangt af van de politieke ontwikkelingen, maar die voorspellen weinig goeds. Toen Geraldine van Kasteren onlangs na een jaar afwezigheid terugkeerde in de stad met die magische naam Khartoum, schrok ze. “De situatie wordt grimmiger. Er vallen steeds meer doden bij studentendemonstraties, maar dat wordt verzwegen door de binnenlandse media. Ook op economisch gebied gaat het heel hard bergafwaarts. Ik ken gezinnen die vroeger een redelijk bestaan leidden, maar zich nu geen drie maaltijden per dag meer kunnen veroorloven. De prijs van electriciteit is het afgelopen jaar vertienvoudigd. De vraag is niet of maar wanneer de bom zal barsten“.

Zelf woonde ze in een fraaie villa aan de oever van de Nijl, met een hulp in de huishouding, bewaking en een auto. Om de hoek begon de krottenwijk, maar met dat contrast had ze zelf meer moeite mee dan de Soedanezen: “Ik had grote moeite met dat verschil tussen arm en rijk, maar tot mijn verbazing zitten de Soedanezen daar niet mee. Ze vinden het leuk dat jij rijk bent. In

Nederland is het niet netjes om je met goud behangen in het openbaar te vertonen. Daár zeggen ze: 'Wat fijn voor je'. Soedanezen zijn tolerante mensen en zonder behoorlijke huisvesting had ik trouwens niet goed kunnen functioneren. Ik kan wel met de armen gaan meehuilen, maar dan word ik net zo moe, ziek en onproductief.“

Pijnlijkster vond ze de scheidslijn tussen rijk en arm die dwars door de universiteit liep: “Ahfad is een particuliere instelling, dus de meisjes van gegoede komaf betalen veel collegegeld. De beursstudentes uit het arme zuiden betalen niks uit eigen zak, hun beurzen worden verstrekt door hulporganisaties. De rijke en de arme studentes werken niet of nauwelijks samen. Zuidelijke meisjes zijn geen vriendinnen van de meisjes uit het noorden“. En tenslotte is er het hardnekkige probleem dat studenten na hun afstuderen maar één wens hebben: zo snel mogelijk naar het buitenland verdwijnen om geld te verdienen. Ze doen alles om zich te onttrekken aan de wettelijke verplichting om een jaar lang op het platteland te gaan werken: “Nogal wat studenten vluchten voor die tijd het land uit, of laten zich niet registreren en vestigen zich als illegale arts. Er zijn allerlei manieren om er onderuit te komen. De problemen in de gezondheidszorg zijn niet oplosbaar door meer artsen naar de rurale gebieden te sturen. De infrastructuur moet worden hersteld. Je ziet het nu op tv: er is helemaal niks, niet eens een verbanddoos. Wat moet je daar als arts beginnen? Om daar iets aan te veranderen is een goed centraal beleid nodig, het bekende *good governance*. Alleen beter bestuur kan de problemen in Soedan verhelpen. Maar de nieuwe regering zal eerst een hoop ellende moeten wegscheppen voordat ze iets positiefs kan beginnen“. ■

Psychiater-epidemioloog Jim van Os ziet verbanden tussen afkomst en geestelijke gezondheid

EEN ONGEZONDE GEEST IN EEN ONGEZONDE BUURT

door Henk van Renssen

JIM VAN OS kwam drie jaar geleden uit Engeland naar Nederland terug om hoofddocent bij de vakgroep Psychiatrie en Neuropsychologie en psychiater bij de RIAGG te worden. Na zijn studie geneeskunde in Amsterdam had hij een jaar lang psychiatrie gestudeerd in Frankrijk en vervolgens was hij naar Londen verhuisd. Daar had hij zijn studie psychiatrie voortgezet, aangevuld met een studie epidemiologie. Hij verrichtte er ook wetenschappelijk onderzoek op beide vakgebieden. Nu onderwerpt hij zijn werkterrein Maastricht aan vragen als: Wat zijn de kansen op psychiatrische problemen van iemand die uit een lage sociaal-economische klasse komt of in een achterstandsbuurt woont? Kunnen hogere risico's gecompenseerd worden door een goede opvoeding? En komen mensen die genetisch kwetsbaar zijn terecht op een lagere sport van de sociale ladder?

PSYCHIATER JIM VAN OS: "Sinds ik in Maastricht woon merk ik dat ik in Engeland eigenlijk altijd de stress van het migrantenleven heb ervaren"

foto Chris Keulen

Als psychiater en epidemioloog leerde hij door middel van bevolkingsonderzoeken verbanden op te sporen tussen enerzijds psychiatrische ziektebeelden, zoals schizofrenie, en anderzijds een breed scala aan factoren als genetische aanleg, levensontwikkeling en sociaal-economische status. Hij raakte gefascineerd door die problematiek toen hij in Londen als psychiater terechtkwam in het befaamde Maudsley Bethlem Hospital, een prestigieus ziekenhuis dat door de oprichter met opzet is neergezet midden in Brixton en Camberwell, de armste wijken van London met de hoogste percentages minderheden. "Daar werd ik getroffen door de boeiende confrontatie tussen blanke, in Oxford en Cambridge opgeleide artsen en straatarme minderheden uit alle windstreken. Het was niet alleen een clash tussen mensen met een verschillende etnische achtergrond, maar ook tussen sociaal-economische klassen. Die laatste botsing kunnen we ons in Nederland niet in die mate voorstellen, die bestaat in die vorm alleen in Engeland." Door zijn contacten met psychiatrische patiënten in het Maudsley ziekenhuis raakte Van Os geboeid door de invloed van factoren die het individu ontstijgen, zoals zijn etniciteit of de buurt waarin hij woont, op de kans op psychische problemen. Hij kreeg een unieke mogelijkheid om dat onderzoek in Maastricht voort te komen zetten: "Er bestaat hier een open casusregister. Dat is een overzicht van alle contacten tussen mensen met psychiatrische problemen en hulpverlenende diensten. Het register stelt ons in staat om per buurt te onderzoeken hoe vaak mensen in aanraking komen met de hulpverlening. Maastricht heeft ook als voordeel dat de bevolking redelijk stabiel is, aangezien het percentage migranten, die vaak zeer mobiel zijn, laag is. Overigens merk ik, sinds ik in Maastricht woon, dat ik in Engeland eigenlijk altijd de stress van het migrantenleven heb ervaren. In Engeland kun je hoog klimmen op de professionele ladder, maar in het sociale leven blijf je een buitenstaander."

Sociaal-economische status

Inmiddels heeft Van Os (38) een proefschrift en een lange lijst publicaties op zijn naam staan. Hij legt uit wat hij daarin als de belangrijkste sociale factoren beschouwt die invloed hebben op de psychische gesteldheid van mensen: "Er blijken allereerst gezondheidsverschillen te bestaan tussen groepen met een verschillende opleiding en sociaal-economische status. In Engeland heeft men bijvoorbeeld beroepen gerangschikt op een schaal van 1 tot 6.

Mensen op schaal 6 zijn werkloos, mensen op schaal 1 hebben een hoge opleiding en een beroep met een hoge status, zoals arts of advocaat. Hoe lager iemand staat op deze schaal, des te groter de kans is dat hij met gezondheidsklachten kampt. De groepen lager op de schaal hebben meer last van hart- en vaatziekten, angsten, depressies en stress. Een van de meest bepalende factoren is de hoeveelheid controle die individuen op hun werk kunnen uitoefenen. Sommige secretaresses moeten bijvoorbeeld veelvuldig onaangekondigde opdrachten uitvoeren. Zij weten niet wat zij over een paar uur zullen doen. Secretaresses die werken onder dergelijke omstandigheden zullen daarom vaker gezondheidsproblemen hebben dan bijvoorbeeld managers, die hun eigen dag kunnen indelen. Hun agenda's vertellen lang van tevoren wat hun taken zijn. Verder zijn individuele factoren zoals eetgewoonten en lichaamsbeweging van invloed op iemands gezondheidssituatie, maar ook de etniciteit is waarschijnlijk van belang. Antillianen in Nederland hebben bijvoorbeeld een verhoogde kans op diabetes en hoge bloeddruk. Onder Surinamers blijkt schizofrenie vier keer vaker voor te komen dan onder de rest van de bevolking, terwijl de zelfmoordfrequentie lager is."

Etniciteit

De vrees dat dit soort onderzoeken bevolkingsgroepen stigmatiseert is volgens Van Os niet terecht: "Etniciteit heeft voor ons niets te maken met ras of huidskleur. Een etnische groep is een

groep waarmee iemand zich cultureel het meest verwant voelt. Er blijken bovendien vele oorzaken te zijn voor gezondheidsverschillen tussen etnische groepen. Vaak speelt stress als gevolg van discriminatie en gewenningsproblemen een belangrijke rol, zoals bij Antillianen en Surinamers. In deze gevallen is de specifieke etniciteit niet bepalend, maar het feit dat mensen zich in een vreemde cultuur bevinden. Bij andere ziektebeelden, zoals suikerziekte, die bij de ene etnische groep vaker voorkomen dan bij de andere, is het mogelijk dat specifieke vormen van een bepaald gen de kans op deze aandoening verhogen. Dat is dan toch belangrijk om te weten? In de Verenigde Staten wordt dit onderzoek niet politiek correct gevonden, omdat de uitkomst zou kunnen zijn dat bepaalde etnische groeperingen vaker 'gek' blijken te worden dan andere. Dat bevestigt naar mijn mening alleen het stigma op psychiatrische ziektebeelden."

Slechte buurten

Een andere belangrijke sociale factor die de geestelijke gezondheid kan beïnvloeden, is volgens Van Os de buurt waarin iemand woont. Dat verband tussen buurten en psychische aandoeningen heeft hij in Maastricht onderzocht. "Met de gegevens waarover we beschikten hebben we 36 buurten in Maastricht ingedeeld naar de hoogte van de werkloosheid, de hoeveelheid verhuizingen per jaar en het aantal niet-stemmers, onvolledige gezinnen en migranten. Vervolgens hebben we de informatie over de buurten gekoppeld

aan de gegevens uit het casusregister. Daaruit konden we een interessante conclusie trekken: als er een causaal verband bestaat - wat heel moeilijk te bewijzen is, wij kunnen eigenlijk alleen mogelijke verbanden blootleggen - dan kan ongeveer vijftien procent van de psychiatrische ziektebeelden worden toegeschreven aan de achterstand van de buurt. Als je kijkt naar het aantal ziekenhuisopnamen als gevolg van een psychiatrisch probleem, dan stijgt dit cijfer snel. Ongeveer vijftig procent van het aantal ziekenhuisopnamen kan worden toegeschreven aan de toestand in de buurt. De buurt beïnvloedt dus niet alleen de hoeveelheid psychiatrische problemen, maar ook de ernst daarvan."

De implicatie van deze onderzoeksresultaten is volgens Van Os dat psychiaters en artsen zich meer moeten gaan richten op de behandeling van bevolkingsgroepen: "Tot nu toe heeft de genezing van individuele gevallen voorop gestaan, maar uit deze interdisciplinaire onderzoeken, waarin psychiaters samenwerken met epidemiologen en sociologen, blijkt dat het zeer veel nut kan hebben om preventieprogramma's te ontwikkelen voor grotere groepen zoals de leerlingen van een school of de bewoners van een bepaalde buurt. In Zweden heeft men de afgelopen tien jaar een achtergestelde buurt stukje bij beetje welvarender gemaakt. In die periode blijkt ook de geestelijke gezondheid van de inwoners verbeterd te zijn. Dat impliceert op zijn minst dat er een causaal mechanisme werkzaam is tussen de welstand van een buurt en de psychische gesteldheid van haar inwoners. Artsen en psychiaters moeten kortom meer in termen van groepen leren denken." ■

VAN OS: 'als er een causaal verband bestaat - wat heel moeilijk te bewijzen is, wij kunnen eigenlijk alleen mogelijke verbanden blootleggen - dan kan ongeveer vijftien procent van de psychiatrische ziektebeelden worden toegeschreven aan de achterstand van de buurt.'

HET ONGELUK VAN EEN ZAMBIAANSE ZAKKENROLLER

door Jacques Herraets

Met financiële steun van het Universiteitsfonds Limburg kon Marije Dijkstra (23), vijfdejaars

student rechten, een opvallende stage volgen in Zambia.

„Mijn afstudeerrichting is Internationaal Recht, vandaar dat ik een stageplaats zocht in het buitenland. Ik heb veel vakken rond mensenrechten en meer speciaal vrouwenrechten gekozen, maar ik wilde ook zien hoe een mensenrechtenorganisatie werkt. Langs de gewone weg lukte het niet een plaats te vinden. Toen ben ik op Internet gaan zoeken en zo kwam ik in contact met Afronet, het Inter-african Network for Human Rights and Development. Dat is een niet-gouvernementele organisatie die in een groot deel van Afrika actief is en haar hoofdkantoor heeft in Lusaka, de hoofdstad van Zambia. Het duurde even voordat ik een reactie kreeg op mijn e-mail, maar ineens kwam het bericht dat ik in oktober in Lusaka kon komen werken voor een periode van vier maanden.”

„In Zambia is de situatie rond de mensenrechten slecht door de

instabiele politieke situatie, die er heerst sinds de verkiezingsnederlaag van president Kenneth Kaunda in 1991. De Movement for Multi-party Democracy van Frederick Chiluba kwam toen aan de macht, maar dat wil niet zeggen dat het er sindsdien volgens de regels van de democratie aan toe gaat. In de 27 jaar dat Kaunda aan de macht is geweest, is de noodtoestand steeds van kracht geweest, nu wordt hij zo nu en dan afgekondigd. Ik was nog geen maand in het land, toen er een staatsgreep werd gepleegd, maar die mislukte. Ik weet niet of een echte staatsgreep was of dat het een manier was om de oppositie uit te schakelen. De noodtoestand werd weer uitgeroepen en er werden veel politieke tegenstanders van Chiluba opgepakt en vaak ernstig mishandeld. Kaunda werd ook gearresteerd en later onder huisarrest geplaatst.”

„Het klinkt misschien vreemd, maar ik had eigenlijk mazzel dat die staatsgreep werd gepleegd. Ik was een beetje op de bonnefooi vertrokken, zonder een duidelijk idee welk werk ik ging doen.

Door de staatsgreep kwamen er allerlei klachten over schendingen van mensenrechten, die Afronet veel werk bezorgden. Ook kwam er ook veel informatie los, die we konden gebruiken voor de documentatie van de SAHRINGON-conferentie die in Lusaka gehouden zou worden. Dat is het netwerk van ngo's die zich in Zuidelijk Afrika met mensenrechten bezighouden. Omdat ik later tot taak kreeg die conferentie te helpen voorbereiden, ben ik op verzoek van de organisatie een maand langer gebleven. In die tijd heb ik ook de zittingen voor het gerechtshof kunnen bijwonen, waar tegen Kaunda een habeas corpus-procedure werd gevoerd. We werden als mensenrechtenorganisatie op alle mogelijk manieren tegengewerkt om die zaak bij te wonen, maar met veel moeite is het toch gelukt.”

„De mensen van Afronet werden nauwlettend in de gaten gehouden door de Zambiaanse politie. We hielden ons veel bezig met police brutality, omdat we veel klachten kregen van mensen die gemarteld of mishandeld werden door de politie. Toen ik op een dag over straat liep, werd mijn portemonnee gepikt door een zakkenroller. Die man had de pech dat ik overal door de politie werd gevolgd. Twee agenten hebben hem toen opgepakt en hem meegenomen naar het politiebureau, als je die container tenminste zo mocht noemen. Ik moest ook meekomen en zag daar hoe die man op zijn hoofd werd geslagen en in een hoek werd gegooid. „Ik heb tegen die agenten gezegd: denk eraan, je gaat hem niet martelen, anders krijg je problemen! Maar of ze erg onder de indruk waren, bewtjfel ik.” ■

UNIVERSITEITSFONDS LIMBURG

/ S W O L /

UNIVERSITEITSFONDS LIMBURG (SWOL)

Het Universiteitsfonds Limburg is ontstaan uit de Stichting Wetenschappelijk Onderwijs Limburg (SWOL). Sinds november 1965 is deze stichting actief op het gebied van bevordering van het wetenschappelijk onderwijs in de provincie Limburg en daarmee aan vestiging en uitbouw van de Universiteit Maastricht.

Onder de doelstellingen vallen activiteiten op het gebied van:

- opbouw Universiteit Maastricht;
- internationalisering;
- bevordering contacten tussen UM en haar afgestudeerden.

Er worden via de Commissie van Bestedingen subsidies verstrekt aan studenten en promovendi voor (onder andere) wetenschappelijke activiteiten, congresbezoek, studentenactiviteiten met een landelijk karakter en buitenlandse stages.

Voor de realisering van deze doelstellingen is het Universiteitsfonds afhankelijk van bijdragen van overheden, bedrijfsleven en particulieren, voornamelijk afkomstig uit de regio. Een minimale bijdrage van fl. 50,- wordt vereist voor het lidmaatschap.

CONTRIBUANTEN

Alle contribuanten kunnen rekenen op de volgende tegenprestaties voor hun financiële ondersteuning:

- zij worden een keer per jaar uitgenodigd voor de contribuantenmiddag aan de Universiteit Maastricht;
- zij ontvangen het universitaire magazine CONTINUUM en uitnodigingen voor universitaire plechtigheden zoals de opening van het academisch jaar en de diesviering.

Beschermers van het Universiteitsfonds (contribuanten die jaarlijks tenminste fl. 1.000,- bijdragen) kunnen daarnaast eenmaal per jaar een beroep doen op een hoogleraar of bestuurder van de universiteit om een lezing te komen verzorgen.

CURATORIUM

Voor de grootste contribuanten is speciaal in 1996 het zogenaamde Curatorium opgericht. Dit bestaat uit een of twee afgevaardigden van bedrijven die jaarlijks fl. 5.000,- of meer bijdragen. Naast de reeds genoemde faciliteiten voor contribuanten en beschermers is het voor de leden van het Curatorium mogelijk om de naam van hun bedrijf te verbinden aan beurzen voor studenten die in het kader van hun studie naar het buitenland gaan.

Eenmaal per jaar komt het Curatorium bijeen met het Algemeen Bestuur van het Universiteitsfonds Limburg en het College van Bestuur van de UM, waarbij gelegenheid wordt geboden om over diverse universitaire aangelegenheden van gedachten te wisselen.

CORRESPONDENTIE-ADRES

Universiteitsfonds Limburg (SWOL)
Postbus 402
6200 AK Maastricht

SECRETARIAAT/ADMINISTRATIE

mw L. Franken, adjunct-secretaris, tel. 043-3883516/3883151
mw J. Kersemakers-Dautzenberg, secretaresse, tel. 043-3883151
dhr J. Slijpen, financiële administratie, tel. 043-3883918

ADRES COMMISSIE VAN BESTEDINGEN

dr G. Majoor, voorzitter
mw S. Dufour, secretariaat
p/a dienst ISIS
Postbus 616
6200 MD Maastricht

CONTRIBUANT WORDEN?

Voelt u zich aangesproken tot de doelstellingen van het universiteitsfonds Limburg (SWOL) en wilt u aan de continuering van de activiteiten een bijdrage leveren, dan kunt u gebruik maken van onderstaande bon. Opsturen in een ongefrankeerde enveloppe naar:

Universiteitsfonds Limburg, Antwoordnummer 2,
6200 VB, Maastricht

----- ✂

Naam:

Adres:

meldt zich aan als*

- lid (tot fl. 100,=)
- donateur (vanaf fl. 100,=)
- begunstiger (vanaf fl. 500,=)
- beschermer (vanaf fl. 1.000,=)

van het Universiteitsfonds Limburg (SWOL) en verklaart zich bereid tot het voldoen van een jaarlijkse bijdrage van fl.

* aankruisen wat van toepassing is

NIEUWS

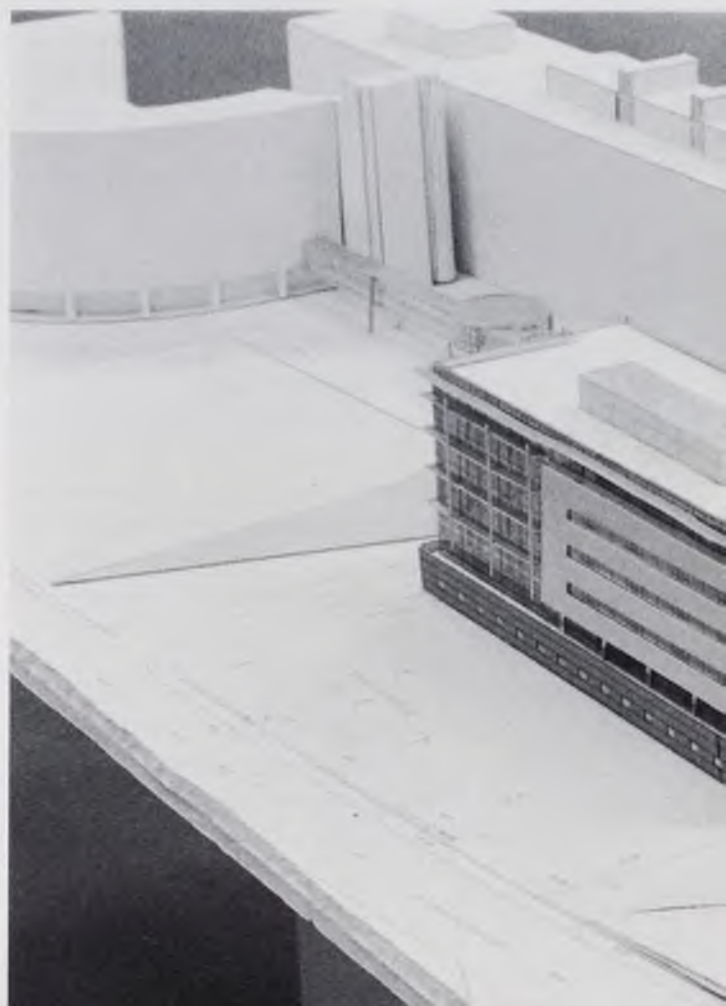
UM MOET VECHTEN VOOR BEHOUD VAN ONDERWIJSKWALITEIT

Een van de grootste troeven van de Universiteit Maastricht, de kwaliteit van het onderwijs, dreigt merkwaardig genoeg in het gedrang te komen omdat zoveel nieuwe studenten zich ertoe voelen aangetrokken. De explosieve groei van de studentenaantallen vereist zoveel investeringen dat er zonder bezuinigingen of extra steun van de overheid geen ruimte overblijft om de onderwijsvoorzieningen mee te laten groeien.

„We hebben een luxe probleem, maar ook dat is een probleem”, zegt de voorzitter van het College van Bestuur, dr. Karl Dittrich: „Vier jaar geleden trok de universiteit nog 1950 eerstejaars, afgelopen jaar was dat aantal al gestegen tot 2750. We hebben nu iets meer dan negenduizend studenten; als we zo doorgaan kunnen we komend jaar al de tienduizendste student verwachten. Die ontwikkeling heeft onze stoutste verwachtingen overtroffen.” Om die aantallen te kunnen opvangen moet ruimte geschapen worden, zowel voor onderwijsgroepen als voor bijkomende zaken als studielandschappen, computerruimtes en restauratieve voorzieningen. Hoe nijpend het ruimtegebrek is en hoe groot de haast is om dat op te lossen, is dezer dagen te zien op Randwyck, waar het grondwerk voor een nieuw gebouw van 12.500 netto vierkante meter (de helft van het bestaande Randwyck-gebouw) al wordt uitgevoerd terwijl de aanbestedingsprocedure nog in volle gang is. Intussen wordt de voormalige rechtbank op de Minderbroedersberg verbouwd tot bestuursgebouw en worden de voorbereidingen getroffen voor de verbouwing van de Stadsbibliotheek en het Stadsarchief tot het nieuwe onderkomen van de Universiteitsbibliotheek.

In totaal moet de universiteit de komende jaren 25.000 netto vierkante meter ruimte scheppen om in alle behoeften te voorzien. Die komen overigens niet alleen voort uit de groeiende studentenaantallen, maar ook uit het sterk gestegen ‘derde geldstroom’ onderzoek, dat in opdracht van de overheid of het bedrijfsleven wordt verricht, en diverse nieuwe activiteiten die de afgelopen jaren zijn binnengehaald. Ook daarvoor is uitbreiding van laboratoria en kantoorruimte nodig. Voor alle bouwplannen samen is de komende zeven jaar een bedrag van ongeveer 240 miljoen gulden begroot.

Tot 1994 was de financiering van bouwplannen geen probleem, omdat het ministerie van onderwijs de kosten voor haar rekening nam, maar sinds dat jaar zijn de universiteiten zelf verantwoordelijk geworden voor hun huisvesting. De universiteiten krijgen een vast bedrag voor vervanging en groot onderhoud, maar volgens Dittrich is dat bedrag (voor Maastricht 8,3 miljoen) niet berekend op groei en nóg minder op explosieve groei: „We hebben zelf 60 miljoen in kas, dus als het ministerie niet over de brug komt, moeten we 180 miljoen via de kapitaalmarkt binnenhalen.” Nu krijgt een universiteit die meer studenten binnenhaalt, ook een grotere bijdrage, maar de systematiek die het ministerie hanteert voor het berekenen van de bekostiging van de universiteiten is sinds kort zodanig veranderd, dat een universiteit die op een stabiel studentenaantal blijft of zelfs krimpt, relatief bevoordeeld wordt ten opzichte van een groeiende instelling als Maastricht. Bovendien waren de meeste universiteiten in 1994, toen de huisvestingslasten werden gedecentraliseerd, wat de belangstelling van studenten betreft al over hun hoogtepunt heen en hebben zij nu eerder te veel dan te weinig ruimte. Er worden volgens Dittrich nog steeds pogingen ondernomen om het ministerie te

Maquette van het nieuwe gebouw op Randwyck.

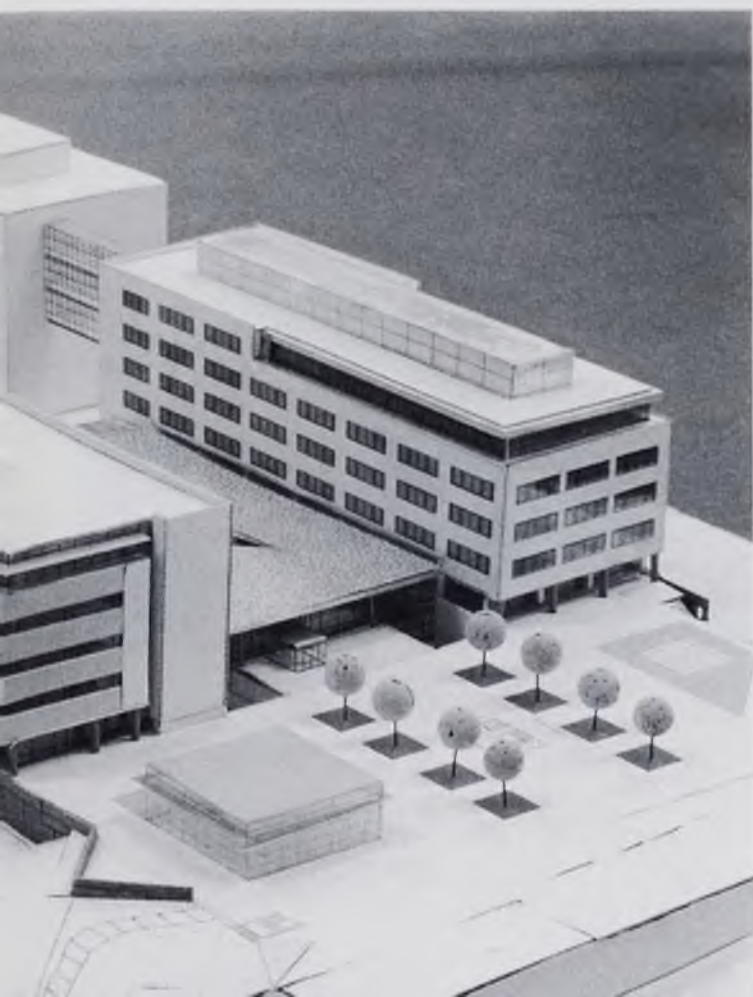
De bouwkosten, ruim 100 miljoen gulden, trekken een zware wissel op de financiële positie van de UM.

foto Hans van Dijk

doordringen van de onrechtvaardigheid van dat systeem, maar meer dan een incidentele extra bijdrage van 1,5 miljoen heeft dat niet opgeleverd.

De verhoging van de inkomsten die het gevolg is van de uitbreiding van het studentenaantal en de maximalisering van het collegegeld zal niet eens opwegen tegen de kapitaalslasten die de huisvesting vereist, legt Dittrich uit: „Zoals het er nu voorstaat moeten we de komende jaren ruim 23 miljoen gulden extra reserveren voor rente, aflossing en beheer van de gebouwen, terwijl daar maximaal 21 miljoen aan extra inkomsten tegenover staat. We hebben op die manier al een tekort van 2,7 miljoen. Daar lig ik niet zozeer wakker van, dat is één procent van onze begroting, maar wat ik veel erger vind is dat er totaal geen ruimte meer overblijft voor de beperking van onderwijslast, zoals het aantrekken van extra docenten.”

Het is een zwart scenario, geeft de collegevoorzitter toe, maar dat belet hem niet aan enkele min of meer drastische maatregelen te denken. Tot de minder drastische behoren de extensivering van het onderwijs met behulp van informatietechnologie en de uitbreiding van het tweede- en derde geldstroom-onderzoek. Tot de meer drastische behoort het verlagen van de overheadkosten. Welke maatregelen uiteindelijk gekozen worden, hangt af van de definitieve uitkomsten van het overleg met het ministerie en van de discussie over het Instellingsplan 1999-2002 waaraan momenteel de laatste hand wordt gelegd.

◆

*Adviescommissie brengt eerste verslag uit:
Fusie met Diepenbeek is onder voorwaarden mogelijk*

De vorming van een transnationale universiteit als resultaat van een fusie tussen de universiteiten van Maastricht en Diepenbeek is in principe mogelijk, maar om dat doel te bereiken moet nog een lange weg, bezaaid met obstakels, worden afgelegd.

Dat beeld komt naar voren uit het rapport dat de 'Nederlands-Vlaamse adviescommissie ter versterking van de samenwerking tussen het Limburgs Universitair Centrum en de Universiteit Maastricht' heeft ingeleverd bij haar opdrachtgevers, de Vlaamse minister van onderwijs Van den Bossche en diens Nederlandse ambtgenoot Ritzen.

De commissie, die afwisselend onder voorzitterschap stond van oud-commissaris van de koningin dr. J. Kremers en de voormalige rector van de Leuvense universiteit prof. R. Dillemans, heeft de ministers negen aanbevelingen voorgelegd. Die komen erop neer dat de twee bestaande instellingen en de betrokken ministeries een overeenkomst voor vijf jaar aangaan, in welke periode een begin wordt gemaakt met de samenwerking en pogingen gedaan worden om de verschillen tussen de twee onderwijsstelsels uit de weg te ruimen. Na twee jaar zou de levensvatbaarheid van de samenwerking aan een eerste toets onderworpen moeten worden. Als criteria zouden moeten gelden dat een duidelijke groei van de mobiliteit van studenten en docenten valt waar te nemen, dat de ontwikkeling van transnationale opleidingen goed vordert en dat er besluiten worden genomen over de rationalisatie - lees samenvoeging - van de bestaande opleidingen.

De commissie ziet de bestaande verschillen in bestuurscultuur, onderwijscultuur en in het voorbereidende onderwijs als de belangrijkste obstakels voor het integratieproces. Juridische obstakels als de publiekrechtelijke status en de volledige erkenning van diploma's zouden in een bilateraal verdrag geregeld moeten worden.

Het rapport bevat ook een beschrijving van een mogelijk opleidingspakket van de transnationale universiteit. Het meest opvallende punt is een samensmelting van de twee bestaande economische faculteiten tot één faculteit. Verder zouden in Diepenbeek aan de bestaande kandidaatsopleidingen de doctoraalopleidingen wiskunde, informatica en kennistechnologie moeten worden toegevoegd, alsmede een volledige opleiding omgevingschemie. In ruil daarvoor wordt de mogelijkheid geopperd om enkele niet met

name genoemde kandidaatsopleidingen te laten vallen. Volgens insiders kunnen daarmee alleen tandheelkunde en geneeskunde worden bedoeld. De Universiteit Maastricht zou in de transnationale fusie-universiteit kunnen worden uitgebreid met Onderwijswetenschappen en International Social Studies/European Studies.

Knegt volgt Philipsen op in College van Bestuur

De econoom drs. Rens Knegt is benoemd tot lid van het College van Bestuur. Zijn benoeming gaat in op 15 juli. Hij wordt dan opvolger van het huidige collegelid prof. Hans Philipsen die bijna vijf jaar lid van het college is geweest en die actief blijft als vice-rector internationalisering. Knegt (47) is nu nog werkzaam als partner van het organisatieadviesbureau Boer & Croon. Hij heeft na een opleiding in de journalistiek economie gestudeerd en werkte eerder bij het Ministerie van Economische Zaken en electronicabedrijf Philips. Binnen het college zal hij speciaal met de portefeuilles financiën en huisvesting worden belast.

DRS. RENS KNEGT

Rechten wil beter selecteren in propedeuse

De rechtenfaculteit is niet tevreden over het onderwijs in de propedeuse. Er wordt nog onvoldoende gestudeerd en een aantal belangrijke principes van het PGO komen niet genoeg uit de verf. Om deze situatie te verbeteren is dit studiejaar aan de faculteit een capaciteitsgroep propedeuse aan de slag gegaan. Eind vorig jaar benadrukte dr. Michiel Heldeweg, die deze capaciteitsgroep leidt, in het onderwijsblad 'docUMent' dat de Maastrichtse rechtenstudie het in de ogen van de Visitatiecommissie Rechten weliswaar goed doet, maar dat een aantal aspiraties die de faculteit zelf koestert niet worden gerealiseerd. Heldeweg, die tot directeur van de rechtenpropedeuse is benoemd, geeft hier een aantal redenen voor aan. Zo is de huidige tempobeurs geen inspirerende omgeving voor studenten om

actief in het onderwijsleerproces deel te nemen: het draagt eerder bij tot 'calculerend studiegedrag'. De rechtenfaculteit heeft daarbij ook zo haar eigen knelpunten. Volgens Heldeweg blijkt ongeveer eenderde van de beginnende rechtenstudenten naderhand een verkeerde keus gemaakt te hebben. Nog eens een derde komt pas later in de studie echt op gang. Het zou dus geen kwaad kunnen om het eerste jaar zo in te richten dat studenten zich al na twee, drie blokken bewust worden van hun werkelijke motivatie. Een aantal veranderingen die hiertoe moeten leiden (meer literatuur, zwaardere toetsing) kunnen volgens Heldeweg op de studenten overkomen als een behoorlijke verzwarening van de studielast, maar in de praktijk is hier nauwelijks sprake van, meent hij. Studenten worden alleen beter op de feitelijke onderwijsdoelstellingen gewezen. Wel mogen de eerstejaars pas aan de hoofd fase beginnen op het moment dat zij de propaedeuse helemaal hebben gehaald.

Als de capaciteitsgroep twee jaar aan het propaedeuse-onderwijs heeft gesleuteld, zal een grote tussentijdse herbezinning gaan plaatsvinden. Dan moet blijken of de investeringen in het juridisch PGO nuttig zijn geweest.

Startende ondernemers krijgen ondersteuning UM

De UM wil jaarlijks vijf tot tien startende ondernemingen gaan opnemen in haar holding. Dat maakte collegevoorzitter dr. K. Dittrich bekend bij de presentatie van een businessplan-wedstrijd van McKinsey. De steun kan worden gefinancierd uit het Minckelersfonds, dat de UM en de SNS bank hebben opgericht en speciaal bedoeld is voor beginnende ondernemers die aan de UM studeren, werken of er gestudeerd hebben.

De UM hoopt met het fonds de belangstelling van starters om zelf iets op te zetten groter te maken. Tot nu toe kiezen veel afgestudeerden als vanzelfsprekend voor een startpositie bij een bestaand, en liefst ook groot bedrijf. Het geringe enthousiasme om zelf iets op te zetten zou in de toekomst zelfs problematisch kunnen worden, zo blijkt uit een onderzoek dat het organisatieadviesbureau McKinsey enkele jaren terug deed.

In de RL Maastricht Holding BV, die in 1992 is opgericht, zijn tot nu toe nog vier BV's ondergebracht: RIKS, BIOMAT, MU-Bio Research en ERIM. Er zijn drie bedrijven in oprichting die onder de holding gaan vallen: Mediaservice, InterUM en Maastricht Instruments. De UM heeft alle aandelen van de bedrijven in handen.

◆
Ton de Goeij nieuwe voorzitter Universiteitsraad

Biochemicus dr. Ton de Goeij is voor een periode van twee jaar benoemd tot de nieuwe voorzitter van de Universiteitsraad. Hij volgt dr. Huub Spoormans op, die de functie vier jaar vervuld heeft.

Ton de Goeij (50) werkt sinds 1982 bij de vakgroep Pathologie van de UM. Als universitair hoofddocent verricht hij hier onderzoek en leidt onderzoeksprojecten. Tevens is hij betrokken bij het onderwijs van de opleidingen Geneeskunde en Milieugezondheidskunde.

De Goeij was al eerder vier jaar lid van de Universiteitsraad. Daarnaast heeft hij diverse andere bestuursfuncties binnen de UM gehad.

TON DE GOEIJ, de nieuwe voorzitter van de Universiteitsraad

foto Philip Driessen

◆
GW-studenten studeren steeds minder

De afgelopen tien jaar is de tijd die studenten Gezondheidswetenschappen aan hun studie besteden gekelderd van gemiddeld 23 naar 16 uur per week. Een neerwaartse trend, waar de faculteit meer zicht op wil krijgen door het studiegedrag van een groep studenten op de voet te gaan volgen. De studenten geven aan wanneer, hoe lang en waarom ze gaan studeren. Met deze 'dagboekmethode' hoopt de faculteit de ware aard van het probleem aan de dag te leggen.

De oorzaken van het afnemende aantal uren heeft de faculteit al eerder proberen te achterhalen. Interesse voor het onderwerp, aanwezigheid in de onderwijsgroep, hoeveelheid voorkennis en kwaliteit van de taken verklaren maar voor een klein deel hoeveel een student achter het bureau zit.

◆
Belangstelling voor UM-studie stabiel

De UM lijkt dit jaar niet opnieuw de spectaculairste groeier van het universitaire onderwijs te worden. Uit de stand van de voor-aanmeldingen bleek half april dat 22 scholieren minder dan vorig jaar (2430 tegen 2452) te kennen hebben gegeven dat zij na hun eindexamen in Maastricht willen gaan studeren. Dat is een daling van minder dan één procent, terwijl landelijk gezien het aantal voor-aanmeldingen met bijna vijf procent is gedaald. Op dit moment staan vooral de VU Amsterdam, de Universiteit Utrecht en de Landbouwniversiteit Wageningen op verlies. In Eindhoven en Tilburg stegen de voor-aanmeldingen met vier procent. Van de Maastrichtse faculteiten lijkt economie verder te groeien en rechten te slinken. Ook bij gezondheidswetenschappen en cultuurwetenschappen hebben zich vergeleken met vorig jaar minder studenten aangemeld. Een jaar geleden lieten de voor-aanmeldingscijfers een aanmerkelijke stijging zien ten opzichte van het jaar daarvoor: er waren toen rond deze tijd al 322 meer (ruim 15%) voor-aanmeldingen geteld. Bij de eigenlijke inschrijving steeg het aantal studenten zelfs met bijna twintig procent. Bij de voor-aanmeldingscijfers moet worden opgemerkt dat ze niet alles zeggen over de uiteindelijke situatie. Allerlei moeilijk in te schatten factoren, zoals (uit)lotingen, eindexamenresultaten en informatiedagen bepalen het uiteindelijke 'inschrijfgedrag' van de aankomende studenten.

Geneeskunde gaat samenwerken met zusterfaculteiten van Groningen en Nijmegen

De medische faculteiten van Maastricht, Groningen en Nijmegen gaan hun onderwijs- en onderzoekkrachten bundelen, met name op het gebied van de docentenprofessionalisering, de toetsing, het onderzoek en de nascholing. De drie besturen hebben daarvoor op 22 april een samenwerkingsconvenant ondertekend.

In eerste instantie wordt samengewerkt op onderwijsgebied, in het bijzonder bij de professionalisering van de docenten. De traditionele arts-onderzoeker, die het onderwijs 'erbij doet', wordt vervangen door een docent met goede bekwaamheden op onderwijskundig gebied. Didactische kwaliteiten vervullen een belangrijke rol in het benoemings- en bevorderingsbeleid.

Op het gebied van toetsing werkt de Maastrichtse faculteit geneeskunde al langer op experimentele basis samen met de twee andere faculteiten. Door dezelfde toetsen te hanteren bij het meten van de studievoortgang ontstaat een meer geobjectiverde, onderling vergelijkbare voortgangscntrole. Deze toets wordt gezamenlijk ontwikkeld met gebruikmaking van het bestaande materiaal dat in Maastricht is ontwikkeld.

De overeenkomst is ook van belang voor (huis)artsen die op de hoogte willen blijven van de nieuwe ontwikkelingen in hun vak. De drie samenwerkende faculteiten verzorgen een samenhangend, op de markt afgestemd pakket van postacademisch onderwijs voor heel Oost-Nederland.

Met ruim vierduizend studenten hebben de drie faculteiten samen meer dan éénderde van de Nederlandse studenten geneeskunde binnen de muren. Er werken in totaal ruim 3.500 mensen en het gezamenlijke budget bedraagt bijna 350 miljoen gulden.

Actiegroep vecht voor erkenning studentenpastor

De studentenpastor van Tafelstraat 13, Wiel Smeets, kan in ieder geval nog een jaar het studentenpastoraat bezetten, maar wat er na die tijd gebeurt is nog onzeker. De Radboudstichting, die hem tot nu toe onderhield, vindt dat de pastor voortaan door het bisdom moet worden erkend, maar dat heeft sinds de periode-Gijsen

al een eigen pastor en vindt een tweede een overbodige luxe. Op Tafelstraat 13 denken ze daar heel anders over: ze hebben niets tegen de andere studentenpastor, kapelaan De Jong van de Sint Servaasparochie, maar Smeets mag van hen zeker niet verdwijnen.

Voorlopig biedt de Vereniging van Pastoraal Werkers soelaas. Die zal Smeets het komende jaar onderhouden, maar dat is voor Tafelstraat 13 geen reden om het erbij te laten. Een actiegroep blijft zich inzetten om het bisdom tot erkenning van Smeets te bewegen. Op dit moment vinden onderhandelingen over deze kwestie plaats tussen de Vereniging van Pastoraal Werkers en het bisdom.

Rechtenstudenten boeken successen op internationale pleitwedstrijden

Rechtenstudenten uit Maastricht hebben eclatante successen geboekt tijdens belangrijke pleitconcoursen. Bij de European Law Moot Court Competition in Luxemburg behaalde een UM-team de eerste plaats en bij het mondiale René Cassin-pleitconours eindigde een ander team als tweede.

De finale van de internationale European Law Moot Court pleitwedstrijden, die beschouwd wordt als de belangrijkste pleitwedstrijd op het gebied van Europees recht, werd op 27 maart gewonnen door Sanne Botterweg, Milou Dijkman, Lars Goslings en Niels van Loon. De deelnemers, waaronder teams van vrijwel alle vooraanstaande juridische opleidingen in Europa, pleitten tegen elkaar over casussen zoals die ook 'in het echt' voor het Europees Hof aanhangig gemaakt worden.

Ook vorig jaar won een Maastrichts team het concours. Het is voor het eerst dat een instelling twee jaar na elkaar winnaar wordt. Bovendien werd een van de Maastrichtse deelnemers, Milou Dijkman, uitgeroepen als beste pleiter. Ook vorig jaar kwam de beste pleiter uit Maastricht. Een tweede team van Maastricht sneuvelde in de halve finale, maar eindigde wel bij de eerste acht.

Tijdens de finale bij het Europese Hof in Luxemburg, versloegen de Maastrichtse studenten de teams van Wenen en Brussel en het team van de Inns of Court uit Londen, een postacademische beroepsopleiding tot pleiter. Aan de European Law Moot Court

pleitwedstrijden namen dit jaar 75 teams deel.

In een andere pleitwedstrijd, het René Cassin-pleitconcours in Straatsburg, waaraan universiteiten uit de hele wereld meedoen, hebben drie studenten van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid - Nathalie Amiel, Ana Fernandes-Montes en Ferial Benzouaoui - de tweede plaats behaald. Het team stond onder leiding van prof. mr. A.W. Heringa.

Het was voor het eerst dat een Nederlands pleitteam zo hoog scoorde op een mondiaal concours. Het team kreeg bovendien de eerste prijs voor de beste pleitnota, een schriftelijke voorbereiding, die de opbouw van het pleidooi weergeeft.

Nathalie Amiel is studente Nederlands Recht. Ana Fernandes-Montes (uit Spanje) en Ferial Benzouaoui (uit Algerije) studeren in het kader van een uitwisselingsprogramma een jaar in Maastricht. Als winnaars van deze wedstrijd mogen ze stage gaan lopen bij de Europese Commissie te Brussel.

Minister Sorgdrager ontvangt Maastrichts boek over verkeersaansprakelijkheid

Minister Sorgdrager van Justitie heeft op een persconferentie in Den Haag het boek 'Verkeersaansprakelijkheid in België en Nederland' ontvangen. Zij kreeg het boek uit handen van prof. Michael. Faure, wetenschappelijk directeur van het Maastrichts Europees Instituut voor Rechtswetenschappelijk Onderzoek (METRO), en prof. mr. Ton Hartlief van de Rijksuniversiteit Leiden. Het boek biedt een kritische bespreking van het in november vorig jaar ingediende Wetsvoorstel Verkeersongevallen. Dit wetsvoorstel heeft tot doel voetgangers, fietsers en passagiers, die betrokken raken bij een verkeersongeval met een motorrijtuig, beter te beschermen. Hiermee lijkt een einde gekomen te zijn aan de discussie hoe de bescherming van deze 'zwakke weggebruikers' kan worden verbeterd.

De auteurs van het boek bekritisieren de inhoud en de reikwijdte van de nieuwe beschermende maatregelen. Zo is het de vraag of met dit wetsvoorstel verkeersslachtoffers, in verhouding tot andere slachtoffers met letsel, niet te goed beschermd worden.

Bovendien beargumenteren de auteurs dat de nieuwe wet voor een groot deel van de schade toepassing zal missen door een aantal verschuivingen in de aansprakelijkheid.

SNS bank Limburgprijs voor onderzoek naar afweersysteem

'Host defense to bacterial endotoxin' was volgens de jury van de SNS bank Limburgprijs het beste proefschrift dat in 1997 verscheen vanuit de UM. Daarom ging de aanmoedigingsprijs die de bank jaarlijks toekent aan jong wetenschappelijk talent dit jaar naar Mieke Dentener, de auteur van het proefschrift.

In 'Host defense to bacterial endotoxin' beschrijft Dentener het afweerproces van het lichaam tegen een belangrijke groep ziekteverwekkers: de 'gram-negatieve' bacteriën. Uit haar onderzoek blijkt dat het lichaam deze bacteriën herkent aan de stof endotoxine, dat voorkomt in de celwand van de bacterie. Vervolgens treedt een hele reeks afweerreacties op.

Volgens de jury, bestaande uit het College van Decanen van de UM, zal de kennis die het onderzoek van Dentener heeft opgeleverd een belangrijke bijdrage leveren aan het beter herkennen en behandelen van ziektes die de bacterie veroorzaakt. Aan de SNS bank Limburgprijs is een bedrag van 10.000 gulden verbonden.

Langlopend onderzoek naar vermoeidheid in arbeidssituatie

De faculteiten Gezondheidswetenschappen en Geneeskunde gaan een drie jaar durend onderzoek uitvoeren naar psychische vermoeidheid. Er zullen 25.000 Limburgse werknemers van ruim 50 bedrijven worden benaderd met de vraag mee te doen aan de studie.

Het is al langer bekend dat een groot deel van het ziekteverzuim op het conto staat van psychische klachten. Hoe groot dit deel is voor het langdurige verzuim, en hoe groot de rol is van 'burnout' (ernstige overspanning) is echter nog niet bekend. Hierover moet deze studie meer duidelijkheid gaan verschaffen. Ook zal worden gekeken naar de rol van de arbeidssituatie in het ontstaan van de psychische vermoeidheid. Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de ontstaanswijze van de klachten zullen ook mensen die geen klachten hebben worden gevraagd mee te werken.

Het onderzoek maakt deel uit van een landelijk onderzoeksprogramma naar psychische vermoeidheid op de werkvloer, dat wordt gefinancierd door het NWO. Andere studies binnen dit

programma, die elders in Nederland worden uitgevoerd, richten zich vooral op acute stressreacties, die worden opgewekt in het laboratorium. De nauw bij het onderzoek betrokken vakgroep Epidemiologie heeft in het verleden al veel ervaring opgedaan met studies waarin grote groepen mensen gedurende langere tijd worden gevolgd.

Narcose risico voor denkvermogens van ouderen

Ouderen lopen een verhoogd risico op achteruitgang van bepaalde hersenfuncties na een operatie onder narcose. Dat blijkt uit een internationaal onderzoek waaraan onder andere de Nederlandse universiteiten van Maastricht, Nijmegen en Eindhoven hebben deelgenomen. De resultaten van deze studie zijn april dit jaar gepubliceerd in het Engelse tijdschrift *The Lancet*.

In het onderzoek werden ruim 1.200 patiënten van zestig jaar en ouder getest op mentale vermogens, zoals het korte-termijn geheugen. Bij een kwart van de zestigplussers waren een week na een zware operatie bepaalde cognitieve functies duidelijk achteruit gegaan. Drie maanden na de operatie was de achteruitgang nog bij tien procent van de patiënten aanwezig. Verder bleek dat vooral mensen met een lage opleiding en mensen die al eerder onder narcose zijn geweest, meer last hadden van mentale achteruitgang. Mogelijk doet een narcose dus een beroep op de reserves van het denkvermogen, die bij lager opgeleiden kleiner zijn. Het onderzoek heeft drie jaar geduurd. Dertien Europese en Amerikaanse ziekenhuizen, waaronder het Academisch Ziekenhuis Maastricht, verzamelden de gegevens bij de patiënten. De Universiteit Maastricht heeft haar belangrijkste bijdrage aan dit onderzoek geleverd door, in samenwerking met de universiteit van Manchester, de psychologische tests te ontwikkelen en deze af te nemen bij een controlegroep.

Geheugen gebaat bij koffie en hormonen

Geheugenfuncties verbeteren na het drinken van koffie, althans bij mensen van middelbare leeftijd. Vrouwen van rond de vijftig zijn bovendien gebaat bij het slikken van hormonen. Dit zijn de

belangrijkste conclusies van het proefschrift van dr. Eef Hogervorst. Zij deed onderzoek naar dit onderwerp aan het instituut 'Hersenen en Gedrag' van de UM.

In haar proefschrift beschrijft Eef Hogervorst haar onderzoek naar geneesmiddelen die het cognitief functioneren van ouderen verbeteren. Ze ontdekte hierbij dat mensen van middelbare leeftijd beter presteren als ze drie kopjes koffie op hebben, maar ook dat deze leeftijdsgroep meer koffie drinkt dan andere leeftijdsgroepen. Het lijkt er dus op dat deze mensen het misschien onbewust meer koffie drinken bij wijze van 'zelfmedicatie'.

Het is al langer bekend dat vrouwen na de menopauze een tekort aan vrouwelijke hormonen krijgen. Mogelijk veroorzaakt dit mede de toenemende geheugenproblemen, want uit het onderzoek blijkt tevens het gunstige effect van een krachtig soort anti-conceptiepil.

Andere onderzoekers hebben eerder al aangetoond dat het gebruik van hormonen na de menopauze het risico op Alzheimer's dementie kan verminderen. Met dit onderzoek is effectieve behandeling van deze ziekte, die in de toekomst steeds vaker zal gaan voorkomen, een stapje dichterbij gekomen, meent de promovenda.

Amerikaans eredoctoraat voor Albeda

Emeritus hoogleraar prof.dr. W. Albeda heeft een eredoctoraat ontvangen van de wereldwijd opererende Webster University. De onderscheiding is hem op 9 mei uitgereikt tijdens een academische plechtigheid in de hoofdzetel van de universiteit in Saint Louis, Missouri.

Webster University, gespecialiseerd in managementopleidingen, heeft Albeda met deze onderscheiding niet alleen willen eren voor zijn wetenschappelijke en maatschappelijke verdiensten, maar ook voor zijn hulp bij het oprichten van drie Nederlandse nevenvestigingen in Leiden, Eindhoven en Amsterdam. Albeda is vijftien jaar adviseur geweest van de instelling.

UM-Agenda

<http://www.unimaas.nl/~bulletin>

Donderdag 18 juni

Promotie drs. M.M. Idu

'Surveillance of infrainguinal autologous vein bypasses'

16.00 uur, aula, Tongersestraat 53

vrijdag 19 juni

Promotie mw.dr. E.G.H.M. van den Heuvel

'Application of dual stable isotope techniques to measure absorption of calcium, magnesium and iron in man'

10.00 uur, aula, Tongersestraat 53

vrijdag 19 juni

Promotie mw.dr. C.D. Dirksen

'Medical Technology Assessment of Endoscopic Surgery'

12.00 uur, aula, Tongersestraat 53

vrijdag 19 juni

Promotie drs. K.J. Hajema

'Sociological aspects of drinking behavior, alcohol-related problems and help-seeking'

14.00 uur, aula, Tongersestraat 53

vrijdag 19 juni

Inauguratie prof.dr. W.N.J. Groot

Gezondheidseconomie

Titel van de rede: "Hebben we genoeg zorg?"

16.30 uur, aula, Tongersestraat 53

vrijdag 19 juni

Ontwikkelingen in de psychiatrie

'Schizophrenia and the Self: Paradoxes of Self-Consciousness'

Lezing van dr. J.A.M. de Kroon/dr. A.L. van Bommel, Posjet Vijverdal

16.30 - 17.30 uur, azM, niveau 1, vergaderkamer 3

donderdag 25 juni

Promotie drs. A. Geuna

'Resource Allocation and Knowledge

Productions: Studies in the Economics of University Research'

14.00 uur, aula, Tongersestraat 53

vrijdag 26 juni

Promotie drs. G.V.A. van Ommen

'The Hydrolyser: a hydrodynamic thrombectomy catheter to remove thrombi from the cardiovascular system'

12.00 uur, aula, Tongersestraat 53

vrijdag 26 juni

Promotie mw.dr. H.J. Albering

'Environmental health risk assessment'

14.00 uur, aula, Tongersestraat 53

vrijdag 26 juni

Inauguratie prof.dr. C.G.M.I. Baeten

Colorectale Chirurgie

Titel van de rede: "Grenzeloos, de positie van de Colorectale Chirurgie"

16.30 uur, aula, Tongersestraat 53

donderdag 2 juli 1998

Promotie drs. A. Dijkstra

'Computer-tailored interventions for smoking cessation'

14.00 uur, aula, Tongersestraat 53

donderdag 2 juli 1998

Promotie drs. M.A. Haan

'On Monopoly Pricing: Essays in Microeconomics'

16.00 uur, aula, Tongersestraat 53

vrijdag 3 juli 1998

Promotie dhr. R. Lorusso

'Cardiac Reinforcement and Assistance by Electrically Stimulated Skeletal Muscle'

12.00 uur, aula, Tongersestraat 53

vrijdag 3 juli 1998

Promotie mw.dr. J.G. Derhaag

'Heart vascular endothelial cells in immune reactivity'

14.00 uur, aula, Tongersestraat 53

vrijdag 3 juli 1998

Promotie mw.dr. C.T. van Til

'Voortgang in voortgangstoetsing'

16.00 uur, aula, Tongersestraat 53

maandag 6 juli 1998

Promotie drs. M.G.M. Wetzels

'Service Quality in Customer-Employee Relationships'

14.00 uur, aula, Tongersestraat 53

woensdag 8 juli 1998

Promotie dhr. T.A. Zwick

'Unemployment and Human Capital'

14.00 uur, aula, Tongersestraat 53

woensdag 8 juli 1998

Promotie drs. P.C.A.J. Vroomen

'The diagnosis and conservative treatment of sciatica'

16.00 uur, aula, Tongersestraat 53

dinsdag 18 augustus - vrijdag 21 augustus

INKOM

Introductiedagen voor de nieuwe eerstejaars studenten

maandag 7 september

Opening academisch jaar

ALUMNIVERENIGINGEN FACULTEIT DER
GEZONDHEIDSWETENSCHAPPEN

De Faculteit der Gezondheidswetenschappen kent diverse afstudeerspecifieke studie-verenigingen. Tevens zijn er vanuit de meeste afstudeerrichtingen diverse verenigingen voor afgestudeerden, de zogenaamde alumniverenigingen opgericht. Daarnaast organiseren ook de studie-verenigingen activiteiten die voor afgestudeerden aantrekkelijk zijn en door hen bezocht worden.

Een overzicht van de huidige alumniverenigingen en de afstudeerrichtingen waaruit zij zijn voortgekomen:

Verve - Verplegingswetenschap;

Alumnivereniging Beleid en Beheer van de Gezondheidszorg (ABBG) - Beleid en Beheer van de Gezondheidszorg;

Figuratie - Theorie van de Gezondheidswetenschappen;

Alumnivereniging GVO Maastricht (AGM) - Gezondheidsvoorlichting;

Vereniging Belangenbehartiging Geestelijk Gezondheidskundigen (VBGGK) - Geestelijke Gezondheidskunde.

Meer informatie over de diverse alumniverenigingen (contactpersonen, telefoonnummers, e.d.) kan verkregen worden via Marco Piette van de afdeling Voorlichting & PR Faculteit der Gezondheidswetenschappen: tel. 043-3881441 (woensdag en donderdag). Op de servicepagina is eveneens een overzicht van de verenigingen opgenomen.

ALUMNIVERENIGING BELEID EN BEHEER VAN
DE GEZONDHEIDSZORG (ABBG)

De ABBG is in 1990 opgericht door een groep afgestudeerden die graag onderling contact met elkaar wilden houden en die het zinvol leek om kennis, informatie en ervaringen uit te wisselen. De ABBG telt op dit moment ongeveer 275 leden. Het bestuur telt momenteel 7 leden: Wideke Nijdam (voorzitter), Jacqueline Chávez Sáenz-Sampermans (secretaris), Esther de Beer (penningmeester), Maud Damme (hoofdredacteur NOTA) en 3 algemeen bestuursleden: Esther Boelens, Elise Hoedemaker en Mieke Zemmeling. De doelstelling van de ABBG luidt volgens de statuten: "De contacten tussen de oud-studenten onderling en de Faculteit der Gezondheidswetenschappen te onderhouden en te verstevigen".

Daartoe wordt een aantal activiteiten georganiseerd:

Ieder jaar verschijnt een ledenboek waarin alle

leden met adres, telefoonnummer, werkgever en functie staan vermeld.

Ieder kwartaal komt ons tijdschrift *NOTA* (Nederlands Onafhankelijk Tijdschrift Alumnivereniging Beleid en Beheer) uit. Een (actueel) thema wordt in artikelen uitgewerkt, daarnaast is er een aantal vaste rubrieken. De *NOTA* wordt verstuurd aan alle leden, aan relaties op de Universiteit en aan externe relaties. Twee maal per jaar, in het voor- en najaar, organiseert de ABBG een symposium. Als dit nummer verschijnt is het voorjaarssymposium 1998 net achter de rug. Dit jaar is het thema "Commercialisering van Zorg: tweedeling of Robin Hood-effect?". Sprekers waren o.a. de heer M. Verstegen, directeur van het Canisius Wilhelmina Ziekenhuis in Nijmegen, de heer Hendriks, directeur van zorgverzekeraar 'Zorg en Zekerheid', de heer Teunissen, directeur van een privekliniek en de heer Elsinga, relationship manager bij een bank. De workshops in de middag werden grotendeels voorgezeten door ABBG-leden.

Het najaarssymposium is bedoeld voor ABBG leden. Hieraan wordt de ALV gekoppeld. De cursus 'Projectmanagement' is net afgerond. Vanwege grote belangstelling hopen we deze nogmaals te kunnen organiseren. De ABBG is betrokken bij de opzet van het differentiatieprogramma (maatschappelijke stroom) en het nieuwe curriculum van Beleid en Beheer. Eénmaal per jaar komen docenten en een aantal ABBG leden bij elkaar om vanuit de praktijk suggesties te doen voor het curriculum.

Een homepage op Internet wordt momenteel ontwikkeld.

Voor meer informatie of inschrijving kan contact worden opgenomen met:

ABBG

Jacqueline Chávez Sáenz - Sampermans, secretaris

Postbus 616

6200 MD Maastricht.

Geneeskunde

BENOEMINGEN

Bijzonder Hoogleraar Kwaliteitsbevordering en -bewaking in de Huisartsgeneeskunde

Prof.dr. R. Grol is vanwege het Nederlands Huisartsgenootschap aan de Faculteit der Geneeskunde herbenoemd tot bijzonder hoogleraar Kwaliteitsbevordering en -bewaking in de Huisartsgeneeskunde. De herbenoeming geldt voor een periode van vijf jaar ingaande met terugwerkende kracht per 18 oktober 1995.

Hoogleraar Orthopedie

Met ingang van 1 februari 1998 is dr. R.G.T. Geesink aan de Faculteit der Geneeskunde benoemd tot hoogleraar Orthopedie. Geesink (50) is geboren in Arnhem. Hij studeerde Geneeskunde aan de Vrije Universiteit te Amsterdam waar hij in 1972 afstudeerde als arts. Zijn opleiding tot chirurg volgde hij in het Gemeenteziekenhuis te Dordrecht. In 1976 volgde hij de opleiding tot orthopedisch chirurg in het Annadal Ziekenhuis te Maastricht. Zijn registratie als orthopedisch chirurg vond plaats in 1980. In 1988 promoveerde hij op het proefschrift "Hydroxyl-Apatite Coated Hip Implants". Hij is in 1988 benoemd tot chef de polyclinique van de afdeling Orthopedie Academisch Ziekenhuis Maastricht en in 1993 tot academisch hoofdspecialist. Sinds 1995 is hij opleider Orthopedie Academisch Ziekenhuis Maastricht. Dr. Geesink is als staflid verbonden aan de afdeling orthopedie van het Academisch Ziekenhuis Maastricht.

Hoogleraar Interne Geneeskunde, in het bijzonder de Medische Oncologie

Per 1 mei 1998 is dr. J. Wagstaff aan de Faculteit der Geneeskunde benoemd tot hoogleraar Interne Geneeskunde, in het bijzonder de Medische Oncologie. Wagstaff (46) is geboren in Lindhurst (UK). Hij studeerde Geneeskunde aan de University of Manchester Medical School te Manchester (UK) waar hij in december 1976 afstudeerde als arts. Zijn registratie als oncoloog vond plaats in mei 1986 bij het Joint Committee for Higher Medical Training (UK). In augustus 1986 is hij geregistreerd als internist/oncoloog bij de Nederlandse Vereniging voor Internisten. In december 1986 promoveerde hij op het proefschrift "Lymphocyte Migration in Man".

PROMOTIES

drs. J.A.V. Van Heusden: Cell biology of retinoids in cancer: the modulating role of liarozole-fumarate

19 februari 1998

promotors: prof.dr. M. Borgers, prof.dr. F.C.S. Ramaekers

co-promotor: dr. G. Smets

geen samenvatting ontvangen

mw.dr.s. S.H. Korn: Alpha and beta glucocorticoid receptor mRNA expression in humane bronchial epithelial cells

19 februari 1998

promotors: prof.dr. E.F.M. Wouters, prof.dr. J.W. Arends

co-promotor: dr. F.B.J.M. Thunissen

Astma-patiënten hebben meer baat bij glucocorticoiden dan patiënten met COPD. Een verklaring voor de geringe klinische respons kan zijn een afwijkende glucocorticoid receptor

(GR) expressie. Uit dit proefschrift blijkt dat patenten met COPD lagere hoeveelheden alfa en beta GR-mRNA hebben vergeleken met leeftijdsgematchte controles. Echter, alpha/beta ratios blijken niet afwijkend te zijn, waardoor een eventuele remming van de beta variant op de activiteit van de alfa vorm minder waarschijnlijk lijkt. Een andere verklaring zou de in vitro waargenomen interactie tussen beta2-mimetica en glucocorticoiden kunnen zijn.

mw.dr.s. J.E. Ronden: Absorption, tissue distribution and bioactivity of vitamin K and related compounds in the rat.

6 maart 1998

promotor: prof.dr. H.C. Hemker,

co-promotors: dr. H.H.W. Thijssen, dr. C. Vermeer

Jacinta Ronden heeft voor haar proefschrift de opname, weefselverdeling en activiteit van vitamine K in ratten onderzocht. Verder zijn er in vitamine K voedingsanalyses uitgevoerd en is het effect van twee nauw verwante voedingsstoffen (ubichinon en plastochinon) op de functie van vitamine K bestudeerd. Vitamine K speelt een rol in de bloedstolling en botstofwisseling en kan onderverdeeld worden in twee groepen: vitamine K1, afkomstig uit voeding, en een grote groep bacterieel vitamine K2. Mw.dr.s. Ronden constateerde dat ook vitamine K2 voorkomt in voedingsmiddelen waaronder kip, kwark en kazen. De verschillende vormen van vitamine K bleken onderling nogal te verschillen in opname, weefselverdeling en activiteit.

drs. J.A. Kragten: New myocardial marker proteins in acute myocardial infarction.

Quantitative aspects.

13 maart 1998

promotors: prof.dr. M.P. van Diejen-Visser, prof.dr. W.Th. Hermens

Een belangrijk deel van de patiënten die zich op de eerste hulp van een ziekenhuis vervoe-gen, heeft klachten van pijn op de borst. Om uit te zoeken of hier sprake is van een acuut hartprobleem kan de arts onder andere laboratoriumonderzoek laten doen. De traditionele laboratoriumbepalingen hebben hun beperkingen waardoor de diagnose niet altijd met voldoende zekerheid kan worden gesteld of uitgesloten. Nieuwe, recent ontwikkelde merkeiwitten voor infarctschade, kunnen de diagnostiek verbeteren. Door hun zeer specifieke eigenschappen leveren deze eiwitmarkers een belangrijke bijdrage in de klinische cardiologie. Ze bieden de clinicus de mogelijkheid vast te stellen of daadwerkelijk een infarct is opgetreden en of er in de afgelopen week infarctschade is opgetreden (wat met de tot nu toe gebruikelijke middelen niet altijd meer mogelijk is). Ook kan de arts vaststellen of een afgesloten kransslagader weer open is gegaan en hoe groot het infarct bij de patient is, dat wil zeggen hoeveel hartspierweefsel er verloren is gegaan.

mw.dr. H.M.J. Schroyen Lantman-de Valk: Health problems in people with intellectual disability.

13 maart 1998

promotors: prof.dr. H.F.J.M. Crebolder, prof.dr. M.J. Haveman

co-promotor: dr. J.F.M. Metsemakers

In haar proefschrift beschrijft mw.dr. van Schroyen Lantman-de Valk gezondheidsproblemen bij mensen met een verstandelijke handicap. Frequent voorkomend zijn: zintuigstoornissen, epilepsie en bewegingsstoornissen. Thuiswonenden blijken tweemaal zoveel gezondheidsproblemen te hebben als niet-gehandicapten in dezelfde huisartspraktijken. Gezien de toenemende integratie van mensen met een verstandelijke handicap in de samenleving is actieve opsporing van gezondheidsproblemen en samenwerking tussen huisartsen en instellingsartsen noodzakelijk.

ir. A.P. van der Heiden: Polymeric Biomaterials with Phosphorylcholin Groups at the Surface.

19 maart 1998

promotor: prof.dr. H.C. Hemker

co-promotor: dr.ir. L.H. Koole

Synthetische bloedvaten en hartkleppen zijn van groot belang in de cardiovasculaire chirurgie. Er kan bij het gebruik van deze implantaten echter trombose optreden. In het proefschrift wordt een methode beschreven om het oppervlakte van polyurethanen -kunststoffen die veel gebruikt worden voor de vervaardiging van deze implantaten- zodanig te modificeren dat ze 'bloedcompatibeler' (minder trombogeen) worden. Via een fotochemische weg zijn fosforylcholine-bevattende stoffen aan polyurethaan gekoppeld. De behandeling resulteerde in een verlengde stollingstijd van bloedplasma en een verminderde bloedplaatjes-adhesie, wat wijst op een verbeterde bloedcompatibiliteit van het materiaal.

drs. J.J.M. Engelen: The application of microfish in clinical cytogenetics.

20 maart 1998

promotor: prof.dr. J.P.M. Geraedts

Bij het onderzoek van de chromosomen bij de mens gaat het om afwijkingen van het aantal en de structuur. Sommige structurele afwijkingen kunnen niet of nauwelijks gekarakteriseerd worden met de bestaande methoden.

Drs. Engelen beschrijft in het proefschrift een nieuwe methode die dit in een aantal gevallen wel mogelijk maakt. Deze zogenaamde micro-FISH kan zowel gebruikt worden bij onderzoek van bloed, als van foetaal materiaal (vlokkentest, vruchtwateronderzoek), alsook van tumorweefsel.

mw. ir. D.L. Ceiler: Vascular compliance and resistance changes during experimental heart failure.

26 maart 1998

promotors: prof.dr. J.F.M. Smits, prof.dr. J.G.R. de Mey

co-promotor: dr. H.J.M.G. Nelissen-Vrancken
Deborah Ceiler beschrijft in haar proefschrift functionele veranderingen in grote en kleine (weerstands)slagaders in een dierexperimenteel model voor hartfalen. Alhoewel de meest uitgesproken veranderingen in weerstandsvaten werden waargenomen, verbeterde de remming van het hormoon angiotensine II de algemene vatenfunctie. De afgenomen weerstandsvatenfunctie werd mogelijkveroorzaakt door een tekort aan stikstofoxide. Deze studies dragen bij tot een beter begrip van pathofysiologie en farmacotherapie van hartfalen.

drs. C.J. Lawrence: Dexmedetomidine as anesthetic adjuvant. Cardiovascular and anesthetic effects in animals and humans.

26 maart 1998

promotor: prof.dr. S. de Lange

co-promotor: dr. F.W. Prinzen

Alpha2-agonisten lijken de kwaliteit van de anesthesie te kunnen verbeteren. Het recent ontwikkelde Dexmedetomidine is het meest selectief voor de alpha2-adrenergische receptor. Voordat hij het anesthesiologische effect in mensen onderzocht, heeft drs. Lawrence de cardiovasculaire effecten uitvoerig in dieren bestudeerd. Dexmedetomidine veroorzaakt een verlaging van de hartfrequentie, contractiliteit en daarmee ook van de zuurstofbehoefte van het myocard. De veranderingen in bloeddruk bleken af te hangen van het type anesthesie en van het proefdier. In patiënten gaf Dexmedetomidine een verlaging van de behoefte aan anesthesie, stabielere hemodynamica en verminderde postoperatieve misselijkheid en pijn.

Lawrence concludeert dat Dexmedetomidine een veelbelovend middel is voor gebruik tijdens anesthesie.

mw.dr. E. Hogervorst: Age-related cognitive decline and cognition enhancers.

2 april 1998

promotor: prof.dr. J. Jolles

co-promotor: dr. W.J. Riedel

Er zijn weinig effectieve geneesmiddelen tegen de achteruitgang van het geheugen bij veroudering. Uit het onderzoek van Eef Hogervorst is gebleken dat er reeds bij mensen van middelbare leeftijd een vermindering is in het functioneren van het geheugen. Het bleek dat deze groep beter presteerde op geheugentests na 3 kopjes koffie met cafeïne. Verder zagen de onderzoekers dat vrouwelijke hormonen de geheugenfuncties van middelbare, postmenopauzale vrouwen verbeterden. Zie ook rubriek 'Nieuws'

drs. F.W.J.M. Smeenk: Transmural care of terminal cancer patients. An evaluation study in the Eindhoven regio.

16 april 1998

Promotor: prof.dr. H.F.J.M. Crebolder

Uit het onderzoek van drs. Smeenk blijkt dat 'transmurale' zorg voor terminale kankerpatiënten leidt tot een betere kwaliteit van zorg, terwijl de kosten van de gezondheidszorg gelijk blijven. Bij transmurale zorg werken eerste lijn (huisarts, wijkverpleging etc.) en tweede lijn (ziekenhuis) beter met elkaar samen. De verbeterde kwaliteit van zorg uit zich in minder ziekenhuisopnames en in een positief effect op de kwaliteit van leven van patiënten en hun informele verzorgers (meestal zijn of haar partner of de kinderen). Daarom zouden dergelijke programma's in elk ziekenhuis en de daaraan gerelateerde eerstelijnsgezondheidszorg geïmplementeerd moeten worden, meent drs. Smeenk.

Drs. F. J. Wiesman: Information retrieval by graphically browsing meta-information.

7 mei 1998

Promotors: Prof.dr.ir. A. Hasman; Prof. dr. H.J.

van den Herik; Prof.dr.ir. J.L.G. Dietz (TUD)

Het vinden van relevante medische informatie, in het bijzonder medische literatuur, is van groot belang voor wetenschapsbeoefening, gezondheidszorg en onderwijs. Bestaande zoeksystemen presteren matig; zij vinden lang niet alle relevante informatie, maar wel veel irrelevante.

Het proefschrift bespreekt een nieuwe manier van zoeken, waarbij het initiatief meer bij de gebruiker ligt. Het nieuw zoekstelsel ondersteunt de gebruiker door deze kennis aan te reiken van het domein van de documenten. Dit gebeurt met behulp van een nieuw soort grafische gebruikers-interface, die logisch voortvloeit uit de gekozen representatie. Het stelsel werd onder meer uitgetoetst op Medline.

Ir. S.A.A.P. Hoeksel: Blood-pressure Management by Automated Drug Infusion

14 mei 1998

Promotors: Prof.dr. ir. A.P.G. Hoeks; Prof.dr.

R.S. Reneman

Co-promotors: dr. J.J. Schreuder; dr. Ir. J.A.

Blom

Geen samenvatting ontvangen

Mw. Drs. A.A.M. van der Wurff: Cell differentiation and adhesion in colorectal cancer

15 mei 1998

Promotors: Prof. dr. J.W. Arends; Prof.dr. F.T.

Bosman (Univ. Lausanne)

Co-promotor: dr. J. ten Kate

In dit proefschrift wordt beschreven hoe enerzijds het ontwikkelingsstadium van cellen (differentiatie) van belang is voor het uiteindelijke gedrag van dikkedarmkanker en hier anderzijds aan cadherine, een molecuule dat zorgt

voor de verbinding (adhesie) tussen cellen, geen voorspellende waarde ten aanzien van het optreden van uitzaaiingen van dikkedarmkanker kan worden toegekend.

Drs. C. Verburg: Who Panics? Studies on panic disorder, Panic provocation with carbon dioxide and the respiratory system.

15 mei 1998

Promotor: Prof. dr. E.J.L. Griez

Geen samenvatting ontvangen

INAUGURATIE

prof.dr. M.J.A.P. Daemen, hoogleraar Pathologie in de Faculteit der Geneeskunde: 'Moleculaire regulatie van hart en vaten: Ook iets voor de patholoog.'

Hart- en vaatziekten zijn te lang symptomatisch behandeld, waarbij de arts zich veelal beperkte tot het behandelen van de complicatie van atherosclerose, zoals een hersen-, hart- of nierinfarct of etalagebenen. Door atherosclerose (of aderverkalking) als systeemziekte te benaderen wordt een fundamentele en integrale aanpak van hart- en vaatziekten mogelijk. Dat stelt dr. Mat J.A.P. Daemen, die is benoemd als een van de eerste Nederlandse hoogleraren Pathologie met hart- en vaatziekten als aandachtsveld. Op 20 maart hield hij zijn inaugurele rede. In de rede beschreef hij hoe de pathologie heeft bijgedragen aan het inzicht in hart- en vaatziekten als systeemziekte.

De voorbije twintig jaar is een enorme vooruitgang geboekt in de behandeling van hart- en vaatziekten. De gehanteerde orgaangerichte aanpak heeft echter nadelen. Zo realiseerden orgaanspecialisten zich niet dat als er sprake was van complicaties van atherosclerose in het ene orgaan, er een sterk verhoogde kans was op complicaties van atherosclerose in andere organen. "De grenzen van deze complicatiegerichte orgaanbenadering van atherosclerose komen in zicht", zegt dr. Daemen. "Daardoor ontstaat er ruimte voor en behoefte aan een meer fundamentele en integrale benadering van het probleem. Een benadering waarin de patholoog zich zeker thuis voelt."

Gezondheids- wetenschappen

Visitatiecommissie lovend over Master Programme in Public Health

De visitatiecommissie die begin mei het Maastrichtse Master Programme in Public Health bezocht, toonde zich bij de presentatie van de bevindingen enorm onder de indruk van zowel de kwaliteit van de opleiding, de open houding van studenten en staf en de

voorbereiding op de visitatie. De Zweedse voorzitter van de commissie ziet een grote toekomst voor het programma weggelegd.

Het Master Programme in Public Health wordt aangeboden door de Faculteit der Gezondheidswetenschappen en is een eenjarige, fulltime opleiding. Het programma draait nu voor het derde jaar en ontvangt ieder jaar 20 studenten uit ontwikkelingslanden. Public Health is de eerste postdoctorale opleiding in Maastricht die door een visitatiecommissie is bezocht. De Faculteit der

Gezondheidswetenschappen had de hulp ingeroepen van de koepel van Europese public health opleidingen, de Association of Schools of Public Health in the European Region (Aspher), voor de visitatie. Aspher heeft sinds enkele jaren een eigen beoordelingssysteem dat veel overeenkomsten vertoont met dat van de Vereniging van Nederlandse Universiteiten (VSNU). De VSNU let enkel op studies die opleiden tot de doctorandus-of meestertitel. Zeven andere opleidingen waren de Maastrichtse opleiding al voorgegaan, maar de Maastrichtse zelfstudie was absoluut de beste die Aspher onder ogen had gekregen, zo verkeerden de commissieleden. Maar ondanks alle lof kwamen ze met een redelijke opsomming van wat beter zou kunnen. De kritiek van de commissie richtte zich onder meer op de toepassing van probleemgestuurd onderwijs.

Door een te strikte toepassing wordt te weinig gebruik gemaakt van de specifieke kennis en soms jarenlange werkervaring van de studenten. De commissie adviseerde meer gebruik te maken van seminars en workshops binnen het programma. De commissie vroeg zich af waarom de vaardigheidstrainingen verplicht zijn voor studenten die de vaardigheden al in de praktijk hebben gebracht. Meer aandacht voor de praktijk in Nederland, door het bezoeken van instellingen voor gezondheidszorg, zou op zijn plaats zijn.

De betrokken stafleden zijn inmiddels aan de slag gegaan met de bevindingen van de commissie. Met in het achterhoofd de woorden van de commissie dat het programma nu al behoorlijk zwaar is en dat het moeilijk zal zijn om eventuele nieuwe onderdelen in het programma in te passen aangezien het programma logisch in elkaar steekt.

De commissie is het met de faculteit eens dat de internationalisering van het programma verbeterd kan worden door het aantrekken van een hoogleraar in public health.

Voor meer informatie over het Master Programme in Public Health van de Faculteit der Gezondheidswetenschappen kan contact worden opgenomen met Tom Kuipers (beleidsmedewerker internationalisering), tel. 043-3881473 of met de afdeling Voorlichting en PR, tel. 043-3881455, fax. 043-3670944.

Afgestudeerden Geestelijke Gezondheidskunde nu ook toegelaten tot postdoctorale opleiding Gezondheidszorgpsycholoog

Met ingang van 1998 bestaat er een nieuwe postdoctorale opleiding op het terrein van de GGZ: de opleiding tot Gezondheidszorgpsycholoog. De daaraan verbonden titel 'Gezondheidszorgpsycholoog' is beschermd en het beroep gezondheidszorgpsycholoog (GZ-psycholoog) is opgenomen in de wet BIG.

Afgestudeerden in de Geestelijke Gezondheidskunde zijn toelaatbaar tot de opleiding tot Gezondheidszorgpsycholoog. Het besluit ter zake is vermeld in artikel 5 van het zogenaamde "Besluit Gezondheidszorgpsycholoog van 17 maart 1998 houdende regels inzake de opleiding tot en de deskundigheid van de gezondheidszorgpsycholoog (Besluit gezondheidszorg-psycholoog)". De letterlijke tekst van het eerste lid van het bovengenoemde artikel luidt:

"Tot de opleiding tot gezondheidszorgpsycholoog worden slechts toegelaten degenen die in het bezit zijn van een getuigschrift waaruit blijkt dat zij het doctoraalexamen psychologie, pedagogische wetenschappen of gezondheidswetenschappen met als afstudeerrichting geestelijke gezondheidskunde met goed gevolg hebben afgelegd".

De implicatie van dit besluit is dat afgestudeerden in de Geestelijke Gezondheidskunde kunnen solliciteren naar opleidingsplaatsen voor GZ psychologen en dat zij, zodra ze de tweejarige postdoctorale opleiding hebben afgerond, opgenomen zullen worden in het BIG register GZ Psycholoog en de bijbehorende titel kunnen voeren.

Vanuit de Vereniging Belangenbehartiging voor Geestelijk Gezondheidskundigen (VBGGK) en de Faculteit der Gezondheidswetenschappen is langdurig en intensief samengewerkt om de totstandkoming van het besluit te bewerkstelligen. Daarin hebben met name prof. Marcel van den Hout (Faculteit der Gezondheidswetenschappen) en drs. Caroline Appels (VBGGK) een belangrijke rol vervuld.

Een eerdere samenwerking tussen de faculteit en de VBGGK heeft reeds enkele jaren geleden geleid tot toelating van afgestudeerden in de Geestelijke Gezondheidskunde tot de postdoctorale opleiding psychotherapie.

De faculteit zal dit verder onder de aandacht brengen van onder andere afgestudeerden en studenten in de Geestelijke Gezondheidskunde en opleiders van de studie tot GZ psycholoog. Voor verdere informatie kan contact worden opgenomen met Marco Piëtte van de afdeling Voorlichting en PR, tel. 043-3881441 (maandag en dinsdag).

Rechtsgeleerdheid

Erkenning *Ius Commune*

De Erkenningscommissie Onderzoekscholen van de Koninklijke Academie van Wetenschappen heeft de onderzoekschool *Ius Commune* erkend.

Onze faculteit was initiatiefnemer en is promoter van deze onderzoekschool waarin ook de juridische faculteiten van de Universiteit Utrecht en de Katholieke Universiteit Leuven deelnemen. Dit samenwerkingsverband werd op 22 december 1995 opgericht. De onderzoekschool stelt zich onder meer tot doel promovendi op te leiden tot wetenschappelijk onderzoeker en richt zich op de bestudering van internationale en transnationale juridische problemen. De onderzoekschool laat zich hierbij leiden door drie globale probleemstellingen: allereerst de vraag welke rol het recht vervult in de politiek en de praktijk van internationale integratieprocessen en in welke mate internationale integratie afhankelijk is van gemeenschappelijkheid van recht. Ten tweede de vraag welke effecten internationale integratie heeft op de gemeenschappelijkheid en eigenheid van nationale rechtsculturen en rechtssystemen. En ten derde de vraag of beginselen van democratie en rechtsstaat dienen als leidend gezichtspunt en beoordelingsmaatstaf bij processen van internationale integratie. In juridisch Nederland is dit de eerste erkende onderzoekschool met internationale signatuur.

BENOEMINGEN

Eerste hoogleraar Europees Bank- en Effectenrecht

Dr. Jan Wouters is door de UM benoemd tot bijzonder hoogleraar Europees Bank- en Effectenrecht. Wouters (34) bezet hiertoe een tot nu toe voor Nederland unieke leerstoel. De van origine Belgische jurist zal zich richten op de recente ontwikkelingen in het bank- en verzekeringswezen en de effectenhandel. Banken, verzekeraars en effectenhandelaars gaan zich steeds meer op elkaars terrein begeven. Dit heeft er onder andere toe geleid dat verschillende landen hun eigen rechtsstelsel op deze ontwikkelingen hebben aangepast. Omdat deze ontwikkelingen echter grensoverschrijdend zijn, is onderlinge afstemming van wetgeving noodzakelijk. De leerstoel richt zich naast deze kwesties ook op de Europese Monetaire unie en de introductie van de Euro. Jan Wouters heeft in Antwerpen het licentiaat in de rechten gehaald. Hij is sinds 1993 verbonden aan de rechtenfaculteit en het onderzoeksinstituut METRO van de UM. Naast zijn nieuwe functie aan de UM blijft Wouters doceren aan de universiteiten van Leuven, Antwerpen en Brussel.

Per 1 juni 1998 is dr. C.H. van Rhee benoemd als hoogleraar in het recht, in het bijzonder de rechtsgeschiedenis. Prof. Van Rhee zal deel uitmaken van de vakgroep *Metajuridica*.

PROMOTIES

Dr. F. Emmert: "Der Europäische Gerichtshof in Luxemburg als Garant der Rechtsgemeinschaft".

3 april 1998

Promotors: Prof. dr. Peter Behrens (Hamburg) en prof. dr. B. de Witte.

Geen samenvatting ontvangen

Dr. R. Schölsels, vakgroep Publiekrecht. "Het specialiteitsbeginsel. Over de structuur van bestuursbevoegdheden, beleidsvrijheid en wetmatigheid van bestuur".

9 april 1998

Promotor: prof. mr. F. Stroink

Van dit proefschrift is een handelseditie verschenen bij Sdu uitgeverij Den Haag onder ISBN 9054091630.

AGENDA

5 juni 1998

Promotie mr. A. Lodder

14.00 uur Aula Tongersestraat 53, Maastricht.

Promotor: prof. dr. H. Crombag.

Het proefschrift van Arno Lodder handelt over het formele en in Prolog geïmplementeerde dialogische model van juridische rechtvaardiging "DiaLaw". Het maakt deel uit van het onderzoeksterrein Kunstmatige Intelligentie en Recht.

Het is verschenen onder ISBN 90-9011721-0 en zal wellicht in *Kluwer's Law and Philosophy Library* verschijnen.

25-26 juni 1998

Conferentie "Past-Present-Future of the European Union: From Rome via Maastricht to Amsterdam and Beyond"

25 juni: "Federalism versus Intergovernmental Structures"

26 juni: "The Internal Market in a Europe of Twenty and more Member States?"

Organisatie Faculteit der Rechtsgeleerdheid
Magister Juris Communis Programma
Informatie bij Miss Mireya Serra-Janer
International Affairs Office

tel. 043-388 3038

fax. 043-3256538

Aanmelden vóór 20 juni 1998

25 september 1998

16.30 uur. Aula Tongersestraat 53, Maastricht.

Inaugurale rede prof. J.H.M. van Erp:

"Europees privaatrecht: dilemma's en keuzen".

Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde

ECONOMENBAROMETER

Aantal afgestudeerden per 1 maart 1998: 1956

Karin Venetis krijgt prijs van European Foundation for Quality Management

Dr. Karin Venetis heeft met haar dissertatie "Service Quality and Customer Loyalty in Professional Business Service Relationships" de prijs gewonnen van de European Foundation for Quality Management. Jaarlijks organiseren zij een competitie onder de beste dissertaties op het terrein van kwaliteit. De toegekende prijs omvat 3.000 ECU en een uitnodiging voor de prijswinnares en haar promotor, prof. dr. Hans Kasper, om deze prijs in Rome in ontvangst te nemen tijdens hun congres. Karin zal tijdens dit congres een korte presentatie geven over haar dissertatie.

Wall Street Journal Student Achievement Award voor Nathalie Peters

Nathalie Peters, heeft op donderdag 9 april 1998 de 'Wall Street Journal Achievement Award' in ontvangst genomen, die op basis van haar afstudeerscriptie 'Internet, een direct medium?' is toegekend. De data voor haar scriptie heeft ze verzameld door een vragenlijst toe te voegen aan de websites van acht gerenommeerde bedrijven als onder andere KLM, PTT, Sony en Heineken. Hiermee heeft ze inzicht weten te verkrijgen in het profiel van de internet gebruikers. Zij werd begeleid door Gaby Odekerken-Schröder. Inmiddels heeft Nathalie een baan aanvaard bij City Online Rotterdam.

Benoeming

Het College van Bestuur heeft de benoemingen per 1 maart 1998 bekend gemaakt tot hoogleraar A in de algemene economie, i.h.b. in de economie van de technologische ontwikkeling van dr. Robin Cowan (0,5 fte) en dr. Bart Verspagen (0,4 fte).

PROMOTIE

Jan Frank Koers: Publieke Netwerken; een theoretische en empirische analyse van het functioneren van overheidsinstellingen.

13 maart 1998

Promotor: Prof dr J.G. Backhaus

"Publieke Netwerken" is geschreven in 3,5 jaar tijd onder de supervisie van Prof dr J.G.

Backhaus binnen de vakgroep Economie van de Publieke Sector. Het proefschrift past binnen een reeks van proefschriften die in de

afgelopen jaren bij prof. Backhaus zijn geschreven en waarin hedendaagse en voormalige overheidsinstellingen zijn onderzocht als universiteiten, TNO, de Staatsmijnen, De Nederlandse Spoorwegen, de krijgsmacht en de door Jan Frank Koers toegevoegde instellingen op het gebied van het verzorgen van elektriciteit in de hoedanigheid van MEGA-Limburg, de Belastingdienst en het Rijksmuseum te Amsterdam. Naast een inleidend deel bestaat "Publieke Netwerken" uit twee grote delen. Deel 2 van het proefschrift beschrijft daarbij de theorie van overheidsinstellingen, terwijl in deel 3 de theorie van deel 2 wordt toegepast door middel van een "performance analyse" van de hiervoor genoemde drie instellingen. Het proefschrift is zeer nauwgezet opgezet, kenmerkt zich door overzichtelijke schema's, figuren en bijlagen, maar laat zich vooral lezen als een stille, efficiënte beslissing van 3 prooien. Hoofdstuk voor hoofdstuk en paragraaf voor paragraaf laat Jan Frank Koers ons door middel van zijn gedegen methodische aanpak in zijn proefschrift zien welke economische aspecten verbonden zijn aan publieke netwerken, om vervolgens in deel 3 dit haarlijn toe te passen en de 'public enterprise rent' boven water te brengen. Overigens zijn de hoofdstukken ook nog eens een keer zo geschreven dat ze uitstekend geschikt zijn voor zowel onderwijs- als andere onderzoeksdoelinden. Dit laatste zal vooral de Rekenkamer bijzonder appreciëren, waar Jan Frank Koers in middels zijn werk heeft mogen aanvangen.

Inauguratie

Thorsten Broecker, hoogleraar Kwantitatieve Economie:

"International transfer pricing in business, economics, and teaching".

Thorsten Broecker heeft sedert vier jaar een deeltijdaanstelling bij de Vakgroep Kwantitatieve Economie, die hij gebruikt voor het geven van het blok International Transfer Pricing, het begeleiden van doctoraalscripties over dit onderwerp, en het doen van onderzoek. Dit werk doet hij naast zijn voltijdse aanstelling bij A.T.Kearny, een internationaal adviesbureau met vestigingen onder andere in Amsterdam en Düsseldorf, en met mondiaal werkterrein. Thorsten Broecker is gepromoveerd in de Wiskunde in Bonn, en later in de Economische Wetenschap aan de London School of Economics. Hij heeft over verschillende onderwerpen gepubliceerd, onder meer in *Econometrica*. Exemplaren van zijn inaugurale rede zijn verkrijgbaar via het secretariaat van de vakgroep Kwantitatieve Economie. Wat je ook van het principe de vrije markt moge denken, het is lang niet altijd toepasbaar. Wanneer je bijvoorbeeld je huis voor een symbolisch bedrag aan je broer wilt verkopen, schakel je de vrije markt uit. Dat kan een

belastingvoordeel opleveren, en het geld blijft toch in de familie. Het behoeft dan ook geen verbazing te wekken dat een dergelijke transactie bij de wet verboden is. Je mag je huis uiteraard best aan je broer verkopen, maar dan wel tegen de "marktprijs".

Een verwante situatie doet zich op veel grotere schaal voor bij grote bedrijven met meerdere vestigingen, zoals in het bijzonder multinationals, waar onderlinge diensten tussen afdelingen van het bedrijf "verrekend" moeten worden. Hoe moet de op het eindproduct behaalde winst verdeeld worden tussen de verschillende afdelingen? Of, nauw verwant hiermee: hoe moeten de totale kosten van het eindproduct toegerekend worden aan de verschillende afdelingen? Het geven van een antwoord op deze vragen betekent in feite het vaststellen van onderlinge prijzen tussen afdelingen als R&D, productie en distributie. Dergelijke prijzen heten "transfer prizes". De analogie met het boven gegeven voorbeeld van het verkopen van je huis aan een naaste verwante wordt vrijwel volledig wanneer je bedenkt dat de afdelingen van een multinational zich per definitie in verschillende landen bevinden: het systeem van onderlinge verrekeningen heeft belangrijke gevolgen voor de in de verschillende landen te betalen belastingen. Gezien de enorme winsten die de meeste multinationals maken, gaat het hier om aanzienlijke bedragen die wel of niet in de nationale schatkisten terecht komen.

Net als in het huisvoorbeeld bemoeit de wetgever zich met het systeem van transfer pricing. De algemene richtlijn daarbij is de zgn. "arm's length standard".

Under the arm's length standard controlled taxpayers are expected to realize from their controlled transactions the results that would have been realized if uncontrolled taxpayers had engaged in the same transactions under the same circumstances.

Anders gezegd, de prijzen moeten zo worden vastgesteld dat de uiteindelijke resultaten (voor de verschillende afdelingen van de multinational bijvoorbeeld) dezelfde zijn als die welke in de vrije markt bereikt zouden zijn. Dit klinkt prachtig maar de praktische uitvoering is verre van eenduidig. Veel gebruikte methoden voor "tastbare" producten zijn het imiteren van vrije-marktprijzen, en het verdelen van de winst naar evenredigheid van de bijdragen van de verschillende afdelingen aan het (eind)product. Voor "niet-tastbare" producten zoals R&D zijn de twee meest gebruikte methoden: "licensing" en "cost sharing". Het onderzoek op dit terrein houdt zich vooral bezig met de economische en juridische gevolgen van de verschillende methoden, en het ontwikkelen van betere methoden.

"International Transfer Pricing" is dus zowel vanuit de economische als vanuit de rechtswetenschap bijzonder interessant, en van groot praktisch belang.

AGENDA

Donderdag 25 juni 1998, 14.00 uur, Aula
Promotie drs. Aldo Geuna
 'Resource Allocation and Knowledge Productions: Studies in the Economics of University Research'
 Promotores: Prof.dr. Ed Steinmueller, Prof.dr. Paul David.

Woensdag 1 juli 1998, 14.00
AIO Informatiedag METEOR
 Deze middag is bedoeld om (bijna) afgestudeerden van de richtingen Economie, Econometrie, Bedrijfskunde, Rechten, Sociologie, Psychologie en Wiskunde te informeren over de beschikbare AIO-plaatsen.

Donderdag 2 juli 1998, 15.30 uur aan de KUN
Promotie drs. Maarten Wolbers - ROA
 'Diploma-inflatie en verdringing op de arbeidsmarkt - een studie naar ontwikkelingen in de opbrengsten van diploma's in Nederland'
 Promotores: Prof.dr. W.C. Ultee - Dr. P.M. de Graaf.

Donderdag 2 juli 1998, 16.00 uur, Aula
Promotie drs. Marco Haan
 'On Monopoly Pricing: Essays in Microeconomics'
 Promotores: Prof.dr. Hans Maks en Prof.dr. Joan Muysken.

Woensdag 8 juli 1998, 14.00 uur, Aula
Promotie drs. Thomas Zwick
 'Unemployment and Human Capital'
 Promotores: Prof.dr. Hans Maks en Prof.dr. Joan Muysken.

9 juli t/m 11 juli 1998
14th EGOS Colloquium
 'Stretching the boundaries of organisation studies into the next millennium'
 Inlichtingen: secretariaat MW/Organisatie: M. van Zutphen, telefoon 043-3 883656

2 september t/m 5 september 1998
5th Annual EDINEB International Conference
 at Marriott Downtown at Key Center,
 Cleveland, Ohio, USA
 For more information please contact: Ellen Nelissen, tel 043-3 883770

Zaterdag 17 oktober 1998
Update '98
 Terugkomdag voor alumni FdEWB

Zaterdag 7 november 1998
Voorlichtingsdag FdEWB

Cultuurwetenschappen

Fulbrightbeurs voor dr. G. Verstraete

Dr. G. Verstraete heeft een Fulbrightbeurs ontvangen om daarmee onderzoek te verrichten naar de literatuur van vrouwelijke auteurs aan het einde van de negentiende eeuw in California. Zij zal dit onderzoek gaan verrichten aan de universiteit van Berkeley. Daarnaast kreeg zij een reisbeurs van de NWO om soortgelijk onderzoek te verrichten aan de universiteit van Santa Cruz.

Internationaal onderzoek

Het NIAS (Netherlands Institute for advanced Study in the Humanities and Social Sciences) heeft dr. Ernst Homburg van de capaciteitsgroep Geschiedenis uitgenodigd deel te nemen aan de internationale onderzoeksgroep "National Systems of Innovation and the Idea-Innovation Chain". Hij zal van 1 september 1998 tot en met 30 juni 1999 bij het NIAS te Wassenaar onderzoek verrichten.

PROMOTIE

Jack Post: Optische effecten in de film, aanzetten tot een semiotische analyse

10 maart 1998; Katholieke Universiteit Nijmegen.

Promotor: Prof. Dr. G.M. Lukken,

Theologische Faculteit Tilburg

Copromotor: Dr. E.M.L. Poppe

De digitale revolutie heeft ons denken over beelden grondig gewijzigd. Tot voor kort onvermoede vormen van beeldmanipulatie hebben onze traditionele visie op het beeld radicaal op de helling gezet. Tezelfdertijd hebben deze 'nieuwe beelden' ook de aandacht gericht op een aantal visuele technieken en fenomenen die vooral met de eerste jaren van de film werden geassocieerd, zoals overvloeders, trucages, irissen, superposities, en dergelijke. Wat vandaag schering en inslag is op MTV, was de pioniers van de filmkunst verre van onbekend. Film is immers niet alleen een kwestie van verhaal, montage, mise-en-scène. Het medium heeft ook fundamenteel te maken met een aantal ingrepen in beelden en de beelddrager zelf, die de filmtheorie gewoonlijk samenbrengt onder de noemer 'optische effecten'.

Optische effecten in de film beoogt een theoretisch model te construeren dat ons toelaat deze effecten te begrijpen en er een eigen betekenis aan toe te kennen. Hiervoor grijpt Jack Post terug op het baanbrekende werk van de Franse semiotische Christian Metz, dat – samen met het werk van onder meer Louis Hjelmslev – aan een zeer rigoreuze herinterpretatie wordt onderworpen. Steunend op het werk van Jaques Aumont, A.J. Greimas en Jaques Fontanille, wiens onderzoek hier voor het eerst in Nederland wordt voorgesteld, ontwikkelt

Jack Post een semiotisch model dat de optische effecten niet langer als narratieve of thematische eenheden beschouwt, maar eindelijk recht doet aan hun onherleidbare visuele specificiteit.

Deze aandacht voor het strikt visuele karakter van de optische effecten biedt de auteur ook de kans te pleiten voor een nieuwe vorm van semiotiek, die het onbegrijpbare van het beeld respecteert zonder daarbij de vrije hand te laten aan de interpretatiedrift van de analist. Jack Post (1957) heeft jarenlang filmstudies gedoceerd aan de Katholieke Universiteit Nijmegen en de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. Sinds 1993 is hij werkzaam als docent Visuele Kunsten aan de Faculteit der Cultuurwetenschappen van de Universiteit Maastricht.

Algemene Wetenschappen

BENOEMING

Eind vorig jaar is ir. L.A.A.M. Coolen benoemd tot bijzonder hoogleraar Telematica, in het bijzonder op het gebied van ontwikkeling en toepassing van telematica aan de Universiteit Maastricht.

Ir. L.A.A.M. Coolen is sinds 1974 in dienst bij de Koninklijke PTT Nederland N.V. (KPN) Hij heeft binnen de KPN diverse functies vervuld, waaronder de functie van directeur Netwerken bij de business unit Internationale Telecommunicatie (PTT Telecom) en directeur Network Operations bij de business unit Netwerkdiensten (PTT Telecom). Sinds maart 1994 is hij tevens algemeen directeur KPN Research.

PROMOTIE

F.J. Wiesman: Information retrieval by graphically browsing meta-information

7 mei 1998

Promotors: prof.dr.ir. A. Hasman, prof.dr. H.J. van den Herik en prof.dr.ir. J.L.G. Dietz (TUD). In het proefschrift beschrijft Floris Wiesman een nieuwe manier waarop naar informatie kan worden gezocht op Internet, in bibliotheekcatalogi, et cetera. De gebruiker krijgt een grafisch overzicht van de onderwerpen aangeboden en heeft vervolgens de mogelijkheid te grasduinen op zoek naar de gewenste informatie. De nieuwe aanpak bleek beter te werken voor gebruikers die weinig van de onderwerpen afwisten.

Psychologie

Nieuw bestuur

Per 1 maart is het bestuur van de Faculteit der Psychologie als volgt samengesteld: Prof.dr. G. Kok; Prof.dr. L. Boon; Prof.dr. H. Schmidt; Dhr. J. van Poecke; Mw. W. van Amstel.

PROMOTIE

drs. R.W.H.J. Wiers: Bad Expectations? Cognitive and neuropsychological indicators of enhanced risk for alcoholism.

6 mei 1998 aan de Universiteit van Amsterdam

Proefschrift aan te vragen bij Eburon P&L,

Postbus 2867, 2601 CW Delft,

tel. 015-2131484.

HOVO

<http://www.unimaas.nl/~bulletin/studenten/hovomed.html>

De afdeling Hoger Onderwijs Voor Ouderen van de Universiteit Maastricht (HOVO-UM) verzorgt overdag cursussen voor vijftigplussers. Van cursisten wordt verwacht dat zij kunnen functioneren op het eindniveau van het voortgezet onderwijs (de vroegere middelbare school). Omdat vijftigplussers in de loop van hun leven voldoende kennis en ervaring hebben verzameld om op universitair niveau te kunnen studeren, is geen diploma vereist. HOVO-UM biedt zowel in het voorjaar als in het najaar een cursusprogramma aan. Voor een uitgebreide cursusbrochure of voor informatie over Open Dagen kunt u contact opnemen met: HOVO-UM, Postbus 616, 6200 MD Maastricht, tel: 043-3883550.

Wetenschapswinkel

<http://www.unimaas.nl/~wswinkel>

Maatschappelijke dienstverlening op wetenschappelijk niveau

De Wetenschapswinkel maakt wetenschappelijke kennis voor minder draagkrachtige groepen toegankelijk. Non-profitorganisaties kunnen tegen geringe kosten onderzoek laten doen. Het onderzoek wordt verricht door studenten en pas-afgestudeerden die, onder begeleiding van vakgroepmedewerkers, op deze manier ervaring kunnen opdoen met klantgericht en maatschappelijk relevant onderzoek.

De Wetenschapswinkel heeft sinds haar oprichting in 1984 onderzoek gedaan voor patiënten-, bewoners-, vrouwen-, milieu- en welzijnsorganisaties.

Inmiddels bestaan er goede contacten met een groot deel van de Limburgse non profitorganisaties en heeft de Wetenschapswinkel een actieve rol bij het zoeken naar oplossingen voor allerlei maatschappelijke problemen. De onderzoeken die de Wetenschapswinkel verricht, hebben dan ook vaak publiciteit gekregen. Per jaar publiceert de Wetenschapswinkel ongeveer dertig onderzoeken.

Studium Generale

<http://www.unimaas.nl/~generale>

Studium Generale (SG) is in beginsel bedoeld om studenten de kans te bieden kennis te verwerven die niet direct tot hun studiestof behoren. De programma-onderdelen zijn echter ook voor andere belangstellenden toegankelijk. SG organiseert een gevarieerd programma van lezingen, debatten, interviews, wedstrijden,

talkshows, excursies en culturele avonden over zeer uiteenlopende onderwerpen. Vaste programma-onderdelen zijn de lezingencycli, de actualiteitendebatten onder de titel 'Het hete hangijzer', 'Voor het voetlicht...' waarin schrijvers, componisten, kunstenaars of theatermakers worden geïnterviewd, de open podia en talkshows onder de titel 'Fragmenten...'. Het programma van het studiejaar 1997-1998 is begin mei geëindigd. In september 1998 begint het nieuwe seizoen.

Déjà Vu

Reünie van de lichterij 1975 Geneeskunde op 16 mei in Maastricht

Staande van links naar rechts: Willy Pesch, Peter Freens, Paul Theunissen, Bert Lousberg, Ruud Ubachs, Leo Schouten, Rachele Arends, Joost van der Kleij, Josse Rutten, Martha Pagen, Klaus Hautermans, Karin Dols en Resi Maasen. Zittend: Rob Castermans, Jan Weerts, Paul van der Knaap, Jo Ploum, Mirjam van Hoof en Marlie Spijkers

Contactpersoon: Rob Castermans tel 077-4746941

Oproep

Jaargroepen, verenigingen of kleinere clubjes die een reünie organiseren worden verzocht dat door te geven aan de redactie van Continuum. Wie weet sturen wij een foto-graaf om de tand des tijds genadeloos vast te leggen.

UNIVERSITEIT MAASTRICHT

Postadres: postbus 616
6200 MD Maastricht
<http://www.unimaas.nl>

INFORMATIE OVER OPLEIDINGEN

De volgende opleidingen worden aan de UM verzorgd:
CULTUUR- EN WETENSCHAPSSTUDIES (richt zich op de belangrijke vragen in de moderne westerse cultuur en samenleving);
ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN;
GENEESKUNDE;
GEZONDHEIDSWETENSCHAPPEN (bestudeert factoren die de gezondheid begunstigen dan wel bedreigen, en onderzoekt hoe die te beïnvloeden zijn);
KENNISTECHNOLOGIE (haakt in op moderne technologische ontwikkelingen vanuit het perspectief van informatica, wiskunde en multimedia);
MILIEUGEZONDHEIDSKUNDE (onderzoekt de invloeden van milieuvcontreiniging op de menselijke gezondheid);
PSYCHOLOGIE;
RECHTEN

Voor algemene informatie over deze studies:
STUDIE-INFORMATIELIJN 0900-86 89
STUDIEKIEZERS op het Internet: <http://www.unimaas.nl/~studies/>
FACULTEITEN op het Internet:
<http://www.unimaas.nl/faculteiten.html>

INFORMATIE OVER POSTDOCTORALE OPLEIDINGEN

Algemeen
MAASTRICHT ACADEMY (stimuleert marktgericht postdoctoraal onderwijs, dat niet direct gerelateerd is aan het reguliere onderwijsaanbod van de UM) 043-3 882501

Economie
REGISTERACCOUNTANT 043-3 883780
CONTROLLER 043-3 883780
INTERNATIONAL CONTROLLER (i.s.m. de UvA) 043-3883780

Rechten
MAGISTER IURIS COMMUNIS (Master of Law) 043-3 883038

Gezondheidswetenschappen
MASTER OF PUBLIC HEALTH 0900-86 89
MASTER OF HEALTH PROFESSIONS EDUCATION 0900-86 89
A&O-DESKUNDIGE ARBODIENST (i.s.m. RUG) 043-3882501

Cultuurwetenschappen
MASTER OF EUROPEAN STUDIES ON SOCIETY, SCIENCE AND TECHNOLOGY (ESST) 043-3 883384

Geneeskunde
WETENSCHAPPELIJK ILLUSTRATOR (POST-HBO) 0900-86 89
TOXICOLOGIE 0900-86 89

INFORMATIE OVER HET CURSUSAANBOD

HOOVO (verzorgt cursussen voor vijfzigplussers die in een aangepast tempo hoger of academisch onderwijs willen volgen)
043-3 883151
Internet:
<http://www.unimaas.nl/~bulletin/studenten/hovomed.html>
ACADEMIE VOOR ONDERNEMERSCHAP (biedt onderwijs aan met specifieke aandacht voor het midden- en kleinbedrijf)
043-3 882501
WORLDNETH (verzorgt specifieke taalcursussen) 043-3 883950

INFORMATIE VOOR BEDRIJVEN EN INSTELLINGEN

CONTACTPUNT UNIVERSITEIT-BEDRIJFSLEVEN:
I. Kuppen (PR&Voorlichting) 043-3 882058
E-mail: I.KUPPEN@VOORLICHTING@UNIMAAS.NL
Internet: <http://www.unimaas.nl/~contact>
BUREAU KENNISTRANSFER 043-3 883122
Internet: <http://www.unimaas.nl/~brkennis>
Voor een overzicht van onderzoeksinstituten aan de UM:
<http://www.unimaas.nl/instituten.html>

INFORMATIE OVER HULP AAN BEGINNENDE ONDERNEMERS

MINCKELERSFONDS (geeft financiële steun aan startende ondernemers die zijn afgestudeerd of werken aan de UM)
043-3 883122
Internet: http://www.unimaas.nl/~entrep/fr_minc.htm
TEP-PROJECT (verleent fiscale, financiële, juridische en marketingtechnische hulp aan startende ondernemers in de Euregio)
043-3 883122
Internet: http://www.unimaas.nl/~entrep/fr_tep.htm

INFORMATIE VOOR AFGESTUDEERDEN

ALUMNICOORDINATOR (centraal aanspreekpunt voor algemene informatie over het alumnibeleid van de UM).
M. Olivers 043-3 883196
E-mail: Maurice.Olivers@SZ@UniMaas.NL
ALUMNIVERENIGINGEN: zie onder 'mededelingen'
LOOPBAAN ADVIES CENTRUM (geeft persoonlijk advies over studiekeuzes en de verdere ontwikkeling van de (studie) loopbaan aan studenten en pas afgestudeerden) 043-3 883518
E-mail: Marloes.Rikhof@SZ@UniMaas.NL

INFORMATIE OVER CULTURELE ACTIVITEITEN

STUDIUM GENERALE (zie ook 'mededelingen') 043-3 883540
E-mail: M.vanOoij@SG@UniMaas.NL
Internet: <http://www.unimaas.nl/~generale>

1.

